

Semana Santa – pääsiäinen Carripanossa, Venezuelassa: matkaopas näyttelyyn

Toimittanut Eija-Maija Kotilainen

Helinä Rautavaaran museo

Sisällys

Esipuhe	5
1. Tervetuloa Semana Santa -matkalle Carúpanoon, Venezuelaan	6
Näyttely Semana Santa - pääsiäinen Carúpanossa, Venezuelassa	
Carúpanon kaupunki	
Tio Pedron kaduilla	
Koti Tio Pedrossa	
Kaupankäyntiä toreilla ja kaduilla	
Santa Rosa de Liman seurakunnan pyhä viikko	
Esoteerinen perfumeria -kauppa	
Lomanviettoa rannalla: tamboresmusiikkia ja tanssia	
2. Displaying culture -projekti	18
Eija-Maija Kotilainen: Antropologit, mediasuunnittelijat ja museo yhteistyössä	
Lily Díaz: Designin ja antropologian välimaastossa	
3. Sankareita, diktaattoreita ja pyhimyksiä: Venezuelan historiasta, politiikasta ja taloudesta	28
Marika Pasanen: Simón Bolívar - sankari ja pyhimys	
Ilkka Ruohonen: Diktatuuria, öljyä ja demokratiaa: Venezuelan taloudellinen ja poliittinen kehitys 1900-luvulla	
Eija-Maija Kotilainen: Miksi Juudasta ei poltettu pääsiäisenä 1999?	
4. Koti, perhe ja vapaa-ajanvietto	46
Marja Paavilainen: Tiopedrolainen koti fyysisenä ja symbolisena ilmiönä	
Johanna Ilman: Nuoret, raha ja kulutus	
Laura Ekholm: Nuorten pääsiäisen viettoa: auto, anisviina ja musiikki	
5. Katolinen kirkko ja pääsiäisen vietto Carúpanossa	61
Marika Pasanen: Santa Rosa de Lima - Carúpanon vanhin katolinen seurakunta	
Laura Kokko: Pyhä viikko katolisessa Santa Rosa de Liman seurakunnassa	
6. Eija-Maija Kotilainen: Katolinen pyhimyskultti Venezuelassa	68
7. Kati Vyyryläinen: Venezuelan maaginen todellisuus eli katsaus kansanuskoon María Lionzan kultin valossa	76
Santa Rosa de Lima -seurakunnan ohjelma pääsiäisenä 1999	90
Sanasto	92

Helsingin yliopisto, kulttuuri- ja
sosiaaliantropologia
Helinä Rautavaaran museo, Espoo
Suomen Antropologinen Seura, Helsinki
Taideteollinen korkeakoulu, Medialabora-
torio, Helsinki
Taitto: Karri Laitinen, Tomi Knuutila &
Giedre Kligyte
Tilaukset: Helinä Rautavaaran museo
Ahertajantie 5
02100 Espoo
puh. 09-412 9439, fax. 09-412 9355
ISBN 951-98493-0-0

Painettu Kauhavan kirjapainossa
Kauhava 2000

Esipuhe

Tämä kirja auttaa sinua tutustumaan näyttelyyn ”Semana Santa - pääsiäinen Carúpanossa, Venezuelassa”, mutta samalla se antaa lisätietoja ja valaisee niiden aiheiden taustoja, joita näyttely käsittelee. Helinä Rautavaaran museossa 15.4 -15.6. 2000 esillä olevan näyttelyn ovat toteuttaneet yhteistyössä Helsingin yliopiston antropologian oppiaine, Helinä Rautavaaran museo, Suomen Antropologinen Seura ja Taideteollisen korkeakoulun medialaboratorio. Näiden tahojen lisäksi projektin toteutumiseen ovat vaikuttaneet monet yksityiset henkilöt ja yhteisöt. Heille kaikille lämmin kiitos hedelmällisestä yhteistyöstä:

*Apple Oy
Audio Riders Oy
Helinä Rautavaaran etnografisen museon säätö
Helsingin yliopisto, kulttuuri- ja sosiaaliantropologia
Helsingin yliopiston ylioppilaskunta
Hewlett-Packard Oy
Opetusministeriö
Suomen Antropologinen Seura
Suomen kulttuurirahasto
Ulkoasiainministeriö, kehitysyhteistyösasto
Taideteollinen korkeakoulu, Medialaboratorio
Venezuelan suurlähetystö Helsingissä
Ligia & Rafael Díaz, Caracas
Philip Dean, Medialaboratorio
Pekka Koponen, Praxis Oy
Patrik Rastenberger, Praxis Oy
Jukka Siikala, Helsingin yliopisto
Kerstin Smeds, Helsingin yliopisto
Anna-Maria Viljanen, Helsingin yliopisto*

Mutta ennen kaikkea projektiryhmämme haluaa kiittää kaikkia niitä carúpanolaisia, jotka ystävällisesti ja suurta yhteistyöhalukkuutta osoittaen sallivat meidän kuvata itseään ja kotiaan vastaten kärsivällisesti lukuisiin kysymyksiimme. Tätä näyttelyä ei olisi voitu toteuttaa ilman heitä.

Espoossa 6. maaliskuuta 2000

Eija-Maija Kotilainen

I. Tervetuloa Semana Santa - matkalle Carúpanoon, Venezuelaan

Näyttely Semana Santa - pääsiäinen Carúpanossa, Venezuelassa

Näyttelyn ”Semana Santa - pääsiäinen Carúpanossa, Venezuelassa”¹ tavoitteena on kuvata Karibian meren rannalla 500 kilometriä Venezuelan pääkaupungista Caracasista itään sijaitsevan Carúpanon kaupungin asukkaiden uskonnollista ja maallista pääsiäisen viettoa keväällä 1999. Näyttely pohjautuu Helsingin yliopiston kulttuuri- ja sosiaaliantropologian tutkijoiden ja opiskelijoiden maaliskuussa 1999 kolmen viikon kenttätyömatkan aikana kokoamaan audiovisuaaliseen aineistoon. Matkan tarkoituksena oli opiskella audiovisuaalisten menetelmien käyttöä kenttätyöolosuhteissa ja samalla koota aineistoa Helinä Rautavaaran museoon rakennettavaa näyttelyä varten. Carúpano valittiin kenttätyökohteeksi, koska useat ryhmän jäsenistä olivat työskennelleet siellä aikaisemmin ja tunsivat hyvin olosuhteet. Aineiston kerääminen kolmessa viikossa täysin vieraassa ympäristössä olisi ollut mahdotonta.

Näyttelyn suunnittelusta on vastannut ryhmä, johon on kuulunut seitsemän Helsingin yliopiston antropologian opiskelijaa Eija-Maija Kotilaisen ja Ilkka Ruohosen johdolla ja seitsemän Taideteollisen korkeakoulun medialaboratorion opiskelijaa Lily Díazin ja Maria Koskijoen johdolla.

Näyttelyn suunnitteleen ryhmän tavoitteena on ollut luoda mahdollisimman kokemuksellinen näyttely, jossa Carúpanossa vierailneiden kokemukset välittyvät äänien, kuvien ja liikkuvan kuvan muodossa. Näyttelyä suunnitellessamme olemme kuitenkin olleet hyvin tietoisia siitä, että emme pysty siirtämään venezuelalaista todellisuutta Suomeen. Se kuva- ja äänimaailma, joka näyttelyvieraille välittyy on projektiin osallistuneiden henkilöiden omien kokemusten välittämistä. Lopputulokseen ovat venezuelalaisen todellisuuden lisäksi vaikuttaneet projektiryhmän tekemät lukuisat valinnat ja rajaukset siitä, mitä kerätystä aineistosta valitaan ja missä muodossa se esitetään. Käsin kosketeltavaa venezuelalaisuutta edustavat vain matkan aikana hankitut uskonnolliset esineet.

¹ Näyttely on esillä Helinä Rautavaaran museossa 15.4 -15.6. 2000.

Koska olemme halunneet korostaa näyttelyn luonnetta matkakohtaisena kokemuksena vieraaseen

kulttuuriin, itse näyttelyyn ei ole liitetty selittäviä tekstejä. Sen sijaan näyttelyvieras saa oppaakseen tämän opaskirjan, johon hän voi tutustua näyttelyssä tai sen jälkeen. Näyttely sisältää myös osioita, jotka toimiakseen edellyttävät vierailijalta aktiivista toimintaa.

Näyttely jakautuu viiteen carúpanolaisten arkielämää ja pääsiäisen juhlintaa valottavaan osastoon: tiopedrolainen koti ja katu, kauppa ja tori, Santa Rosa de Lima seurakunnan pääsiäinen, esoteerinen *perfumería*-kauppa ja lomanviettoa rannalla. Näyttelyn kolme keskeistä elementtiä ovat kaikkia osastoja yhdistävä valokuvanäyttely, eri osastoihin rakennetut rekonstruktiot kuten tiopedrolainen koti ja esoteerinen kauppa sekä useat erilaiset mediatuotteet. Nämä mediatuotteet muodostuvat äänistä, videoista, heijastetuista ja painetuista panoraamakuvista, joista osa toimii vain katsojan aktiivista toiminnan tuloksena. Lisäksi *perfumería*-kauppaan liittyy tietokanta, josta voit kysyä neuvoa erilaisissa henkilökohtaisissa ongelmissa.

Carúpanon kaupunki²

Carúpanon kaupunki sijaitsee Suuren osavaltiossa Karibian meren rannalla kahden tunnin automatkan päässä Cumanásta, alueen pääkaupungista. Sitä ympäröi kaksi niemimaata: kuiva Arayan niemimaa lännessä ja hedelmällisempi Parian niemimaa idässä. Parian niemimaan kulttuurisiin ja maantieteellisiin erityispiirteisiin kuuluu, että se on harvaan asuttu ja siellä on rikkaat luonnonvarat. Alueella asuu suhteellisen paljon afrikkalaista alkuperää olevia ja sen vuoksi Parian alueen kulttuurissa on vahvasti afrikkalaisia vaikutteita. Carúpanossa afrovenezuelalaiset vaikutteet eivät ole yhtä vahvoja kuin alueesta itään.

Venezuela pähkinänkuoressa

- ❖ liittotasavalta, joka muodostuu 22:sta liittovaltiosta ja Caracasin liittoalueesta
- ❖ liittovaltiota johtaa suoralla kansanvaalilla viideksi vuodeksi kerrallaan valittava presidentti ja osavaltioita johtavat vaaleilla valittavat kuveröörit
- ❖ maan 22 miljoonasta asukkaasta suurin osa on intiaanien, mustien ja valkoisten rodullisesti sekoittuneita jälkeläisiä
- ❖ maan alkuperäisasukkaita ovat 24:ään eri intiaaniryhmään kuuluvat noin 200.000 ihmistä
- ❖ Venezuelaan on muuttanut vuosikymmenien kuluessa siirtolaisia Euroopasta, muista Latinalaisten Amerikan maista ja Lähi-Idästä
- ❖ pinta-ala on noin 916.000 neliökilometriä ja väestötiheys 24 asukasta neliökilometrillä
- ❖ maan virallinen kieli on espanja, mutta sen lisäksi maassa puhutaan noin 24:ää intiaanikieltä

² Teksti pohjautuu Tuomi Kariniemen pro gradu -työhön *Carnival in Carúpano - A dialogical approach*, 25-29. University of Helsinki, Department of Anthropology 1997.

Venezuelan historian tärkeitä vuosilukuja

1498 Kolumbus astuu Etelä-Amerikan mantereelle ensimmäisen kerran Macurossa Parían niemimaalla
1519 espanjalaiset perustavat ensimmäisen kaupungin Nueva Cádizin nykyisen Venezuelan alueella Cubaguan saarelle
1520 Venezuelan vanhin edelleen olemassa oleva kaupunki Cumaná perustetaan
1783 vapaustaistelija Simón Bolívar syntyy
1819 perustetaan Suur-Kolumbian valtio, johon kuuluvat Venezuela, Kolumbia, Panama ja Ecuador
1829 Suur-Kolumbian valtio hajoaa ja Venezuela itsenäistyy
1830 Simón Bolívar kuolee
1947 valitaan ensimmäinen demokraattinen hallitus
1999 suuri katastrofi, jossa kuolee kymmeniätuhansia koettelee maata, kun joulukuussa alkaneet runsaat sateet saavat aikaan muta- ja kivivyyryjä

espanjalaisten ja englantilaisten välisten taistelujen aikana 1800-luvun alussa oli uhka, että englantilaiset laivat pommittavat kaupunkia mereltä. Lisäksi Simón Bolívar julisti orjat vapaiksi Carúpanossa 1816. Perustamisestaan lähtien Carúpano on vetänyt puoleensa siirtolaisia maan muista osista ja Euroopasta. Cumanálaiset, margaritasaarelaiset, korsikalaiset, espanjalaiset ym. ovat muutaneet alueelle kukoistavan maatalouden ja kauppasataman houkuttelemalla. Kun englantilaiset valtasivat läheisen Trinidadin saaren, ranskalaiset pakenivat mantereelle. Ranskalainen ja korsikalainen vaikutus onkin ollut alueella huomattava.

Kahvi, sokeriruoko ja kaakao olivat tärkeimmät vientituotteet 1920-luvun öljybuumiin asti. Kukoistava kauppa teki Carúpanosta itäisen Venezuelan tärkeimmän vientisataman 1900-luvun alussa. Kaupungilla oli vedenalainen lennätinkaapeli, joka yhdisti sen Le Havreen Ranskassa, raitiovaunuliikenne, useita sanomalehtiä ja vilkas kulttuurielämä. Kaakaokaupan kultakausi päättyi 1920-luvulla ja Carúpanosta tuli taas perifeerinen alue. Vuonna 1933 alueelle iskenyt hirmumyrsky tuhosi infrastruktuurin ja lisäsi omalta osaltaan alueen taantumista. Maatalouden lisäksi kalastuksella ja merenkäynnillä on ollut tärkeä asema alueen asukkaiden työllistämiseksi. Lisäksi kaupungissa on jonkin verran teollisuutta: sementtitehdas, kalanjalostusta, alkoholintislaamo. Kaupunkiin on myös sijoitettu jalkaväkitukikohta. Virallisen talouden

Nimi Carúpano tulee uainimane-intiaanien kielen sanasta *karúpana*, joka tarkoittaa maalaistaloa tai yleensä maa-alueita, jossa on talo. Kaupungin perusti Fray Damián López vuonna 1647 määrätessään rakennettavaksi kirkon harvaan asutulle alueelle länteen Cumanásta, joka oli ensimmäinen espanjalaisten uudelle mantereelle rakentama kaupunki. Fray Damián Lópezin motiivina oli kristillisen lähetystyön käynnistäminen kookospalmuviljelmillä työskentelevien mustien, mulattien ja intiaanien keskuudessa.

Perustamisensa jälkeen Carúpano säilyi kolmen vuosisadan ajan pienenä ja eristettynä paikkana. Kuitenkin itsenäisyysotien aikana sen merkitys kasvoi. Esimerkiksi

ohella Parian niemimaalla on jo vuosisatoja harjoitettu laajaa salakuljetusta ja huumekauppaa. Tällä hetkellä Sucren alueen hallinto toivoo turismista apua alueen taloudellisen tilanteen elvyttämisessä. Tähän alueella on hyvät luonnonolosuhteet rantoineen, mutta Venezuelan taloudellinen kehitys ei suosi ainakaan kotimaisen matkailun lisääntymistä.

Tio Pedron kaduilla

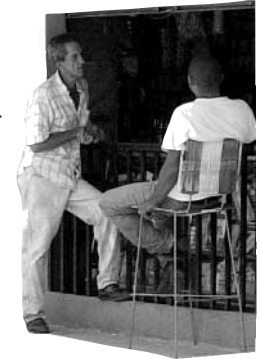
Carúpanon noin 200.000 asukasta asuvat varsin laajalla alueella - suurin osa keskustan ympärille muodostuneissa lähiöissä. Osassa näistä lähiöistä on varsin hyvin varustettuja katuverkoja ja kunnallistekniikalla, mutta lisäksi keskustan ympärille on syntynyt lukuisia köyhiä lähiöitä (*barrio*), jonne kunnallistekniikka tai muut yhteiskunnan palvelut eivät ulotu. Semana Santa -näyttely kertoo pääasiassa Carúpanon liikekeskustasta itään sijaitsevan keskiluokkaisen Tio Pedron kaupunginosan asukkaista ja heidän elämästään.

Tio Pedron talot ovat yksikerroksisia ja värikkäästi maalattuja, ja ne avautuvat suoraan kadulle. Suora yhteys katutilan ja olohuoneen välillä mahdollistaa sen, että kodin julkinen tila ja katutila yhdistyvät talon edustalla: olohuone jatkuu kadulle. Oven edustalle nostetaan usein tuoleja, ja niillä istuskellen perhe viettää aikaa jutellen ohikulkevien tuttavien kanssa. On myös hyvin yleistä nähdä vanhempien ihmisten istuskelevan tuoleissaan talojensa edessä kuuntelemaan radiota ja seuraamassa kadun tapahtumia.

Tio Pedrossa kadut on kapeita ja autoja liikkuu vähän. Katu vaikuttaa olevan pääasiallisesti ihmisten sosiaalisen kanssakäymisen tila. Kadun luonne tilana muuttuu kuitenkin vuorokaudenajasta riippuen. Päivisin lapset leikkivät kadulla ja puotien pitäjät istuskelevat odottamassa asiakkaita. Tunnelma on mukava, kotoisa ja ”aurinkoinen”. Illemmalla katu hiljenee ja tunnelma muuttuu. Lapset menevät koteihinsa ja aikuistenkin illanvietto siirtyy pois kadulta, esimerkiksi johonkin kadun baareista.

Tio Pedron talot ovat tyyliltään hyvin yksinkertaisia. Niille leimaa-antava piirre on julkisivumaalien värikkäisyys. Jack Berthelotin ja Martine Gaumén³ mukaan karibialaisessa talonrakentamistavassa yhdistyy eurooppalaisia ja afrikkalaisia piirteitä. Tyyli on kehittynyt yhdessä elintavan kanssa ja myös kuuma ilmasto on ollut vaikuttavana tekijänä. Berthelotin ja Gaumén mukaan värikkäät teollisesti tuotetut maalit saapuivat Karibian saa-

³ Slesin, Cliff, Berthelot, Gaumén, Rozensztroch 1985. *Caribbean style*. Thames & Hudson, London.

rille ensimmäisen ja toisen maailmansodan välillä. Uudet kirkkaat värit syrjäyttivät pian vanhat luonnonsävyt. Kirjoittajien mukaan värit heijastavat Karibian ympäristön värejä: taivaan sinisyyttä, kasvien punaista, pinkkiä ja keltaista. Talojen värit ovat osa karibialaista maisemaa.

Koti Tio Pedrossa

Näyttelyyn rakennetun koti-installaation esikuvina ovat olleet Carúpanon Tio Pedron kaupunginosan kodit. Installaatioon on koottu eri kodeista piirteitä, jotka mielestämme ovat tyypillisiä Tio Pedron kodeille. Kodin seinällä olevissa valokuvissa esittelemme Tio Pedron asukkaita. Installaatioon liittyy kolme liikuteltavaa 360 asteen panoraamakuvaa, joiden kautta näyttelyvieraat pääsevät astumaan oikeisiin carúpanolaisiin koteihin. Lattialle on asetettu sensorit, joiden päälle eri kohtiin astumalla panoraamakuvia voi liikuttaa haluamaansa suuntaan. Näyttelyn tiopedrolainen katu ja koti-osaston ovat suunnitelleet Johanna Ilman, Tomi Knuutila ja Marja Paavilainen.

vaan avoinna ystäville, ohikulkijoille ja naapureille. Koti jakautuu kuitenkin yksityiseen ja julkiseen tilaan. Olohuone on julkinen tila, mutta mm. makuuhuoneet ovat yksityistä aluetta. Niihin ei vieraita kutsuttu. Näyttelymme koti-installaatiossa olemme merkinneet yksityisen ja julkisen tilan jaon siten, että olohuoneen sivuseinillä olevat makuuhuoneisiin vievät ovet ovat kiinni, eikä niitä voi avata. Kodin julkinen tila jatkuu myös ulos kadulle. Tästä ovat merkinä kodin oven eteen sijoitettu tuoli ja radio. Perheet viettävät usein aikaa kadulla tuoleissaan istuskellen ja naapureiden kanssa jutellen.

Tio Pedron kotien yhteydessä oli usein pieni kauppa, baari tai kioski. Näin ihmiset pyrkivät hankkimaan hieman lisätuloja. Kaupoissa työskenteli yleensä kaikki perheenjäsenet vuorollaan, myös teini-ikäiset lapset olivat usein auttamassa.

Koti on Venezuelassa perhekeskeisyyden, pysyvyyden ja jatkuvuuden paikka. Tämä näkyy sisustuksessa ja koristelussa: suku ja perhe ovat esillä valokuvissa, seinillä on perheenjäsenten työ- ja koulutodistuksia sekä urheilumitalleja. Koristeiden ja kalusteiden materiaalit on valittu siten, että ne säilyvät

Venezuelassa perhe on osa suvun laajaa sosiaalista verkostoa. Ydinperheen malli vaihtelee ja se saattaa olla ajoittain tai pysyvästi hajallaan, mutta suvun verkko pitää sen jäsenistä huolta. Ihminen kuuluu siis laajaan sukulaisuuden verkkoon, ei vain vanhempien ja lasten muodostamaan ydinperheeseen. Perheen ja suvun tärkeys näkyy myös kodeissa esimerkiksi perhevalokuvien runsautena.

Carúpanon Tio Pedrossa kodit avautuvat suoraan kadulle. Ovi on useimmiten auki, ja ohikulkija näkee suoraan kodin olohuoneeseen.

Koti ei ole vain yksityinen paikka,

mahdollisimman pitkään. Vaikka koti onkin tärkeä, sen sisustamiseen ei käytetä niin paljon rahaa kuin esimerkiksi vaatteisiin ja hienoihin elektroniikkalaitteisiin.

Pääsiäisen aikana lapsiperheet viettävät yhdessä lomapäiviään sukunsa ja ystäviensä kanssa. Juhlinta ei kuitenkaan sijoitu koteihin, vaan kirkkoon, rannoille ja kaduille.

Kaupankäyntiä toreilla ja kaduilla

Carúpanon tori sijaitsee kaupungin länsilaidalla. Torin ja kaupungin keskustan välinen liikenne on vilkasta. Torin viereinen suuri parkkipaikka on ahkerassa käytössä ja paikalliset por puestot hurrustelivat ympäriinsä jättäen mustat parkokaasupilvet peräänsä. Por puestot ovat minibusseja tai tavallisia henkilöautoja, jotka ajavat päivittäin suurin piirtein samoja reittejä. Ne lähtevät pysäkillä liikkeelle vasta kun auto on täynnä. Aikatauluja ei noudateta. Osa taksiautoista toimi myös silloin tällöin por puestoina. Viralliset kuljettajat hakevat asiakkaansa sattumanvaraisesti merkityiltä pysähtymispaikoilta ja 'pimeät' por puestot, jotka yleensä ovat tavallisia henkilöautoja pysähtelevät missä vain kuljetettavia löytyy.

Carúpanon tori jakautuu eri tuotteita myyviin osastoihin. Omat myyntialueet ovat mm. kalalle, lihalle, elävälle siipikarjalle, hedelmille ja vihanneksille, kukille, vaatteille, mausteille ja yrteille. Laajaa tarjontaa täydentävät ravintola-kahviot, koneiden ja niiden varaosien myyntiin erikoistuneet liikkeet ja pajat. Oman leimansa carúpanolaiselle torille antoivat liikkuvat kaupustelijat, muovipussinmyyjät, papukaija- ja undulaattikauppiat, kengänkiillottajat

Kaupankäynnistä kertovaan osastoon on rakennettu supermarketia kuvaava installaatio, jonka tärkeimpänä elementtinä ovat kaksi kaupankäynnistä Carúpanossa kertovaa videota. Tori esitellään projisoimalla torielämää kuvavaa videoaineistoa seinälle. Näyttelyn kaupankäyntiä esittelevän osaston ovat suunnitelleet Johanna Illman, Marika Pasanen ja Timo Viikari.

ja pienten halpojen ”tilpehöorien” myyjät, jotka liikkuvat myös ympäri kaupunkia yhdistäen tavallaan torin, kaupungin kaksi muuta aukiota Plaza Colónin, Plaza de Santa Rosa de Liman ja supermarketin edustan. Kaupustelijat liikkuvat myös ovelta ovelle. Lisäksi joidenkin yksityiskotien edustalla tai olohuoneesta myytiin suoraan esimerkiksi kotitekoisia leivonnaisia ohikulkeville kaupunkilaisille.

Carúpanolaiset kauppiat voidaan jakaa niihin, joilla on paikallaan pysyvä kiinteä myyntipaikka - oli se sitten koju torilla, supermarketti, pieni kauppa tai kodin etupiha - ja niihin jotka liikkuvat ja kantavat mukanaan tuotteitaan tai palveluksiaan. Carúpanon liikekeskuksessa oli pari laajan tuotevalikoiman omaavaa itsepalveluperiaatteella toimivaa supermarkettia, mutta niiden suosioon ja asiakaskuntaan varmasti vaikutti tuotteiden korkeampi hinta verrattuna esimerkiksi torilla myytäviin tuotteisiin. Kauppaa käytiin joka puolella kaupunkia. Pieniä elintarvikkeita ja juomia myyviä kioskeja, kojuja, baareja ja kauppoja oli useita joka korttelissa, kun taas vaatteita, erilaisia taloustavaroita ja koneita myyvät liikkeet olivat keskittyneet kaupungin keskustaan. Näiden kiinteiden myyntipisteiden lisäksi kaupungilla liikkui kengänkiillottajia ja erilaisia ”kärrymyjiä”, jotka kauppassivat jäätelöä, mehua, arepoita, kukkia, musiikkikasetteja jne.

Hintoja

Venezuelan raha on bolívar ja vaihtokurssi oli pankissa 100 USD = 58 025 Bs ja autokaupassa 56 000 Bs. Eli 1 USD on n.560- 580 bolívaria. Suomen markkoja ei pankeissa vaihdettu.

Hintaesimerkkejä ruokatarvareista kaupassa (bolívaareissa):

kanaliemikuutio - paketti 490
ruokaöljy -pullo 950
kahvipaketti 750
paprikamaustepussi 913
valkopippuri -pussi 1489
kuivattu kala 2100/kg
tuore kana 1070/kg
tuore possu 2650 /kg
naudan kyljykset 4500/kg
erikoismakkara 2700/kg
juusto 2600/kg
voi 1350/kg
tomaatti 250/kg
Cacique -rommi 5090/l
Pepsi-tölkki 148

Muita hintaesimerkkejä:

wc-paperirulla 223
saippuapala 378
hiusten hoitoaine 469
Belmont -savukeaski 800
1 por puesto-matka 100
kirjepostimerkki Eurooppaan 280
opiskelijaliput teatteriin 1000
lentomatka Carúpanosta Caráasiin 25000
hiustenleikkaus 2500
Ravintolassa maksoivat margarita-pizza 3000 ja puolikas grillattu kana riisipidillä 2800
Katukojussa maksoi pieni Polar -olut 150
Tutustumiskäynti umbanda -keskukseen sisältäen neuvottelun ”energioiden” kanssa, henkipossession saaneen kultin jäsenen välityksellä 5000
pieni pyhimyspatsas 1200
rukouskortti 200

Santa Rosa de Liman seurakunnan pyhä viikko

Santa Rosa de Liman kirkko ja sen edessä oleva Santa Rosan puistikko esitellään pannaamakuvienv avulla. Uskonnolliseen pääsiäisen viettoon näyttelyvieras voi perehtyä näyttelyn kirkko-osastolla esitettävään videoavulla. Video kuvaa välähdyksiä Santa Rosa de Liman seurakuntalaisten pääsiäisen vietosta vuonna 1999. Kokonaisuutena Santa Rosa de Liman katolisen seurakunnan pyhän viikon ohjelma löytyy sivuilta 90-91. Katolisesta pääsiäisenvietosta kertovan osaston ovat suunnitelleet Laura Kokko, Karri Laitinen ja Marika Pasanen.

Suurin osa Tio Pedron kaupunginosassa asuvista katolisista kuuluu Santa Rosa de Liman katoliseen seurakuntaan. Amerikan ensimmäisen naispuolisen pyhimyksen pyhän Rosan nimeä kantava seurakunta on Carúpanon vanhin. Seurakunnan ensimmäinen kirkko valmistui vuonna 1741, mutta nykyinen vehreän Plaza de Santa Rosa de Liman reunalla sijaitseva kirkko on rakennettu 1969.

Pyhä viikko (Semana Santa) on katolisen kirkon tärkein juhla-aika, jolloin tilaisuuksiin osallistuvat myös vähemmän aktiiviset seurakuntalaiset. Pääsiäisenä 1999 taltioidamme Santa Rosa de Liman seurakunnan pyhän viikon ohjelma

oli todella laaja ja monipuolinen. Se muodostuu toisaalta kirkon järjestämistä virallisista tilaisuuksista kuten messut, toisaalta epävirallisista aktiivisten seurakuntalaisten järjestämistä tilaisuuksista kuten lasten esittämä ristinsaatonäytelmä. Näkyvin osa pääsiäisen viettoa olivat useana iltana tai aamuna toistuvat kulkueet, jotka kiersivät kaupungilla eri reittejä musiikin tahdissa kuljettaen mukanaan kirkossa säilytettäviä pyhiä patsaita.

Esoteerinen perfumeria -kauppa

Näyttelyn perfumeria -kauppa on rakennettu carúpanolaisen 7mo Poder -liikkeen mukaan. Kauppaan liittyy esoteerinen tietopankki, jossa voit kysyä neuvoa erilaisissa henkilökohtaisissa ongelmissa. Tietopankissa annettavat ohjeet ja vastaukset pohjautuvat Venezuelassa yleisesti myytäviin ja käytössä oleviin opas- ja rukouskirjasiin. Tietopankista löytyy myös tietoja María Lionzan kuittiin liittyvistä jumaluuksista ja henkiolennoista. Perfumeria -kauppa osaston ovat suunnitelleet Taina Myöhänen, Marja Paavilainen, Päivi Romppanen ja Kati Vyyryläinen.

Venezuelan populaariuskonnollisuuteen liittyy runsas erilaisten rituaalivälineiden käyttö. Kodeissa on usein tietyille pyhimykselle omistettu pieni alttari. Erilaisia esoteerisia puhdistautumisaineita käytetään sekä vartalon, mielen että kodin ja auton puhdistamiseen ja pyhittämiseen. Kaikkialla Venezuelassa ovat hyvin yleisiä perfumeria -liikkeet, joissa myydään uskonnollisia rituaalivälineitä: rukouskortteja, pyhimyspatsaita, henkiin ja jumaluuksiin liittyviä koruja, suitsukkeita, kynttilöitä ja erilaisia rohtoja. Kaupoissa on myytävänä sekä kansanuskontoihin että katolisuuteen liittyviä esineitä. Näiden tuotteiden uskotaan auttavan hyvin erilaisissa ongelmissa liittyen mm. avioliittoon, koulu- tai työmenestykseen, rakkauteen, sairauteen, pahoilta hengiltä tai naapurin juoruilta suojautumiseen.

Perfumerioita on lähes kaikissa Venezuelan kaupungeissa, pienessäkin kaupungissa usein monta. Samanlaisia putiikkeja on muissakin Karibian alueen maissa ja ne ovat levinneet siirtolaisten ja afro-karibialaisten uskontojen mukana myös muualle, muun muassa New Yorkiin. Venezuelan valtio otti esoteeriset kaupat valvontaansa vuonna 1985. Siitä lähtien esoteria on luokiteltu virallisesti kosmetiikaksi ja kauppvoja on alettu kutsua nimellä perfumeria.

María Lionzan kultti on Venezuelan kansanuskonnoista tärkein. Se on mielenkiintoisin kansan uskonnollisuuden ilmentymä myös siksi, että se on Venezuelassa syntynyt ja piirteiltään hyvin venezuelalainen. Kultin henkimailmaan kuuluu katolisten pyhimysten ja heihin liitettyjen afrikkalaisten henkien lisäksi Venezuelan eri etnisiä ryhmiä edustavia henkiä sekä historiallisia hahmoja.

7mo Poder -liikkeen myyjä

María Lionzan kultti keskittyy sen harjoittajien arkielämään liittyvien ongelmien ratkaisuun. Kultin harjoittajat käyttävät perfumerioissa myytäviä rituaalivälineitä pienten jokapäiväisten ongelmien ratkaisemiseen. Suurempien kysymysten ratkaiseminen kuitenkin edellyttää vierailua hengellisiin keskuksiin ja neuvojen kysymistä hengiltä välittäjien avulla. Suurimmat ongelmat ratkaistaan Yaracuyn osavaltiossa sijaitsevalla kultin pyhällä Sorten vuorella. Pääsiäinen on tärkeää aikaa myös María Lionzan kultin harjoittajille. Silloin monet Maria Lionzan seuraajat lähtevät pyhiinvaellukselle pyhälle vuorelle yksin tai ryhminä.

Lomanviettoa rannalla: tambores-musiikkia ja -tanssia

Lomanviettoa rannalla esittelevässä osastossa voit osallistua rytmikkääseen vapaa-ajanviettoon. Installaatioon kuuluu seinälle heijastettu video, joka kertoo lomanvietosta rannalla musiikin ja tanssin tahdissa. Voit itse vaikuttaa videon etenemiseen koskettamalla rumpua. Lomanvietosta rannalla kertovan osaston ovat suunnitelleet Laura Ekholm, Angelo Garay, Elina Hartikainen, Giedre Kligyte ja Kati Vyryläinen.

Uskonnollisesta alkuperästään huolimatta pääsiäinen on monille carúpanolaisille ennen muuta loma-aikaa, jota usein lähdetään viettämään läheisille luonnonkauniille rannoille. Monet perheet muuttavat asumaan rannalle juhlan ajaksi tai sitten rannalle ajetaan päivittäin perheen tai ystävien seurassa. Rannoilla uidaan, vietetään aikaa jutellen, syöden, pelaten, juoden ja tanssien yhdessä ystävien ja sukulaisten kanssa.

Näyttelyn rantaelämästä kertovaan osastoon liittyy video, joka näyttää myös Venezuelassa hyvin suosittua tamboresmusiikkia ja -tanssia. Pääsiäinen tuo rannoille sadoittain lomailijoita, jolloin tamboresta tanssitaan ja soitetaan rannan valkoista hiekkaa tallaten. Rummuttajien ensilyönneistä keräytyy nopeasti tiivis ihmismeri ringiksi tanssijoiden ympärille, jotka heittäytyvät intensiiviseen liikkeeseen muutamman neliömetrin tilassaan. Huumaava ja välillä kiihtyvä rummutus voittaa hetkeksi meren pauhun ja johtajan lauluhuudot kantavat rytmin virtaa.

Tambores vaihtelee tilanteen ja paikan mukaan. Carúpanolaisien pääsiäisenvietossa sitä esiintyi varsinkin rannoilla. Sosiaaliset normit tuntuivat olevan väljät suhteessa ikään, näköön ja kokoon, mutta selkeät suhteessa sukupuolten väliseen roolijakoon ja tiettyihin kuvioihin. Keski-ikäinen mies ja pieni tyttö saattavat tanssia yhdessä tätä ulkopuolisen silmissä hyvinkin eroottisesti

latautunutta tanssia. Lapset ja vanhukset tanssivat yhtäläisin rajoin ja koodein kuin nuoret aikuiset. Toisaalta tanssissa on myös kirjoittamattomia sääntöjä liikkeistä ja pyörähdyksistä, joiden tulee olla juuri sopivan sensuellit. Yleensä mies ja nainen eivät kosketa toisiaan, vaikka liikkuvatkin välillä hyvin lähellä. Kuviot riippuvat kuitenkin tilanteesta, paikasta ja soitettavista rytmeistä.

Muusikkojen roolijako on selkeä: soittajat ovat lähes aina miehiä, rummuttava nainen on harvinaisuus. Sitä vastoin laulaja voi olla kumpaa sukupuolta tahansa. Tambores jättää kuitenkin hyvin paljon tilaa myös improvisaatiolle. Venezuelan tamboresrumpujen säestämä musiikki ja tanssi ovat alkuaan peräisin länsiafrikkalaisesta kulttuurista, joka siirtyi mustien orjien mukana eri puolille

Latinalaista Amerikkaa. Eri etniset ryhmät ovat vaikuttaneet tanssi- ja rytmikuvioiden muodostumiseen, joissa näkyvät afrikkalaiset juuret, Karibian saarivaltioista tulleet vaikutteet, mutta lisäksi 1700-luvun eurooppalainen traditio.

Afrovenezuelalainen musiikki perustuu voimakkaisiin ja päällekkäisiin rytmeihin, jotka säestävät myös sekä sosiaalisissa tapahtumissa että moniin uskonnollisiin juhliin oleellisesti kuuluvaa tanssia. Alunperin tamboresta soitettiin ja tanssittiin juuri afrikkalaispe-

räisten jumaluuksien ja katolisten pyhimysten kunniaksi. Erilaisten uskonnollisten traditioiden synkretistinen yhdistyminen onkin rikastuttanut sekä rituaaleja että musiikillisia elementtejä sanoituksineen. Edelleen rummutus kuuluu olennaisena osana pyhimys- ja parannuskultteihin ja moniin uskonnollisiin juhliin.⁴

2. Displaying culture -projekti

Antropologit, mediasuunnittelijat ja museo yhteistyössä

Eija-Maija Kotilainen

Displaying culture -projektin syntyyn liittyi useita toisistaan näennäisesti irrallisia tapahtumia, jotka vähitellen yhteen kietouduttuaan muodostivat verkoston ja tekivät mahdolliseksi projektin toteuttamisen. Näitä tapahtumia olivat: Helsingin yliopiston kulttuuriantropologian oppiaine sai vuonna 1998 määrärahan assistentti FT Ilkka Ruohosen johtamaan tutkimuspainotteiseen opetuskokeiluun. Antropologian opiskelijoiden keskuudessa oli jouk-

⁴ *Luis Felipe Ramón y Rivera 1971. La Música Afrovenezolana. Universidad Central de Venezuela, Caracas.*

ko audiovisuaalisista kenttätömenetelmistä kiinnostuneita opiskelijoita. Laitoksella oli aikaisempaa kokemusta kenttätöön tekemisestä Venezuelassa. FT Eija-Maija Kotilainen aloitti elokuussa 1998 Helinä Rautavaaran museon johtajana. Professori Jukka Siikala kertoi Helinä Rautavaaran etnografisen museon säätiön hallituksen kokouksessa Houstonissa Yhdysvalloissa näkemästään paikallisen antropologian laitoksen opettajien ja opiskelijoiden rakentamasta mielenkiintoisesta näyttelystä. Lisäksi vuonna 1999 Taideteollisen korkeakoulun medialaboratorion tutkijat Lily Díaz ja Maria Koskijoki kiinnostuivat yhteistyöstä projektin toteuttamiseksi.

Projekti käynnistyi syksyllä 1998 FT Ilkka Ruohosen johtamalla seminaarilla, jonka puitteissa noin kymmenen kulttuuri- ja sosiaaliantropologian opiskelijaa tutustui Venezuelan historiaan, talouteen ja kulttuuriin. Eija-Maija Kotilaisen johdolla ryhmä tutustui etnografisten näyttelyjen suunnitteluun. Samaan aikaan käynnistettiin myös kenttätöön suunnittelu ja rahoituksen hankkiminen projektille. Syksyn 1998 kuluessa projektin tavoitteeksi muotoutui tehdä keväällä 1999 kenttätömatka Venezuelaan ja koota sen aikana audiovisuaalista aineistoa, josta myöhemmin rakennettaisiin näyttely Helinä Rautavaaran museoon.

Kenttätömatkalla Carúpanossa

Kenttätö pystyttiin toteuttamaan pääsiäisenä 1999 Helsingin yliopiston, Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan ja Suomen Kulttuurirahaston avustusten turvin. Apple yhtiö antoi projektin käyttöön välttämättömiä atk-laitteita. Kolmen viikon kenttätöjaksolle osallistuivat opettajina ja ohjaajina Ilkka Ruohonen, Pekka Koponen, Eija-Maija Kotilainen ja Patrik Rastenberger. Aineiston keruusta vastasivat opiskelijat Laura Ekholm, Elina Hartikainen, Johanna Illman, Laura Kokko, Marja Paavilainen, Marika Pasanen ja Kati Vyyryläinen.

Tavoitteena oli tallentaa audiovisuaalisin menetelmin (valokuvaus, videokuvaukset, äänitys) sekä uskonnollista että ei-uskonnollista pääsiäisen viettoa Carúpanon kaupungissa Venezuelassa. Ryhmän käytössä oli jonkin verran perinteistä kuvauslaitteistoa, jolla taltioitiin ääntä ja kuvaa VHS:lle ja diafilmille, mutta suurin osa aineistoa taltioitiin digitaalisilla laitteilla. Patrik Rastenberger ohjasi ja johti valokuvauksista ja videokuvauksista. Pekka Koponen opetti digitaalisen still-kameran käyttöä ja ohjasi aineistojen jälkikasittelyä. Ryhmällä oli mahdollisuus käydä läpi ja analysoida kerättyä aineistoa jo paikan päällä ja näin varmistua materiaalin käyttökelpoisuudesta. Audiovisuaalista materiaalia täydennettiin haastatteluilla ja havainnoinnilla. Lisäksi Eija-Maija Kotilainen hankki museolle pienen kokoelman venezuelalaisia uskonnollisia esineitä.

Ryhmän itselleen asettama tehtävä oli vaativa, koska kysymyksessä ei ollut

laitteet hyvin hallitsevien ammattilaisten kuvausmatka, vaan opiskelijat opetelivat laitteiden käyttöä ja kuvaamisen perusteita samalla kun taltioivat materiaalia. Työskentely oli hyvin intensiivistä ja päivät pitkiä. Mutta selvästikin tilanteen aitous, projektin kunnianhimoinen tavoite ei vain opetella, vaan myös koota näyttelyyn kelpaavaa aineistoa toimi ja sai ryhmän työskentelemään päämäärätietoisesti ja tehokkaasti.

Projektiryhmän jäsenet olivat alusta alkaen hyvin tietoisia siitä, että käytävissä oleva aika on hyvin lyhyt kenttätöön tekemiseen. Sen vuoksi lähtökohana oli, että taltioinnin kohteena on ensisijaisesti julkisessa tilassa tapahtuva pääsiäisenvietto. Työskentelyn aikana kävi ilmi, että carúpanolaiset ovat hyvin yhteistyöhaluisia ja esimerkiksi kotien kuvaus osoittautui oletettua helpommaksi. Tässä varmasti auttoi, että ryhmään kuului henkilöitä, jotka olivat vierailleet kaupungissa useita kertoja aikaisemmin. Tärkeää oli myös, että kaikilla mukana olleilla oli auttava espanjan kielen taito ja useat puhuivat espanjaa sujuvasti. Kenttätöyjakso osoittautui hedelmälliseksi ja tehokkaaksi ja ryhmä palasi Suomeen mukanaan riittävästi aineistoa näyttelyn rakentamiseksi.

Näyttelyn suunnittelu ja rakentaminen

Ennen matkaa näyttelystä oli olemassa vain hyvin yleisluonteiden suunnitelma ajatuksena esitellä ensisijaisesti valokuvien, liikkuvan kuvan ja

äänien avulla carúpanolaisten pääsiäisen viettoa keväällä 1999. Tavoitteena alusta lähtien oli kokemuksellisuus, tunnelmien, äänien ja näkymien välittäminen näyttelyvieraille mahdollisimman elävästi. Näyttelyä suunnitellessamme olemme kuitenkin olleet hyvin tietoisia siitä, että emme pysty siirtämään venezuelalaista todellisuutta näyttelyn muodossa Suomeen. Se - toivottavasti rikas ja monipuolinen - kuva- ja äänimaailma, jonka näyttelyssä vieraileva kokee on pitkälti projektiin osallistuneiden henkilöiden omien kokemusten välittämistä venezuelalaisten välillä. **Patrik ja Marja valmistautuvat kuvauksiin.**

laisesta todellisuudesta. Näyttelyssä esillä olevaan lopputulokseen ovat luonnollisesti vaikuttaneet projektiryhmän tekemät lukuisat valinnat ja rajaukset siitä, mitä kerätystä aineistosta valitaan ja missä muodossa se esitetään. Olemme olleet hyvin tietoisia kokemukselliseen lähestymistavan liittyvistä puutteista. Esimerkiksi syvällisemmän tiedon välittäminen esillä olevista aiheista ja niiden taustoista on hyvin vaikeaa pelkästään kuulo- ja näköaistiin perustuvien elämysten avulla. Vaikka itse näyttely ei sisällä selittäviä tekstejä, on tämä kirja laadittu laajentamaan näyttelyssä kävijän tietoja Venezuelasta ja sen asukkaisten elämästä.

Näyttelyn ovat suunnitelleet ja toteuttaneet antropologian ja medialaboratorion opiskelijat yhdessä. Kunkin näyttelyosaston toteuttamisesta on vastannut ryhmä, johon on kuulunut sekä antropologian että medialaboratorion opiskelijoita. Koti-installaatiosta vastaavat Johanna Illman, Tomi Knuutila ja Marja Paavilainen. Kaupankäynnistä kertovan osaston ovat toteuttaneet Johanna Illman, Marika Pasanen ja Timo Viikari. Kirkko-osastosta vastaavat Laura Kokko, Marika Pasanen ja Karri Laitinen. Esoteerisen kaupan ovat suunnitelleet Taina Myöhänen, Marja Paavilainen, Päivi Romppanen ja Kati Vyyryläinen. Lomanvietosta rannalla kertovan osaston ovat toteuttaneet Laura Ekholm, Elina Hartikainen, Giedre Kligyte ja Kati Vyyryläinen. Näyttelyn visuaalisen ilmeen koordinoinnista ovat vastanneet Tomi Knuutila ja Karri Laitinen. Audio Riders Oy:n ystävällisesti sponsoroiman äänimaailman on suunnitellut ja toteuttanut Perttu Hämäläinen. Näyttelyn rakentamisen ei olisi ollut mahdollista ilman ulkoasianministeriön kehitys yhteistyöosaston ja opetusministeriön myöntämiä avustuksia.

Mediatuotteiden suunnittelua ja toteutusta on ohjannut tutkija Lily Díaz. Hänen lisäksi useat medialaboratorion opettajat ovat ohjanneet opiskelijoiden töitä ja tarjonneet asiantuntemustaan projektille. Tästä kiitos Philip Deanille, Marjo Mäenpäälle, Antti Huittiselle, Antti Ikoselle, Maria Koskijolle, Jon Nykäselle ja Jukka Ylitalolle. Näyttelyprojektia on koordinoitunut museonjohtaja Eija-Maija Kotilainen. Hän on myös vastannut tämän kirjan toimitustyöstä.

Näyttelysuunnitelman esittelyä joulukuussa 1999

Designin ja antropologian välimaastossa

- mietteitä Semana Santa –näyttelystä

Lily Díaz

Täytyy myöntää, että lähdin tähän hankkeeseen tietyin epäilyksin. Osittain epäröintini johtui aikaisemmista kokemuksistani vieraiden kulttuurien näytteille asettamisesta. Kun rakennetaan näyttelyä, jonka tarkoituksena on kertoa kävijälle millaista vieraan kulttuurin jokapäiväinen elämä on, pintaan nousee monta pohtimisen arvoista kysymystä. Jo ajatus siitä, että kulttuuri voidaan asettaa näytteille implikoi, että kohteen esittelee enunsiatiivinen, aktiivinen äänitorvi, jolla on omalta osaltaan valta määrittellä se *topoina*, asiana, johon viitataan, josta puhutaan. Tällaisessa konstruktiossa ulkopuolinen asiantuntija asetetaan asemaan, jossa hän aina tietää enemmän tai on kykenevämpi arvioimaan tilannetta paremmin kuin tutkimuksen varsinainen kohde.¹

Herald Tribunessa kirjoitettiin taannoin ongelmista, joita väärät tulkinnat voivat aiheuttaa tutkijan ja tutkimuskohteen välisessä kommunikaatiossa. Artikkelissa “Ylpeä nainen vastustaa elämäntapansa mustamaalausta” Mineko Iwasaki, tunnettu geisha Kioton arvostetuimmista geishakortteleista harmittelee epätarkkaa kirjoittelua. “Oikea geisha ei solmi miehen kengännauhoja - se on piikojen työtä. Goldenin kuvaus geisha-hierarkiasta on virheellinen ja hän tulkitsee väärin naamioidun No-tanssijan hymyn.” Kuvaavaa on, että kirjan kirjoittaja, Arthur Golden vastasi syytöksiin seuraavasti: “Nuohan ovat pikkuseikkoja. Tuollaiset virheet eivät vie yöuntani.”²

Kuitenkin, jos kulttuurin ytimen katsotaan piilevän siinä ta-

¹ Luna, Lola, *Leyendo como una Mujer la Imágen de la Mujer, Antrópos, Barcelona, 1995. Tämän näkemyksen esitti kolleegani Lola Luna joka käytti sitä valaistakseen kirjailijan ja naissubjektin suhdetta Espanjan kulta-ajan kirjallisuudessa.*

² Doug Struck, “A Proud Woman Protests a Libel of Her World”, *International Herald Tribune, Saturday-Sunday, March 4-5, 2000*

vassa, millä elämän pienet säikeet nivoutuvat kuteeksi, josta arki muodostuu, kenellä on valta päättää mikä on tärkeää ja mikä ei? Mitä asettaa esille ja millä tavalla esitellä se katsojalle, kun tämän mielipidettä vääjäämättä värittää esillepanijan näkemys?

On selvää, että tämäntyyppistä materiaalia työstäessään tutkijan on varottava askeliaan. Sama pätee muotoilijaan, näyttelysuunnittelijaan, joka kutsutaan yleensä paikalle vasta projektin loppuvaiheissa luomaan konkreettinen muoto niille kognitiivisille kartoille, mentaalirakenteille, mielipiteille ja ennakoasenteille, jotka ovat jo saaneet tutkijan päässä oman muotonsa.

Painotan edellämainittuja kysymyksiä siksi, että näiden ongelmien tietoinen pohtiminen oli keskeinen tulos antropologien ja muotoilijoiden tekemästä yhteistyöstä tässä projektissa. Selkeitä vastauksia ei löytynyt, mutta sitä selvemmin tiedostettiin miten olennaista prosessille on, että tutkittavaan ja esiteltävään kulttuuripiiriin kuuluvat ovat siinä aktiivisesti mukana.

Display culture -opintoprojekti

Näyttelyn valmistelusta muodostettiin Displaying cultures –otsikolla opintoprojekti lukuvuodelle 1999-2000. Projekti koostui useammasta vaiheesta, joiden tavoitteena oli pohjustaa Helsingin yliopiston antropologianopiskelijoiden ja Taideteollisen korkeakoulun medialaboratorion opiskelijoiden yhteistyötä. Projektia taustoitettiin luentosarjalla, jonka teemoja olivat mm. museot ja (kansallisen)identiteetin rakentuminen, antropologisen näyttelyn valmistaminen sekä toiseus. Luennoilla pyrittiin valottamaan niitä ideologisia rakenteita, jotka ovat vaikuttaneet antropologisten ja muiden museonäyttelyiden sisältöihin.

Luentosarjaa seurasi sarja vapaamuotoisia workshopeja, joiden oppimateriaali koostui uusmediatuotantoon liittyvistä aiheista (mm. digitaalista kuvankäsittelyä ja stereografiaa). Koska projektisuunnitelmaan kuului myös medialaboratorion normaalin MA-opetusohjelman hyödyntäminen, medialaboratorion opiskelijoita rohkaistiin hyödyntämään myös soveltavan tutkimuksen kurssija - kuten kokeellisen käyttöliittymäsuunnittelun kurssia, audiodesignin syventävää kurssia sekä mediatuottamisen workshopia – näyttelyn suunnittelussa.

Projektin tämän vaiheen lopputavoite oli rakentaa esittely Semana Santaa Venezuelan Carúpanossa esittelevän näyttelyn design- ja tuotantosunnittelusta. Opiskelijat järjestivät yhteistyössä esittelyn sidosryhmille 13. joulukuuta 1999. Esittelyn aineistoa ja myös näyttelyssä hyödynnettyä materiaalia on nähtävillä projektin kotisivuilla internetissä <http://www.malab.uiah.fi/displayculture>.

Uusmediateknologian hyödyntäminen museoissa

Uusmedian mahdollisesta käytöstä (tai väärinkäytöstä) museoissa on puhuttu paljon. Aiheen syvällinen pohdinta ei ole tämän kirjoituksen tavoite. On selvää, että kyseistä teknologiaa voi hyödyntää erittäin laaja-alaisesti niin traditionaalisessa käytössä CD-romeille arkistoinnissa kuin kaiken kattavan, itsenäisen mediaympäristön rakentamisessakin.³

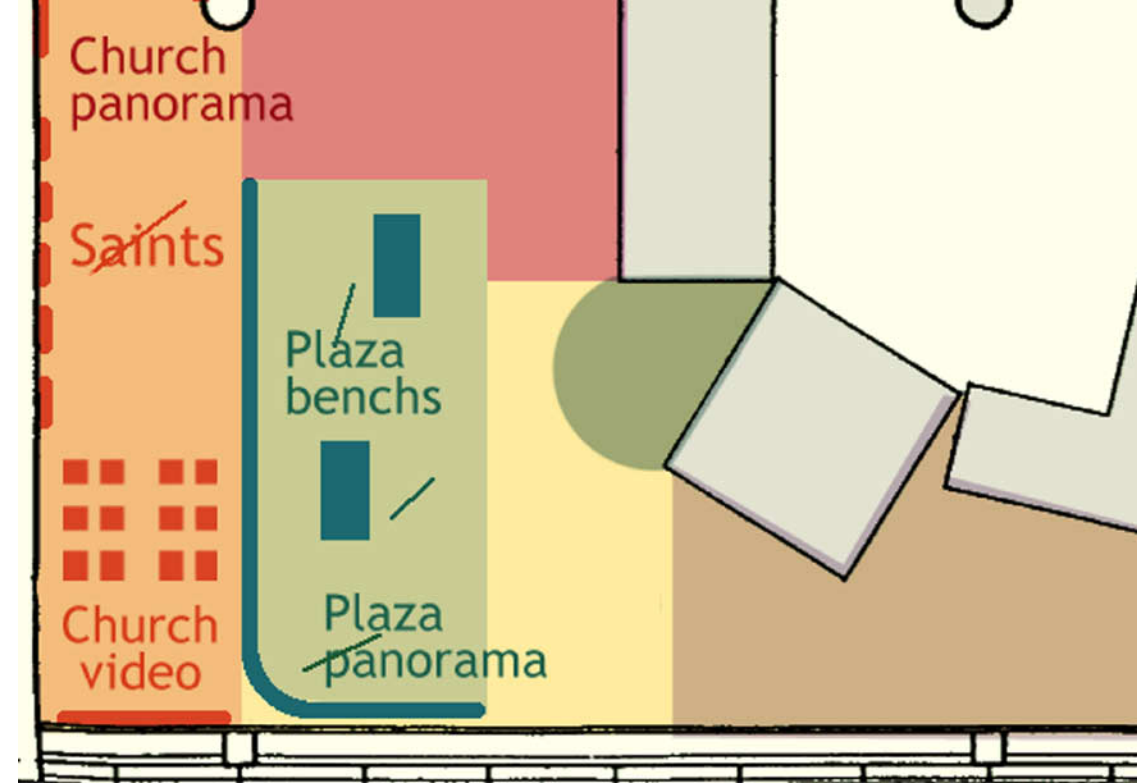
Filosofisissa tarkasteluissa teknologian vaikutus museon käsitteeseen on koettu muun muassa rajojen liikkumisenä instituution tilan ja katsojan oman alueen välillä niiden välisessä vuorovaikutuksessa. Tällaisena vaikutuksena voidaan pitää esimerkiksi seinättömän museon ideaa: jo olemassa olevia digitaaliverkostoja hyödyntämällä tarjotaan museovieraalle pääsy kokoelmiin ja näyttelyihin. Esimerkki tällaisesta toiminnasta on ajatus ‘avoimesta varastosta’: varastokokoelmat tuodaan yleisön käyttöön tietokoneteknologian avulla.⁴

Teknologialla on ollut myös tärkeä rooli uusien kuratoristen käytäntöjen ja näyttelydesignin kehityksessä. Eräs uusista lähestymistavoista on interaktiivinen video, jonka avulla voi esitellä esineen moninaisia merkityksiä useasta perspektiivistä ja lähtökohdasta. Täten objekti voidaan määritellä morfologian

ja identiteetin määreitä laaja-alaisemmin: materiaana suhteessa “orgaanisiin, historiallisiin kytköksiin, tarinoiden ja ihmisten kautta”.⁵

³ Erittäin näkyvä lähiaikojen esimerkki on *The Endurance*, New Yorkissa Museum of Natural Historyssä pidetty näyttely Schakletonin tutkimusretkestä Antarktikselle. Näyttelyyn kuuluvien yli 150 valokuvan, päiväkirjaotteen, ja matkalta kerätyn esineistön lisäksi näyttelyyn liittyi navigaatiota esittelevä tietokonesimulaatio. Lisää tietoa näyttelystä on saatavissa näyttelyn verkkosivuilta <http://www.amnh.org/exhibitions/shackleton/info.html>. Laaja artikkelikooste uusimmista kulttuuriperinnön esittämiseen käytetyistä teknologisista sovelluksista on esimerkiksi *International Society on Virtual Systems and Multimedia:n Gifussa*,

⁴ Ames, M.M. “De-schooling the museum: a proposal to increase public access to museums and their resources”, *Museum*, 1985, teoksessa *Museums and the Shaping of Knowledge*, Eileen Hooper-Greenhill, Routledge, 1992, s. 201.

ja identiteetin määreitä laaja-alaisemmin: materiaana suhteessa “orgaanisiin, historiallisiin kytköksiin, tarinoiden ja ihmisten kautta”.⁵

Semana Santa ja uusmedia

Tämän näyttelyn erikoislaatuisia piirteitä on se, että näyttelykohteen esittely perustuu pääasiassa medialähteisiin. Antropologian opiskelijat keräsivät näyttelymateriaalin yhteistyössä media-ammattilaisten kanssa kenttämatkallaan Carúpanossa keväällä 1999.

Näyttelyn tavoitteeksi otettiin kerätyn materiaalin käyttäminen teknologiaa hyödyntäen interaktiivisessa tapahtumassa, jossa tavoitellaan tunnemuistin olemusta ja leikitellään tilan käsitteen kanssa. Edellä mainituthan ovat avainkäsitteitä interaktiivisia teknologiajärjestelmiä kehitettäessä.

Rakenteellisesti näyttely jakautuu kahteen itsenäiseen osaan. Perinteinen, lineaarinen osuus koostuu antropologien kenttämatkalla ottamista valokuvista, joiden näytteillepanon ovat suunnitelleet Tomi Knuutila ja Karri Laitinen. Kuvia on mahdoll-

⁵ Hooper-Greenhill, Eileen, *Museums and the Shaping of Knowledge* 1992, s.204.

lista tarkastella lähemmin, ja samalla ne muistuttavat näyttelyvierasta siitä, että kuvaajat olivat itsekin vierailijoita Venezuelassa. Näyttelyn toinen osuus on medialaboratorion opiskelijoiden suunnittelema mediamaisema. Mediamaisema koostuu kahdesta pääkomponentista: interaktiivisista asemista ja ääniympäristöstä, joka nivoo kaikki elementit yhdeksi simuloiduksi kokemukseksi Carúpanon Semana Santasta.

Asemat eli interaktiiviset tilat

Asemat eli vuorovaikutteisen toiminnan tilat tarjoavat näyttelyvieraille näkemän muutamaan olennaiseen tapahtumakohteeseen: kotiin, torille, kirkkoaukiolle, esoteeriseen kauppaan sekä rannalle. Projektiryhmä valitsi nämä kohteet yhdessä tavoitteenaan esitellä mahdollisimman selkeällä tavalla kokonainen verkosto tapahtumia ja rituaaleja, joita alueella tähän aikaan vuodesta tapahtuu. Näyttelyvieraille tarjoutuu mahdollisuus tutustua vuorovaikutteisesti valitsemaansa näyttelyaspektiin.

Ääniympäristö

Mediamaiseman toinen pääkomponentti on ääniympäristö, jonka suunnittelusta ja toteutuksesta vastasi Perttu Hämäläinen. Tämä äänijärjestelmää on elävä, sykkivä ja kolmiulotteinen äänimaisema liikkuvine äänilähteineen ja virtuaaliakustiikkoineen.

Äänimaisema luotiin uusimpien digitaaliäänisignaalien prosessointilaitteistojen (Creamware Pulsar) ja näyttelyä varten kehitetty ohjelmiston avulla ja se toteutettiin yhteistyössä Audio Riders

Oy:n kanssa. Maisema koostuu autenttista äänistä, joiden tavoitteena on luoda syvyytsvaikutelma ja nivoa näyttelyn erielementit yhteen.

Autenttisuus, vuorovaikutteisuuden suunnittelu, museo

Eräs näyttelyn tavoitteista oli hyödyntää teknologiaa luotaessa mahdollisimman autenttista tunnelmaa ja ilmapii-riä toisesta kulttuurista. Tässä yhteydessä teknologian hyödyntäminen voi nousta ongelmaksikin: Miten välttyä siltä, ettei teknologia nouse näyttelyn pääaiheeksi?

Tätä ongelmaa opiskelijat lähtivät ratkomaan kahden peruslähtökohdan avulla. Ensimmäinen oli ajatus teatterinomaisesta illuusiosta: siitä että metodi pitäisi voida salata katsojalta ja teknologiaa hyödyntää niin, että se ilmenee vain eräänlaisena läpinäkyvänä käyttöpintana, hienovaraisena elementtinä, jonka avulla näyttelyn fyysiset tilarajoitukset ohitetaan.

Toinen lähtökohta oli irtautuminen perinteisestä interaktiivisesta designista. Näyttelykävijää ei tarkasteltu niinkään käyttäjänä, vaan innokkaana vieraana, jolla on tarve tutustua vieraaseen kulttuuriin.

Lopuksi

Projektin kahden työryhmän välillä oli väistämättä kuilu, koska antropologit kävivät Carúpanossa paikan päällä ja suunnittelijat työstivät kerättyä materiaalia jälkikäteen matkaryhmän tietoihin pohjautuen. Tällainen kuilu vallitsee myös autenttisen kulttuurin ja siitä museonäyttelyyn luodun toisinnon välillä. Tämän kuilun myös näyttelykävijä joutuu aina kohtaamaan.

On sanottu, että museonäyttely on äärimmäinen representaation muoto (se on representaatioiden representaatio).⁶ Maailmassa, jossa autenttista, suoraa kokemusta pidetään jo mahdottomana, museo voi auttaa uskomaan siihen, että on vielä erilaisia todellisuuksia, joihin meillä on pääsy ja joilla on oma erikoislaatunsa. Museonäyttely saattaa myös toimia peilinä: saamme sen verran kuin olemme itse valmiit antamaan itsestämme. Parhaimmillaan näyttely todistaa inhimillisen kokemuksen monimuotoisuutta.

⁶ Roberts, Lisa C., *From Knowledge to Narrative, Educators and the Changing Role of the Museum*, Smithsonian Institution Press, Washington and London, 1997, s. 103.

3. Sankareita, diktaattoreita ja pyhimyksiä: Venezuelan historiasta, politiikasta ja taloudesta

Simón Bolívar - sankari ja pyhimys

Marika Pasanen

Simón Bolívar (1783-1830) on Etelä-Amerikan itsenäisyystaistelujen symboli ja sankari. Hänen johtamiensa joukkojen lyötyä espanjalaiset Bolivia, Panama, Kolumbia, Ecuador, Peru ja Venezuela lähtivät kehittymään itsenäisiksi valtioiksi. Häntä kutsutaan nimellä *El Libertador*, ”Vapauttaja”.

Simón Bolívar syntyi Caracasissa, Venezuelassa vuonna 1783 rikkaaseen kreoliperheeseen. Hän menetti vanhempansa jo lapsena ja hänen kasvatuksensa uskottiin Caracasin parhaimpien opettajien haltuun mm. Andrés Bellow ja Simón Rodríguezin. Rodríguez vaikutti suuresti Bolívarin kasvatukseen ja luonteeseen muokkautumiseen. Hän herätti eloisan pojan poliittisen kiinnostuksen ja kannusti tätä persoonalliseen itsenäisyyteen. Tuon ajan nuoren aristokraattiperheen pojan kasvatukseen kuului myös Eurooppaan matkustaminen, ja Bolívar teki kaikkiaan kolme matkaa Eurooppaan. Hän avioitui madridilaisen neidon kanssa, mutta liitto jäi lyhyeksi puolison kuoleman vuoksi.

Palattuaan takaisin Venezuelaan Bolívar liittyi hallituksen vastaiseen patrioottien rintamaan. Patriootit julistivat Venezuelan itsenäiseksi vuonna 1811 ja Bolívar lähetettiin hakemaan tukea Englannista, mutta hän sai lupauksen vain Britannian puolueettomuudesta.

Bolívar syntyi aikakautena, jolloin sekä Euroopassa että Amerikassa oli poliittisesti levotonta. Espanjassa Bourbonit nousivat valtaan perimyssotien jälkeen, ja pelko Englannin hyökkäyksistä johti siihen, että laajan imperiumin puolustamiseksi ja koossa pitämiseksi laadittiin poliittisia ja taloudellisia uudistuksia. Amerikassa kruunu tarvitsi tehokkaan ja luotettavan hallintokoneiston. Virkamiehiksi valittiin pääasiassa henkilöitä, jotka olivat syntyneet Iberian niemimaalla. Kreolien, Amerikassa syntyneiden, poliittista osallistumista yritettiin minimoida.

Bolívarin aikana Venezuela ja sen naapurimaat olivat historiallisesti, maantieteellisesti, kulttuurillisesti ja väestöllisesti erittäin vaihtelevaa. Väestö muodostui vähäisestä alkuperäisväestöstä ja Euroopasta, Afrikasta ja Aasiasta tulleista maahanmuuttajista. Yhteiskunta oli heterogeeninen ja epätasa-arvoinen, orjakauppa kukoisti. Sosiaalisen luokan määräsi syntyperää, koulutus ja varakkuus. Suurtilalliset kamppailivat pientilallisten ja kauppiaiden kanssa. Baskilaisen Guipuzcoanan kauppakomppaniolla oli yksinoikeus kaupankäyntiin Caracasin alueella vuodesta 1739. Myöhemmin alue laajennettiin käsittämään myös Cúmanan, Trinidadin ja Margaritan provinssit, ja lopulta Guayanán ja Maracaibon. Tämä oli ensimmäinen askel Venezuelan yhdistymiselle.

Kulttuurillisesti Venezuela oli ollut takapajuinen muihin Espanjan imperiumin alueisiin verrattuna: inkvisition toiminta oli vilkasta ja orjakapinoita

oli ollut 1500-luvulta lähtien. Kreolit kapinoivat taloudellisista syistä valtion monopoleja, verotusta ja tulleja vastaan. 1800-luvun itsenäisyssodilla oli takanaan pitkä jatkumo yhteenottoja ja kapinointia vapauden ja oikeudenmukaisuuden puolesta.

Venezuelassa Caracasin kreolit halusivat syrjäyttää kuninkaan. Maan taloudellinen, sosiaalinen, kulttuurillinen ja uskonnollinen johto oli jo heidän käsissään. Kreolipatrioottien julistamaa itsenäisyyttä eivät kaikki hyväksyneet, joten maa ajautui pitkään ja veriseen sisällissotaan. Patriootit laativat Venezuelan ensimmäisen tasavallan ensimmäisen perustuslain vuonna 1811. Siinä toimeenpanovalta oli triumviraatilla, kuten muoin Roomassa, ja jolta valta kriisioloissa luovutettiin diktaattorille, Francisco de Mirandalle. Laissa myös mm. poistettiin intiaanien verotus, mutta säilytettiin mustien orjuus, katolisuudesta tehtiin valtion uskonto ja täydet kansalaisoikeudet annettiin vain vapaille suurmaanomistajille.

Sisäisiä taisteluja kiihdytti vuoden 1812 maanjäristys. Rojalistien puolella olevat papit julistivat maanjäristyksen olleen jumalallinen merkki kapinoivia patriootteja vastaan. Miranda yritti neuvotella rauhasta, mutta tuloksetta. Tämän jälkeen hän yritti paeta maasta osa tasavallan kassasta mukanaan. Bolívar tulkitsi tilanteen petokseksi. Hän luovutti Mirandan vastapuolelle ja pakeni itse Curacaon kautta Cartagenaan, jossa hän kirjoitti Cartagenan julistuksen vuonna 1812. Julistus on analyysi tasavallan romahduksesta.

Bolívar jatkoi matkaansa nykyiseen Kolumbiaan ja nousi maan armeijan johtoon, jolta hän sai tukea Venezuelan vapauttamiseksi. Bolívar organisoivat voimakkaan taistelukampanjan, jonka tuloksena rojalisteilta valloitettiin Meridan, Barinaksen, Trujillon ja Caracasin maakunnat. Näiden taistelujen jälkeen Bolívar sai nimen *El Libertador* ja diktaattorin valtuudet. Mutta taistelut jatkuivat; orjat kapinoivat ja tasankojen karjatilalliset valloittivat Caracasin. Bolívar joutui pakenemaan Cartagenan kautta brittiläisten hallitsemalle Jamaikalle. Sieltä hän jatkoi Haitille, jossa hän kokosi taas kerran sotajoukkonsa. Bolívar palasi mannermaalle vuonna 1816 valloittamaan Angosturan, nykyisen Ciudad Bolívarin, Carúpanon kaupungin kautta. Carúpanossa hän valoi taistelutahtoa ja julisti orjat vapaiksi. Angosturasta muodostui itsenäisyystaistelijoiden maantieteellinen ja poliittinen keskus.

Euroopassa Napoleon kaatui, mikä vaikutti Britannian asenteeseen. Kaupankäynti vilkastui ja salakauppa väheni, joten itsenäisyystaistelijoiden varustukset ja aseistus paranivat. Armeijan marssi Andien yli Granadaan oli osoitus patrioottien voimasta. Sympatia rojalisteja kohtaan väheni. Carabobon taistelut vuonna 1821 ja viimeinen meritaistelu Maracaibossa 1823 sinetöivät patrioottien voiton. Carabobon taistelun jälkeen Bolívar suunnisti kohti etelää, vapauttamaan Suur-Kolumbiaa, aluetta, johon nykyisin luetaan Ecuador, Kolumbia, Panama ja osa Venezuelaa.

Simón Bolívar piti lukemisesta ja kerrotaankin, että usein sotaretkillä mää-
räykset annettuaan hän asettui riippumattomaksi lukemaan. Bolívar tunsi hyvin
itsensä ja pystyi nopeaan, varmaan päätöksentekoon. Hän oli kunniantuntoi-
nen, ystävällinen, epäitsekkäs, auttoi köyhiä ja epäonnekkaita. Bolívarin suu-
rimpana hyveenä pidetään hänen kykyään ajatella objektiivisesti, loogisesti ja
analyttisesti. Hän vihasi korruptiota ja vaati virkamiehiltä korkeaa moraalista.
Kansalaisten tuli valvoa sitä, että virkamiehet noudattivat lakeja. Bolívaria ei
kiinnostanut omaisuutensa kartuttaminen, vaan kulutti koko valtavan omai-
suutensa itsenäisyyskamppailuissa kuullen lopulta köyhänä miehenä.

Simón julisti jo pikkupoikana vapauttavansa maansa ja hankkivansa kun-
niaa. Bolívarin päämääränä oli tuhota vanha yksinvaltainen järjestelmä ja
rakentaa uusi demokraattinen itsehallinto koko Etelä-Amerikkaan. Bolívarin
teesejä olivat mm. kansojen itsemääräämisoikeus, vapaus ja maareformit.
Hänen mukaansa kansan itsemääräämisoikeus toteutuu vuoropuhelussa hal-
litsijoiden ja kansalaisten kesken. Vapaus tarkoitti ajatuksen, ilmaisun ja
uskonnonvapautta.

Bolívar kannatti vallan keskittämistä, mutta vastusti vallan keskittämistä
yhdeksi ihmiselle. Hallituksen tuli antaa onnea, turvallisuutta ja poliittista va-
kautta kansalaisilleen. Armeijan tehtävänä oli taata kansan oikeudet ja turvata
valtioiden välisiä rajoja. Bolívar kannatti kapitalistista suurmaanomistusta ja

maksettua työväkeä. Valtion tulisi suojella omaisuutta, minkä Bolívar luki
kuuluvaksi muiden ihmisoikeuksien, tasa-arvon, vapauden ja turvallisuuden
rinnalle.

Bolívar oli liberaali ja kehityskokoinen. Hän uhrasi itsensä vallankumo-
uksen ja aatteidensa puolesta tullen sankariksi jo elinaikanaan. Hän joutui
pettymään elämänsä loppupuolella nähdessään Suur-Kolumbian hajoavan pai-
kallisten sotapäällikköiden keskinäisiin kahakoihin. Pyhimyksen kaltaisten
luonteenpiirteittensä vuoksi Simón Bolívaria on helppo kunnioittaa ja “pal-
voa” virallisesti ja epävirallisesti. Kansalaiset janoavat sankaritekoja. Simón
Bolívar on edelleen yksi Venezuelan hajanaista kansakuntaa koossapitävä.

Diktatuuria, öljyä ja demokratiaa: Venezuelan poliittinen ja taloudellinen kehitys 1900 -luvulla

Ilkka Ruohonen

Venezuelan 1900-luvun poliittista ja taloudellista todellisuutta ovat muokan-
neet voimakkaiden sotilasdiktatuurien ja pitkien demokraattisten hallitusten
ajanjaksot. Molempien hallintomuotojen sisältämään talouselämään ja poli-
tiikkaan on vaikuttanut vahvasti Venezuelan luonnonriikkaus, öljy. Maan his-
toria on kertomus yhteiskunnasta, joka on ollut keskeinen vaikuttaja niin
kutsutun modernin maailman muotoutumis-prosessissa. Mutta 1900-luvun
viimeisinä vuosikymmeninä se ajautui tuon maailman marginaaliin.

Merkittävästä 1900-luvun sotilasdiktatuurista huolimatta Venezuela on
nähty Latinalaisen Amerikan demokraattisimpana maana. Viimeisten hieman
yli neljän vuosikymmenen kuluessa Venezuelassa on valittu johtajat demo-
kraattisilla vaaleilla. Sen vuoksi Venezuelaa on politiikan tutkimuksissa pi-
detty demokraattisen ja tasapainoisen kehityksen mallimaana, varsinkin kun
samaa aikaa 1960-, -70- ja -80 -luvuilla suuressa osassa Latinalaista Amerik-
kaa olivat vallassa demokratiaa väheksyvät sotilashallitukset.

Maan talous ajautui suuriin ongelmiin 1980-luvulla. Tätä seurasi myös
muiden yhteiskunnan rakenteiden kriisi, tai huomattiin yhteiskunnan eri ins-
tituutioiden rappeutunut tila. Tultaessa 1990-luvulle ja kohti 2000-lukua Ve-
nezuelassa yhteiskunnallinen keskustelu on paljolti keskittynyt eri yhteiskun-
nallisten instituutioiden kriiseihin. Keskustelussa todetaan tasavallan elävän
historiansa syvintä ja vakavinta kriisiä. Kirjoitusten otsikkoina on Venezuelan
terveydenhuollon kriisi, talouden kriisi, politiikan kriisi, demokratian kriisi,
öljyntuotannon kriisi, maatalouden kriisi, moraalinen kriisi, turismin kriisi tai
koko yhteiskunnan kriisi. Pohjimmaisimpana kriisinä nousee esiin koulutuk-

sen kriisi, minkä katsotaan vaikuttavan koko yhteiskunnan pahoinvointiin. Tähän viimeksi mainittuun ongelmaan myös kulminoituu Venezuelassa vallitseva diktatuurin ja demokratian erikoinen suhde.

Venezuelalaisen demokratian kriittinen tilanne, mutta toisaalta demokratian toimivuuskin, tulivat puolestaan esiin vuoden 1998 paikallis- ja presidentinvaaleissa. Niissä demokratian aikakauden perinteiset valtuutetut suorastaan kuolivat ja valtaan nousi entinen laskuvarjojoukkojen everstiluutnantti Hugo Chávez Frias muutospuolueineen (MVR¹).

Toisaalta kriisit eivät aina ole suoranaisia katastrofeja, ainakaan kaikille. Siksi voidaan myös sanoa, että Venezuelan 1900-luvun historia on mahdollista pisteyttää erilaisten poliittisten kriisien kautta. Ne ovat kansakunnan elämässä sellaisia kriittisiä hetkiä, jotka ovat vaikuttaneet koko kulttuuriin taloutta myöten. Päättyneeltä vuosisadalta voidaan kohdentaa seitsemän venezuelalaista kriittistä hetkeä tai vuosilukua, jotka kaikki vaikuttavat myös 21. vuosisadan venezuelalaisuuteen: 1903, 1928, 1936, 1945, 1958, 1983 ja 1992.

Vuosi 1903 ei merkinnyt ainoastaan itsenäisyyteen johtaneen vallankumoustoiminnan (la Revolución Libertadora) päättymistä, vaan myös lähes sata vuotta jatkuneiden ja loputtomien anarkististen sisällissotien loppua ja Venezuelan astumista rauhan vuosisataan. Maa ikään kuin yhdistyi, kun Ison-Britannian, Italian ja Saksan laivastot saartoivat Venezuelan satamat maksamattomien ulkomaanvelkojen vuoksi. Valtiorakennelma oli tähän asti hyvin heikko ja tavallaan jatkuvassa hajoamistilassa. Öljyn laajamittaisempi löytyminen 1910-luvulla kiinteitti valtiollista valtaa. Se myös antoi varoja kaupunkien kasvulle, niiden sähköistämiseksi ja myös tuki merkittävän keskiluokan syntymistä. Öljy oli vuosisadan ensimmäisellä puoliskolla ehdoton tekijä, joka oli nostamassa Venezuelaa talous-poliittisesti moderniksi valtioksi.

Vuoden 1928 sukupolvi ja demokraattiset virtaukset

1928 oli vuosi, jolloin Venezuela nousi maailman suurimmaksi öljyntuottajaksi. Kenraali-diktaattori Juan Vicente Gómez oli ollut vallassa kaksikymmentä vuotta. On paradoksaalista, että öljytulojen ansiosta Gómez maksoi yhdellä kertaa tuon yllä mainitun ulkomaan velan vuonna 1930, sillä tuona samana maagisena vuonna 1928 työntyivät esiin tekojen tasolla diktatuurisen gomecison kyseenalaistaminen ja antigomecison ilmaantuminen demokratian ideologian myötä. Tuona vuonna maanalainen toiminta Gómezin diktatuuria vastaan sai selvän suunnan ja Caracasin yliopiston opiskelijat panivat liik-

¹ MVR, *Movimiento de la Quinta República*.

keelle vahvan protestitoiminnan Gómezin hallintoa vastaan. Eikä tuon liikehännän merkitystä myöhempien poliittisten puolu-

eiden syntyprosessissa voida aliarvioida.

Vuosi 1936 merkitsi Venezuelan liberalisoitumista. Edellisenä vuonna tapahtunut pitkäaikaisen diktaattorin (Gómez) kuolema vapautti maan poliittisen elämän. Sananvapaus laajeni ja lähes kaikkinaisen poliittinen ajattelu sallittiin kansalaisille. Keskeisiä vaikuttajia muutoksen takana olivat Gómezin seuraajat, kenraalit Eleazar López Contreras ja Isaias Medina Angarita. 1930-luvun loppuvuodet hallitsi siviilivaatteisiin pukeutunut Gómezin sotaministeri kenraali López Contreras, joka pyrki irti Gómezin luomasta sotilasdiktatuuritraditiosta. Molemmat Gómezin seuraaja-kenraalit saivat kokea ja panna toimeen kansan parista nousevan suuren demokraattisen ilmaston muutoksen. Kenraali Medina Angaritan hallitus 1940-luvun alkupuolella pyrki monipuolistamaan Venezuelan öljyyn perustuvaa yksittäistaloutta. Eräiden näkemysten mukaan kenraali Medinan hallituskausi 1941-45 oli Venezuelan demokraattisin koko 1900-luvulla, sillä maassa vallitsi jokseenkin täydellinen ilmaisunvapaus eikä vankiloissa ollut ainuttakaan poliittista vankia.

Vuonna 1945 kansalliselle ja poliittiselle näyttämölle astui mittava joukko uusia toimijoita. Asevoimien uudennäköinen sekä uudistusmielinen mukaantulo politiikan tekoon ja poliittiset puolueet kanavoivat uudella tavalla muutospaineita. Jo vuodesta 1928 alkaneella liikkeellä oli eräänä päättävitehtävänä suoran presidentinvaalin ja yleisen äänioikeuden saavuttaminen. Päämäärät tiivistyivät perustetussa Acción Democrática –puolueessa (AD). Puoleen kannattajat muodostivat merkittävän joukon yhteiskunnassa. Kannattajia oli kaupunkien valkokaulustyöntekijöistä maaseudun työläisiin. Uudistukset

"Nuori yksityisrittäjä", kenkänkiilottaja Plaza de Colónilla.

Vas. Sotilaat osallistuivat meren siunaamiseen heittämällä kukkia mereen satamalaiturilta.

tuntuivat tapahtuvan AD:n johtomiesten mielestä liian hitaasti. Salaisuudessa alettiin valmistella (demokratian nimissä) epädemokraattista toimintaa demokratian saavuttamiseksi. Lokakuun 18. päivä 1945 AD-puolueen johtomiehet suorittivat verettömän vallankumouksen. Tämän jälkeen uudistustoiminta käynnistyi konkreettisesti. AD aloitti samalla uudenlaisen vallankumousretoriikan, jossa puolue itse oli muutoksen agentti. Modernin Venezuelan syntyminen saatiin näin alkamaan vuonna 1945 ja jopa kymmenen vuotta aiemmin kuolleen diktattori Gómezin kuolema siirrettiin vuonna 1945 tapahtuneeksi ”historialliseksi kuolemaksi”. Lukutaidottomatkin saivat äänioikeuden ja AD:ssa uskottiin, että yleinen äänioikeus olisi kuin ihme, joka puhdistaa koko kansakunnan.

Kaikesta huolimatta vallan keskittyminen demokraattisesti yhdelle puolueelle johti vuonna 1948 sotilasvallankaappaukseen ja lopulta kenraali Marcos Pérez Jiménezin vuoteen 1958 asti kestäneeseen diktatuuriin. Sen aikana diktattori palasi vanhoihin uomiinsa ja suuria infrastruktuurisia muutoksia pantiin toimeen öljyrahoilla. Suuria rakennuksia pystytettiin, uusia suoria teitä rakennettiin, valtavia patsaita kansakunnan myyttis-historiallisista hahmoista valmistettiin, puhelinverkkoja vedettiin ja syrjäisiä alueita sähköistettiin. Öljytulot lisääntyivät kysynnän kasvun vuoksi 1950-luvulla moninkertaisesti. Ilman lähes mitään taloussuunnitelmaa Venezuelan bruttokansantuote nousi erääksi maailman korkeimmista. Vaikka Pérez Jiménez pyrki valtavilla öljyrahoja nielevillä hankkeillaan aukaisemaan uuden kauden Venezuelan historiassa, mitään yhteiskunnallista uudistusta ei tapahtunut ja kansa seurasi äänettömänä diktattorin toimia. Yhteiskunta militarisoitui. Valta jälleen entisestään keskittyi.

Demokratian loisto ja rappio

Vuosi 1958 ei ollut pelkästään demokratian syntykriisi, vaan myös kulttuurinen kriisi. Voidaan lähteä liikkeelle ihmettelemällä sitä, että kuinka sotilasdiktatuuri voi kaatua, kun sen hallintokaudella valtio on kokenut huiman talouskasvun? Pérez Jiménezin aikana Venezuelan hallituksen tulot kahdeksankertaistuivat ja öljytulot yksitoistakertaisuivat. Vallan äärimmäisen keskittymisen vuoksi asevoimat jakaantui, koska kaikki eivät voineet olla keskuksessa. Kuten suuri osa sotilaista, samoin suu-

rin osa kansasta koki jäävänsä totaalisesti talouskasvun ulkopuolelle. Syntyi Junta Patriótica (Isänmaallinen Juntta), joka oli monipuolueinen ja moniaatteinen ryhmä poliitikkoja ja kansalaisia, jotka järjestäytyivät diktatuuria vastaan. Vallan sivuun jääneet asevoimien joukot olivat myös mukana.

Vuoden 1958 tuntumassa kulttuurinen muutos tuli ilmi myös siinä, että katolinen kirkko yhtyi nyt kritiikkiin, koska esimerkiksi talouden kasvu lähinnä merkitsi kansan köyhtymistä. Tammikuun 23. päivä 1958 Pérez Jiménez syrjäytettiin vallankumouksessa, joka oli eräänlainen yhteisen tyytymättömyyden kulttuurinen kristallisoituminen. Se koostui erilaisista luokista, sektoreista ja erilaisista valtakeskittymistä. Mukana oli myös kirkko. Niinä hetkinä jälleen jätettiin diktatuurin menneisyys taakse ja rakennettiin historiallinen jatkumo, jossa kansa oli nyt taas sankari kuten 1800-luvun alkupuolen itsenäisyssodissa. Kansan rintama Pérez Jiméneziä vastaan oli niin kokonaisvaltainen, että vallankumoukseen liittyneet erilliset tapahtumat – juhlinta Caracasin kaduilla, poliittisten vankien riemukas vapauttaminen, diktaattorin vähäisten tukijoiden kotien ryöstämiset jne. – elettyinä elämänäkin - vuonna 1958 muodostivat draaman, josta voidaan jäljittää Venezuelan demokratian synnyn alkuperämyytti.

Ilmeellinen demokratian henki sai konkreettisen muodon lokakuussa 1958 Punto Fijon sopimuksessa. Siinä uusi valtaeliitti (poliittiset puolueet²) sopivat kunnioittavansa puolin ja toisin tulevien vaalien tulosta ja muodostavansa koalitiollahituksen. Diktatuurin ahdistavien aikojen jälkeen siirryttiin toiseen ääripäähän; politiikasta muotoutui eliittitoimintaa, jonka tuli ilmaista neuvottelutaitoa. Varsin pian Venezuelan uuden demokratian luonne alkoi muotoutua, kun diktatuurin vastaisessa taistelussa keskeistä osaa esittänyt Venezuelan kommunistinen puolue (PC) jätettiin sopimusten ulkopuolelle. Neuvotteluista vetäytyi myös URD ja jäljelle jäivät demokratiakauden peruspuolueet AD ja COPEI.

Vuonna 1983 öljyyn perustuva Venezuelan talous oli kaatua kokonaan. Maa oli tuudittautunut pariksimmeneksi vuodeksi demokratia-käsitteen tarjoamiin päiväuniin sekä uskomuksiin hyvinvoinnin olemassaolosta. Maata hallitsivat tasapäisesti - ja tasapuolisesti korruptoituneet -puolueet AD ja COPEI. Presidentti Carlos Andrés Pérezin ensimmäisellä hallintokaudella 1970-luvun puolivälissä öljy kansallistettiin ja valtion rooli taloudessa kasvoi entisestään. Vuosien 1974 ja 1981 välillä julkisten eli valtion investointien osuus kaikista investoinneista kasvoi 32 prosentista 60 prosenttiin. Yhä enemmän alettiin ot-

² *Acción Democrática (AD), Comité de Organización Política Electoral Independiente (COPEI) ja Unión Republicana Democrática (URD)*

taa ulkomaisia lainoja. Venezuelasta tuli äkkiä koko maanosan suurin ulkomaisen lainan ottaja. 1980-luvulle tultaessa öljy alettiin nähdä yhä enemmän syynä Venezuelan sy-

vään korruptoituneisuuteen. Öljystä tuli asia, jonka nähtiin myrkyttävän koko yhteiskunnan. 1973 öljykriisin tuottama rikkaus, öljybuumi, ja massiiviset määrät öljystä saatuja dollareita laittoivat maan sekaisin. Kasvava käsitys oli, että öljybuumi oli vain näennäisesti laajentanut ihmisten yhteiskunnallista valtaa, kun kulutusmahdollisuudet olivat lisääntyneet. Todellisuudessa sosiaalinen kontrolli oli suuresti vähentynyt öljybuumin vuoksi, koska se oli tuhonnut sosiaalisia siteitä ja korvannut sosiaalisuuden rikollisuudella. Maa ajalehti petos- ja korruptiopaljastuksesta toiseen.

Presidentti Luis Herrera Campinsin hallituskaudella virallinen ulkomaanvelka kasvoi 9 biljoonasta dollarista 24 biljoonaan dollariin. Venezuela alkoi menettää kansainvälistä uskottavuuttaan eikä vuoden 1983 devalvaatio nostanut tuotantoa. Pääoma pakeni maasta. Ulkomaanlainojen takaisinmaksu koki ongelmaksi ja valtion rooli heikkeni, kun vuonna 1983 Kansainvälisen valuuttarahaston kanssa solmitun takaisinmaksuohjelman myötä valuuttarahastolla oli kasvava rooli Venezuelan taloudessa ja yhteiskunnassa. Vuosi 1983 merkitsi eräänlaista käännekohtaa, josta Venezuelan kansan köyhtyminen sai suoralinjaisen suunnan ja tiedostettiin selvemmin yhteiskuntaan heijastuva poliittinen rappio. Ulkomaanvelkojen takaisinmaksuohjelma alensi palkkoja, vaikka elintarvikkeet kallistuivat.

1980-luvun lopulla nousi erilaisia mielenosoitusilmaisuja. Helmikuussa 1989 mielenosoitusmellakan tukahduttamisessa sotilaat ampuivat Caracasin kaduille satoja ihmisiä. Poliittisesti sekavan vyyhden takaa ei ilmeisesti koskaan saada tietää uhrien lopullista määrää. Tämänkin tapahtuman jälkeen elinolosuhteet huononivat ja lähes koko yhteiskunta liikehti levottomasti. Kävi yhä selvemmäksi, että demokratia oli pelkkä fasadi, jonka suojissa eliitti ajoi omia etujaan. Jokseenkin yllättäen liikehtivä kansa sai puolelleen asevoimien keskitason upseeriston.

Bolívarin hengessä tulevaisuuteen

Ja vuonna 1992 yhteiskunnalliset instituutiot olivat samassa tilanteessa kuin talous oli 1983. Venezuelan voimassa pidetty myytti ikuisesta kehityksestä alkoi murtua 1990-luvun vaihteessa. Hallituksen oli pakko pyrkiä muuttamaan talouspolitiikkaansa kireämmäksi. Siitä aiheutuvan kansan liikehdinnän hallitus selitti johtuvan anarkistisista virtauksista kansalaisten parissa, koska kansa ei ollut tottunut järkiperäiseen ja uhrautuvaan talouspolitiikkaan. Mutta

vuoden 1992 vallankaappausyritykset osoittivat, että anarkistiset virtaukset eivät virranneet ainoastaan kansan keskuudessa, vaan korkeimmalla poliittisella huipulla. Vallankaappausyritykset osoittivat sekaannuksen vallitsevan vallan keskuksessa ja se heikensi eliitin itsetuntoa ja samalla Venezuelasta ulkomailla vallinnutta kuvaa vakaasta valtiosta. Poliitikot uskoivat asevoimien lojaalisuuteen, mutta esimerkiksi jyrkkä reaalipalkkojen lasku vei sotilaat lähelle kansaa.

Helmikuun neljäntenä päivänä vuonna 1992 joukko salaisen Bolivariaanisen Vallankumousliike-200:n (MBR-200) nuoria upseereita lähes surmasivat presidentti Pérezin. Vallankaappausyrityksen johtajasta Hugo Chávez Friasista tuli yhdessä yössä kansallinen sankari. Vaatimattomista oloista lähtöisin ollut tummahkoihoinen Chávez koettiin heti kansanmieheksi ja hänen johtamansa liikkeen bolivariaanisten periaatteiden julistukset oikeudenmukaisuudesta ja itsemääräämisoikeudesta upposivat kansaan. Vaikka Chávez joutui vankilaan, itse asiassa hän puheillaan asetti korruptoituneen valtaeliitin tiukkaan syytteen.

Vielä toinen samankaltainen kaappausyritys tehtiin marraskuussa 1992. Hallitus ei muuttanut tapojaan vuoden 1992 tapahtumien jälkeenkään. Voidaan sanoa, että vuodesta 1992 lähtien demokratian korruptoituneet puolueet AD ja COPEI kulkivat kohti loppuaan jatkuvasti köyhtyvän kansan sen jo tiedostaessa. Vankilassa Chávezin arvo vain kasvoi. Sitten vielä, ainakin viime presidentinvaaleihin asti vallassa olleiden mielestä, presidentti Rafael Caldera teki taktisen virheen, kun laski Chávezin ennenaikaisesti vapaaksi. Sen jälkeen karismaattinen, populistinen puhvirtuosi Chávez ei enää ollut pideltävissä.

Koko 1990-luvun ajan erään maailman suurimman öljyntuottajavaltion kansa köyhtyi hurjaa vauhtia. Elintaso laski. Ruoan hinnat nousivat lähes tavoittamattomiin. Monet lääkkeet kallistuivat muuta-

Toistaiseksi kesken jäänyt rakennushanke Tio Pedrossa.

massa vuodessa jopa 12 000 %. Ainoa tuote, joka on ollut halpaa, on bensiini. Mutta senkin hinnan alhaisuuden on sanottu edustavan kokonaan väärinryntä ja turmeltunutta poliittis-taloudellista ajattelukaavaa. Siinä valtio on kuin väärinpäin käännetty Robin Hood, Hood Robin, joka ryöstää köyhiltä antaakseen kaiken rikkaille. Vuosisadan lopulla nimittäin lähes 90% Venezuelan väestöstä eli köyhyysrajan alapuolella eikä tuolla väestön enemmistöllä ole oikein mahdollisuuksia autoiluun eikä suoraan sanoen auton omistamiseenkaan. Karkeasti sanottuna pieni autoileva joukko saa suuren tuen eliittitoiminnalleen.

Viime vuosisadan viimeisenä vuosikymmenenä Venezuelan epä tietoisuus, mitä tehdä öljynsä kanssa, oli ilmeinen. 1990-luvun alussa tuotantoa siis laskettiin, jotta talous ei olisi ylikuumentunut. Sen jälkeen tuotanto taas nostettiin suuriin lukuihin. Vuodesta 1998 ja etenkin vuodesta 1999 päätettiin rajoittaa tuotantoa rajusti. Vuosisadan ensimmäisen puoliskon ajan öljy oli kansallisen yhtenäisyyden ja kehityksen tekijä, mutta toisella puoliskolla öljyyn liittyvä toiminta muuttui poliittiseksi taistelukohteeksi ja samalla taloudellisen epätasapainon lähteeksi. Venezuelalainen yhteiskunta valtiona, hallituksena, kansalaisina, taloudellisena olentona ei itse asiassa tiedä mitä tehdä öljyn kanssa. Tässä tilanteessa on sanottu, että Venezuela on kuin pieni lapsi, joka on saanut valtavan ison leikkikalun, josta hän pitää kovasti ja leikkii sen kanssa, mutta ei pysty hallitsemaan sitä ja kaiken lisäksi se toisinaan kaatuu hänen päälleen saaden aikaan itkun.

Kansan kasvava kokemukseen perustuva tietoisuus kahden valtuopuoleen sisällä ja ympärillä vellovasta paksusta korruptiosta sekä öljyrahojen haihtumisesta jatkuvasti köyhtyvän kansan ulottumattomiin oli se lähes konkreettisesti aistittava perusta, joka johti Chávezin lopulta vääjäämättömästi Venezuelan presidentiksi. Vuoden 1992 jälkeen alkoi tulla yhä selvemmäksi, että se mitä luultiin demokratiaksi, oli puolueiden diktatuuri. Ennen vuoden 1998 presidentinvaaleja monet haikailivat paluuta kenraali Pérez Jiméenezin diktatuuri-aikaan, koska silloin vielä oli olemassa vastuuntuntoa.

Mitä lähemmäksi presidentinvaalit tulivat, sitä selvemmäksi kasvoivat sekä toivo että pelko, että valta vaihtuisi Venezuelassa. AD ja COPEI eivät saaneet ehdokasjärjestelyitään enää toimimaan ollenkaan ja paniikki puolueissa kasvoi. Presidenttiehdokkaat, jotka olivat mahdollisimman kaukana noista kahdesta puolueesta, olivat mielipidemittauksissa vuoronperään ylivoimaisessa johdossa. Noin puoli vuotta ennen vaaleja entinen Miss Universum Irene Saéz oli selvässä johdossa. Mutta ei tarvinnut kuin COPEIn pyytää häntä

ehdokkaakseen, niin Irene Saézin kannatus romahti lähes olemattomiin. Niin vaarallisiksi olivat tulleet ne puolueet, jotka olivat hallinneet Venezuelaa neljäkymmentä vuotta. Sitten nousi Chávez. Perinteiset puolueet eivät edes vaalia edeltävällä viikolla päässeet paniikissaan selvytyteen kenen Chávezia vastustavan ehdokkaan taakse ne menisivät. Vaaleissa köyhä kansa, joka toivoi ja vaati muutosta oli tukevasti Chávezin takana. Ne, jotka pelkäsivät Chávezia ja toivoivat entisen jatkuvan, ryhmittäytyivät Proyecto Venezuelan Henrique Salas Römerin taakse. Venezuelan kansa polarisoitui. Chávez voitti vaalit ylivoimaisesti. Venezuelassa sanottiin: ”Demokratia on kuollut! Eläköön demokratia!”

Astuttuaan virkaan, lähes päivälleen seitsemän vuotta vallankaappausyrityksensä jälkeen, presidentti Chávez välittömästi aloitti korruption vastaisen taistelun. Hän aloitti myös taistelun uuden bolivariaanisen perustuslain voimaansattamiseksi. Presidentti on toiminut ja puhunut lähes päivittäin tiedotusvälineissä bolivariaanista viestiään kansalleen. Hän erotti korkeista viroista korruptoituneita henkilöitä. Hän paljolti kyselemättömän määrätietoisesti sai hoidettua maahan uuden perustuslain. Hänen toimintatarmonsa tuntuu ryöpyävän viimeisistä vikaan menneistä neljästäkymmenestä vuodesta, joihin hän pitkissä televisiopuheissaan jatkuvasti viittaa lähes yhtä paljon kuin vapaus-taistelija Simón Bolívarin ajatuksiin. Työttömyys on entisestään lisääntynyt. Kansaa on vain köyhtynyt. Mutta Hugo Chávezin kannatus on kasvanut. Tämä asetelma kertoo, että kansa uskoo Chávezin maagiseen voimaan muuttaa maa ja sen, että entiseen ei ainakaan haluta palata. Chávezilla on loppumattoman suuri tehtävä. Vaikeuksia tuottaa myös se, että Chávezin MVR-polueta syytetään neopuntofijismista,³ eli samasta asiasta, josta edellisiä hallitsi-

Näkymä Santa Rosa de Liman kirkolle

joita syytettiin: pieni joukko päättää epädemokraattisesti tasavallan asioista. Samalla on huomattu, että syrjäytettyjen korruptioivrikamiesten tilalle on korruptioketjuun tullut sotilaita. Jonkinlaista militarisoitumista on ollut ilmassa. Historiaa toistavasti myös vallan keskuksessa alkoi vuosisadan vaihteessa ilmetä hajaannusta. Kolme MVR-puolueen johtohahmoa ja Chávezin vallankaappauskumppania ajautui ilmeisen lopulliseen ristiriitatilanteeseen presidentin hallinnon kanssa.

Tio Pedron lapset järjestivät meille oman Juudaksen polttamisen.

Uusi vuosituhat kuitenkin aukesi venezuelalaisille uudessa Venezuelan Bolivariaanisessa Tasavallassa.

Miksi Juudasta ei poltettu pääsiäisenä 1999?

Eija-Maija Kotilainen

”Ensimmäistä kertaa pitkään aikaan caracasilaiset eivät käyttäneet Juudaksen polttamista hallituksen toiminnan tuomitsemiseen. El Cementerion alueella, jossa on 58 vuoden traditio, tehtiin mieluummin välirauha presidentti Hugo Chávezin kanssa. Kun taas Santa Mónica:ssa sytytettiin tuleen ja kiinnitettiin huomiota julkisten palvelujen hintoihin. La Quebraditassa poltettiin tuhkakki Lazo Ricardi⁴ matkalaukkuineen kaikkineen ja La Pastorassa poltettiin nukke ja sillä verukkeella hankittiin vähän rahaa korvaamaan pääsiäisen aiheuttamia kuluja”, kirjoitti caracasilainen sanomalehti El Nacional 5.4.1999.

Pääsiäisviikon sunnuntaina kenttätöitä Carúpanossa tehnyt ryhmämme lähetti tiedustelijoita eri puolelle kaupunkia selvittämään, missä Juudas tänä vuonna poltetaan. He joutuivat kuitenkin palaamaan tyhjin käsin. Juudasta ei löytynyt pääsiäisenä 1999 mistään. Lohduttaakseen pettymystämme Tio Pedron lapset järjestivät meille oman Juudaksen polttamisen.

Eri puolilla Venezuelaa on ollut tapana päättää pääsiäisviikko Jeesuksen petollisen opetuslapsen Juudaksen polttamiseen sunnuntai-iltana. Juudaksen polttaminen ei ole kirkon järjestämä tilaisuus, vaan sen organisoivat kyläläiset tai kaupunginosan asukkaat itsenäisesti. Rituaalin alkuperästä ei ole varmuutta, mutta siitä on tietoja jo 1200-luvulta Espanjasta.

Tapahtuman tärkein elementti on naisten valmistama Juudasta esittävä nukke. Siitä tehdään sen henkilön nä-

³ Nimitys juontuu vuoden 1958 Punto Fijon sopimuksesta.

⁴ Lazo Ricardi on entinen korkea-arvoinen poliisivirkamies.

köinen, jota vastaan sinä vuonna on päätetty esittää julkinen protesti Juudak- sen polttamisen muodossa. Protestin kohteena on yleensä yhteisössä hyvin tunnettu henkilö: hallintovirkamies, pappi, kauppias, tuomari, poliitikko tai jopa maan presidentti. Miesten tehtävänä on valmistaa puinen teline, johon nukke asetetaan ja hankkia ilotulitustarvikkeita.

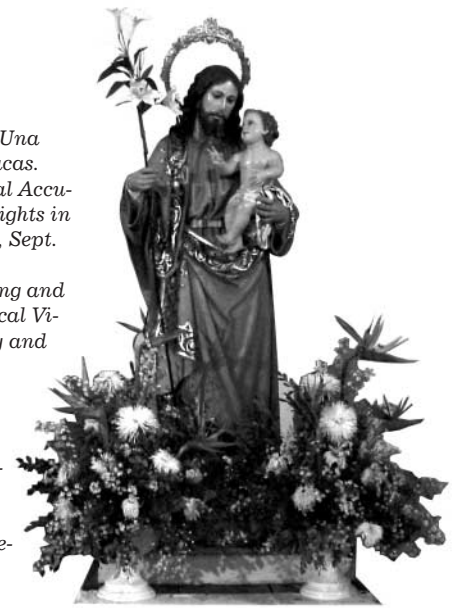
Seremonian aloittaa sitä johtava henkilö, joka vaatii Jeesuksen kavaltajalle Juudakselle rangaistusta. Tämän jälkeen Juudasta kuljetetaan ympäri kylää huutojen ja ilotulitusrakettien sääestämänä. Juudas ”vieraillee” alueen taloissa ja asukkaiden oletetaan kommentoivan protestin kohteen valinnan sopivuutta ja nukan muistuttavan kyseistä henkilöä. Sitten nukke asetetaan telineeseen, jonka ympärillä juodaan, ammutaan ilotulitteita ja aina välillä läimäytetään tai tönäistään Juudasta. Tilaisuutta johtava henkilö ilmoittaa juhallisesti, että Juudas on kavaltanut Jeesuksen ja antanut hänet roomalaisille ristiin nau- luttavaksi ja että tänään ihmiset tuomitsevat hänet kuolemaan polttamalla. Hän jatkaa lukemalla protestin kohteena olevan henkilön kaikki rikkomukset, mutta hänen nimeään ei mainita. Edelleen ihmisiltä kysytään, mikä on oleva tuomio, johon vastataan huutamalla, että Juudas on poltettava. Huutojen, riemun ja innostuneen hyppeilyn saattamana Juudasta esittävä nukke sytyte- tään palamaan. Juhlaa jatkuu aamuun juomien, tanssin ja yleisen ilakoinnin merkeissä.

Palatkaamme vuoden 1999 pääsiäiseen - mikseivät carúpanolaiset ainakaan julkisesti polttaneet Juudasta? Voidaankin kysyä, oliko uuden presidentin, Hugo Chávezin, laajoja uudistuksia vähäosaiselle kansanosalle luvannut poli- tiikka vaikuttanut niin, että kansalaiset olivat laajemminkin päättäneet tehdä aselevon hallituksen ja presidentin kanssa?

Lähteet - luku 3

- Arvelo, Alberto Ramos 1998. *El dilema del Chavismo. Una incógnita en el poder: El Centauro*, ediciones, Caracas.
- Coker, Trudy O. 1999. *Globalization and State Capital Accumulation: Deteriorating Economic and Political Rights in Venezuela. Latin American Perspectives*, Issue 108, Sept. 1999, 26 (5)75-91.
- Coronil, Fernando & Skurski, Julie 1991. *Dismembering and Remembering the Nation: The Semantics on Political Violence in Venezuela. Comparative Study of Society and History*, 33 (2).
- Coronil, Fernando 1997. *The Magical State: Nature, Money, and Modernity in Venezuela*. Chicago University Press, Chicago.
- Crisp, Brian 1994. *Limitations to Democracy in Developing Capitalist Societies: The Case of Venezuela. World Development* 22 (10).
- Hillman, R. S. (toim.) 1997. *Understanding Latin America*. Lynne Rienner Publishers. United States of America.
- Keen, Benjamin & Wasserman, Mark 1984. *A Short History of Latin America*. Rutgers University, Houghton Mifflin Company.
- Lavenda, Robert, H. 1980. *The Festival of Progress: The Globalizing World System and the Transportation of the Caracas Carnival. Journal of Popular Culture* 14 (3).
- Liscano, Juan 1992. *Los Vicios del Sistema*. Valencia: VH Editores.
- Medina de Callarotti, María Elinor 1986. *Judas Burning: A Venezuelan Community Ritual. Journal of Latin American Lore* 12 (1)75-82.
- El Nacional*, Caracas 5.4.1999.
- Pakkasvirta, Jussi 1992. *Stereotypia yhdestä Latinalaisesta Amerikasta*. Teoksessa: J. Pakkasvirta & T. Teivainen (toim.). *Kenen Amerikka*, 26-41. Gaudeamus, Jyväskylää.
- Ruohonen, Ilkka 1998. *Karnevaalin keskellä, kansakunnan ja katoamisen reunoilla. Suomen Antropologi* 1/1998.
- Salcedo-Bastardo, J. L. 1977. *Bolívar, A Continent and it's Destiny*. The Richmond Publishing, Surrey.
- Taussig, Michael 1992. *La Magia del Estado: María Lionza y Simón Bolívar en la Venezuela Contemporánea*. Teoksessa: *De Palabra y Obra en el Nuevo Mundo*, vol. 2, *Encuentros interétnicos*, 489-518, toim. M. Gutiérrez Estévez, M. León-Portilla, G. H. Gossen, J. J. Klor de Alva, *Siglo XXI de España*, Madrid.
- Taussig, Michael 1997. *The Magic of the State*. Routledge, London.

www.ucab.edu.ve/UCAB/Estudiantiles/Venezuela/bolivar.htm
 Juramento de Roma: www.ucab.edu.ve/UCAB/Estudiantiles/Venezuela/docbol_1.htm
 Manifiesto de Cartagena: www.ucab.edu.ve/UCAB/Estudiantiles/Venezuela/mcartage.htm
 Manifiesto de Carúpano: www.geocities.com/Athens/Acropolis/7609/bolivar/carupano.html
www.bolivarmo.com/history.htm

4. Koti, perhe ja vapaa-ajanvietto

Tiopedrolainen koti fyysisenä ja symbolisena ilmiönä

Marja Paavilainen

Tarkastelen Carúpanon Tio Pedron kaupunginosan koteja, niiden sisustusta ja kyseisissä kodeissa näkyviä latinalaisamerikkalaiselle ja karibialaiselle kodeille tyyppillisiä piirteitä. Lähestyn asiaa analysoimalla keväällä 1999 Carúpanossa kenttätöiden aikana otettuja valokuvia ja vertaamalla niitä eri tutkijoiden kirjoituksiin aiheista. Pyrin lähestymään Tio Pedron koteja ja niiden sisustusta fyysisenä ilmentymänä laajemmasta yhteiskunnallisesta tilanteesta, kulttuurista ja arvoista. Kodin sisustus ja esineet toimivat mm. yhteiskunnallisen aseman merkitsijöinä, henkilökohtaisten ja sosiaalisen muistin ilmentäjinä, perheen yhtenäisyyden symboleina ja talon asukkaan luovan itseilmaisun välineinä (Miller 1987, 8).

Pyrin ensin kuvailemaan yksityiskohtaisesti kolmen esimerkiksi valitun talon esineistöä ja sisustusta. Vertaan niitä sitten mm. Daniel Millerin trinidadilaisesta kodeista kirjoittamiin kuvauksiin. Näin pyrin nostamaan esille tiopedrolaisten kotien sisustuksesta esille latinalaisamerikkalaisille kodeille yleisiä piirteitä, joilla on yllämainittuja symbolisia tms. merkityksiä.

Kuvaukset kenttätöissä tarkastelemistamme kodeista

Kenttätöömme aikana valokuvasimme pääasiassa kolmea tiopedrolaista kotia. Tio Pedron kaupunginosa on melko keskiluokkaista ja siistiä aluetta, joskin sen reuna-alueilla asutus alkaa muuttua melko vaatimattomaksi. Näiden kol-

men lisäksi vierailimme toki useissa muissakin kodeissa Carúpanossa ja muualla Venezuelassa. Kenttätöharjoittelun ajallisen lyhyiden takia pystyimme tarkastelemaan carúpanolaisten elämää vain ”julkisella alueella”, ja kodeissakin kävimme ja valokuvasimme pääasiassa sen julkisissa osissa, eli olohuoneissa, käytävillä ja keittiöissä.

Materiaalimme on mielestäni kuitenkin analyysikelpoista, sillä mm. Daniel Miller pitää trinidadilaisesta kodista kirjoittaessaan olohuonetta kodin tärkeimpänä osana ja perhekeskeisten arvojen tärkeimpänä symbolisena merkkinä (1994, 206). Daniel Millerin mukaan trinidadilaisen kodin sisustuksessa luodaan transendenttinen kuva perheestä ja korostetaan keskihakuisia voimia. Kodin sisustuksessa keskitytään luomaan ”sydän” tälle perheelle. Tärkein keskus tässä sydämessä on olohuone.

Jorgen koti

Jorge on viisissäkymmenissä oleva mies, joka asuu vaimonsa ja Caracasissa asuvan tyttärensä kahden pienen pojan kanssa. Kun olimme Carúpanossa Jorgen tytär oli käymässä isänsä ja poikiensa luona, Jorgen vaimo puolestaan oli käymässä Caracasissa. Jorgella on pieni kauppa, *tienda*, joka on asunnon yhteydessä talon kadunpuoleisella sivulla. Talon julkisivu on maalattu Pepsi-mainostekstein. Sisäänkäynti asuntoon on kaupan edessä olevalta terassilta.

Jorgen talossa olohuone on kadun puolella, tiendan vieressä. Makuuhuoneet sijaitsevat taaempana käytävän varrella. Keittiö on niitä vastapäätä. Perällä on takapiha, jossa asustavat perheen kanat. Jorgen talo on melko vaatimaton. Lattiat ovat betonia ja katto aaltopeltiä. Seinät on maalattu valkoisiksi. Talo näyttää siltä, että kosteus ja lika tunkevat sisään kaikista raoista, mutta sen asukkaat vaikuttavat oloonsa tyytyväisiltä ja ovat aina vieraanvaraisia.

Jorgen olohuoneen sisustuksessa on paljon samoja piirteitä, kuin Daniel Millerin kuvaamassa trinidadilaisessa ”normatiivisessa” olohuoneen sisustuksessa (1994, 202-219). Olohuoneen perällä on soikea ruokapöytä ja kuusi tuo-

lia. Pöytä ja tuolit ovat tummaa puuta, tuolien istuimet ja selkänojat on topattu ja päällystetty ruusukuvioisella muovikankaalla. Ruusukangas on vaaleanpunavihreä-valkoista ja kankaisessa pöytäliinassa toistuvat samat värit. Olohuoneessa on etualalla sohva, kaksi nojatuolia, sohvapöytä ja keinutuoli. Sohva ja nojatuolit on verhoiltu samalla muovisella ruusukankaalla kuin ruokapöydän tuolitkin. Pöytä on tummaa puuta, samoin kuin sohvän ja nojatuolien jalat ja käsinojat. Pöydällä on vaasissa tekokukkia. Keinutuoli on metallinen ja sen istuin ja selkänoja ovat muovinarupunosta. Muovinarupunos on pinkkiä ja valkoista.

Olohuoneen seinillä on valokuvia sukulaisista, diplomeja kehyksissä, koriste-esineitä, iso kello, maalattu ”teatterinaamioita”, rukouskortteja, postikortteja, koripallojulistte ja röyhelöreunuksinen peili. Seinien vierellä on useita hyllyköitä, jotka ovat täynnä posliinisia ja muovisia koriste-esineitä: Minni-hiiri, kissa, joutsen, nukke; tekokukkia; lastenlasten ja sukulaisten kuvia; kynttilöitä ja pyhimyskuvia. Yhdessä näistä hyllyköistä on useita pieniä ja suuria pehmonalleja ja muita pehmoeläjiä. Osa näistä leluista on vielä muovikääreessään. Ruokapöydän vieressä on lasikaappi, jossa on pokaaleja ja mitaleita. Olohuoneen kaupan puoleiselle seinälle on varastoitu limukoreja ja muuta tavaraa.

Jorgen kauppa toimii kodin yhteydessä kadun puoleisella sivulla olohuoneen vieressä. Kaupan edessä on terassi, jolla on metallirunkoisia muovipunoksia tuoleja odottelemassa tulevia asiakkaita. Terassin seinät on maalattu Pepsi-mainoksin ja niille on kiinnitetty erilaisia julisteita. Tupakka- ja Coca-cola -mainosten lisäksi seinällä on Chávezin juliste. Jorge kuuluu presidentti Chávezin vakaisiin kannattajiin. Kaupankäynti hoidetaan terassin seinässä olevan luukun kautta. Sisällä kaupassa tuotteet ovat metallihyllyillä. Kaupassa on myös ”hieno”

Pepsi-mainos -kylmäkaappi. Seinillä on Pepsi-mainoksia, Simón Bolívarin kuva ja Chávez-juliste.

Isabélin koti

Isabél on keski-ikäinen nainen. Hän on ammatiltaan opettaja, samoin kuin hänen aviomiehensä. Perheessä on kolme lasta: 17-vuotias poika ja 11- ja 9-vuotiaat työt. Perhe asuu kadun keskivaiheilla sinisessä talossa. Kaikki perheenjäsenet ovat harvinaisen sydämellisiä ja ystävällisiä.

Ovesta sisään tultaessa astutaan olohuoneeseen, jossa on sohva ja seinillä muutamia kuvia. Olohuoneesta alkaa käytävä, jonka varrella on makuuhuoneet. Käytävä on avokattoinen sisäpiha ja sitä käytetään oleskelutilana. Käytävällä on erilaisia muovisia puutarhatuoleja, nojatuoli ja televisio. Televisio on pienen hyllykön päällä ja sen vieressä on toinen hyllykkö pitsiliinan päälle asetulle puhelimelle. Olohuoneessa ja käytävällä on joitakin kukkaruukkuja, katosta roikkuvia amppeleita ja pastellisävyinen tuulikello.

Makuuhuoneiden ikkunat ja ovet avautuvat käytävälle. Yhdessä ovista on vaalea pitsinen ovi-verho. Käytävän päässä on keittiö, jossa on melko tavanomaiset keittiökaapit, hella, ruokapöytä ja tuolit. Jääkaapin ovesta on koristemagneetteja.

Keittiöstä on uloskäynti takapihalle. Takapiha on varasto kaikelle romulle ja paikka pyykin kuiva-tukselle jne. Muissa huoneissa emme käyneet - ne ovat yksityisiä huoneita, joihin vieraita ei kutsuta.

Isabélin koti on melko vaatimattomasti ja yksinkertaisesti sisustettu. Huonekalujen ja koriste-esineiden värisävyt ovat hillittyjä. Olohuoneen ja käytävän seinät on kaikki maalattu turkoosilla ja valkoisella. Seinillä oli kuvia, mutta paljon vähemmän kuin useissa muissa kodeissa, joissa kävimme. Kaikkiällä oli hyvin siistiä ja asiallista. Vaikuttaa siltä, että kodin sisustuksen yksinkertaisuuden ja hillittyn tyylin vaikuttaa perheen vanhempien koulutustaso ja muutenkin tavallisesta poikkeavan tiedostava ajattelutapa.

Marían koti

María asuu samalla kadulla kuin Jorge ja Isabél. Hän on keski-ikäinen nainen ja hänen kotinsa on keskiluokkaisemmin sisustettu kuin kaksi edellä kuvailtua. Huoliteltu sisustus antaa perheestä varakkaamman vaikutelman. Marían talon takapihalla on baari.

Marían koti vastaa Jorgen ja Isabélin kotia pohjakaavaltaan. Koti on kuitenkin olemukseltaan muuten melko erilainen. Marían kotona lattia on kaakeloitu. Katto on paneloitu vaaleilla kiiltävöpinta-aisilla kuvioituilla levyillä. Seinät ovat joko kaakeloituja tai paneloituja. Myös keittiössä kaikki työtasot ja seinäkkeet on kaakeloituja. Vaikuttaa siltä, että puhtauden ja siistiyden takaamiseksi koti on vuorattu levyillä ja kaakeleilla. Kosteus ja lika padottu kiiltävien pintojen alle. Kodin yleisin värisävy on vaalea beigenruskea.

Marían asunnossa olohuone on asunnon etuosassa kadun vieressä. Olohuoneessa on sohvaryhmä. Perhe vaikuttaa kuitenkin käyttävän oleskelutilana keittiön lähellä, baariin johtavan oven vieressä olevaa ruokailutilaa. Ruokailuhuoneessa on puinen ruokapöytä, jossa on tumma kaakelipinta, ja siihen liittyvät tuolit. Huoneen nurkissa on ”modernit ja tyylikkää” lasihyllyköt, joissa on metallialat. Toisen hyllykön päällä on televisio ja toisen päällä stereot. TV ja stereot ovat kuin kunniapaikoille aseteltuina. TV:n alla on Jeesus-patsas. Ruokailuhuoneen seinillä on pastellin sävyisiä kuvia, Jeesus-juliste, kissan kuva, suuri kello ja suuri punaisella rimpulla reunustettu taulu, jossa on sukulaisten valokuvia. Takapihan baariin johtavassa ovela on bambusäleistä kootut oviverhot.

Ruokailuhuoneesta johtaa ovi yhteen makuuhuoneista. Ovela on kukkakuvioidut verhot. Muut makuuhuoneet sijaitsevat pitkällä käytävällä, joka johtaa olohuoneesta keittiön ohi ruokailutilan kautta takapihalle. Käytävän katto on osittain avoin. Kattamaton kaistale käytävää on erotettu seinäkkeellä käytävän puhtaasta kaakeloidusta ”sisätilasta”. Käytävällä on paljon kukkia ruukuissa ja katosta roikkuvissa ampeleissa. Kaakeloituilla ja paneloituilla seinillä on kuvia ja koriste-esineitä. Puupaneelit ovat punertavan ruskeita ja kaakelit beigen värisiä.

Keittiö on siisti, tilava ja kaakeloitu beigen värisillä laatoilla. Seinillä, hyllyillä ja työtasoilla on tekokukkia, yrttejä ja ruoanlaittoaiheisia koriste-esineitä sekä värikkäitä seinälautoja. Jääkaapin ovi on täynnä koristemagneetteja. Keittiössä on jääkaapin ja liedon lisäksi stereot, mikroaaltouuni ja kahvinkeitin. Kaikki laitteet ovat hyväkuntoisen näköisiä.

Marían baari toimii takapihan muurien suojissa. Baariin kuljetaan asunnon kautta. Muurit ja pihalla olevien puiden runkojen alaosat on maalattu värikkäästi vaaleansinisellä, punaisella, valkoisella ja vihreällä. Osa takapihas-

ta on katettu suurella palmunlehväkupolilla. Tässä osassa baaria on tanssilattia. Pihan keskellä on vesiallas. Baarin kalustuksena on muoviset muovisilla pöytäliinoilla päällystetyt pöydät ja puutarhatuolit. Baarin seinillä on mm. Pepsi-mainoksia.

Tio Pedron kodit ja latinalaisamerikkalaisille kodeille tyypilliset piirteet

Tiopedrolaisisten kotien sisustuksissa oli huomattavissa useita tyypillisiä piirteitä. Yhtäläisyyksiä löytyi mm. tilanjaossa, materiaaleissa, koristeiden ja kuvien käytössä. Kun vertaan kenttätöiden aikana ottamiamme kuvia Latinalaisen Amerikan kodeista ja Karibian alueen sisustuksista kirjoitettuihin tutkimuksiin, niissä nostetaan esille piirteitä, jotka Tio Pedron kodeissakin on näkyvillä. Daniel Millerin (1994) tutkimissa trinidadilaisten kotien sisustamisessa on paljon samoja piirteitä kuin Tio Pedron kodeissa. Kaikkein selkeimpinä yhtäläisyyksinä esiin nousee koriste-esineiden runsaus, muovitetujen materiaalien suosiminen, pitsiliinojen käyttö kaikkialla asunnossa, tekokukkien suosio ja valokuvien paljous.

Millerin mukaan trinidadilaisessa olohuoneessa on yleensä paksu vaahtomuovilla topattu sohva ja sen yhteydessä samaan sarjaan kuuluvat nojatuolit ja kahvipöytä. Sohva ja nojatuolit on usein verhoiltu tekosametilla tai tekonahalla. Myös ruokailuryhmän tuolit ovat usein vaahtomuovilla topatut ja samalla kankaalla päällystetyt. Trinidadissa ehdottomasti suosituin väri verhoilukankaissa on kastanjanruskea (Miller 1994, 208). Kuten huomaamme Jorgen sohva, nojatuolit ja ruokailuryhmän tuolit sopivat em. kuvaukseen. Venezuelassa pastellinväriset ruusukuosiset kankaat vaikuttivat suosituimmilta kuin kastanjanruskeat materiaalit. Vaalea beigen ruskea oli kuitenkin myös suosittu väri.

Eräs trinidadilaisen olohuoneen tärkeimmistä huonekaluista on hyllykkö. Niitä on huoneessa useampiakin, ja niiden tehtävänä on kannatella televisiota, stereoita ja loppumatonta määrää koriste-esineitä (vrt. Marían ja Jorgen kodit). Suosituita koriste-esineitä ovat mm. posliiniset joutsenet, kissat, koirat ja nuket. Myös muovisia koriste-esineitä on paljon. Koriste-esineet on aseteltu hyllyköille pitsiliinojen päälle. Jorgen olohuoneessa koriste-esineet täyttivät kaikki hyllyköt ja tasot. Muoviset pitsiliinat ovat yhtä suosittuja Venezuelassa kuin Trinidadissa. Niitä on kaikilla pöydillä ja hyllyköillä.

Eräs koriste-esinetyyppi, jota Venezuelassa esiintyy paljon kodeissa ja myös mm. takseissa, on pehmoeläimet. Jorgen olohuoneessa erilaiset pastellinväriset nallet täyttää suuren osan hyllyköistä. Usein nallet ovat vielä muovikääreissä likaantumisen estämiseksi. Millerin mukaan myös Trinidadissa pehmoeläimiä on paljon koriste-esineinä. Ne eivät ole lasten leikkejä varten. Pehmolelujen pitäminen muovikääreissä, samoin kuin muovimateriaalien suosio kodeissa muutenkin, viittaa Millerin mukaan siihen, että kodin transendentitset arvot ilmaistaan sillä, että kaiken halutaan säilyvän ja ”pysyvän hyvänä” mahdollisimman pitkään.

Tio Pedron kodeissa sukulaisten valokuvat täyttävät usein suuren osan seinäpinta-alasta. Näiden kuvien tärkeys viittaa mielestäni perheen ja suvun tärkeään rooliin ihmisten sosiaalisessa elämässä sekä kodin rooliin jatkuvuuden ja turvan paikkana. Kuten Trinidadissa myös Tio Pedron kodeissa oli usein uskonnollisia kuvia. Varsinaiset kotialttarit ovat kokemukseni mukaan makuuhuoneissa, mutta pyhimyskuvia ja pieniä patsaita on myös kodin ”julkisissa tiloissa”. Myös erilaiset pastellisävyiset painokuvataulut, kellot, kehystetyt todistukset ja urheiluun liittyvät julisteet ovat yleisiä koristeita.

Kuten myös Trinidadissa tekokukat ovat Carúpanossa suosittuja. Mm. Marian kodissa niitä riippui seiniltä ja katosta kaikkialla asunnossa. Yleisiä koriste-esineitä molemmissa paikoissa ovat myös kellot ja urheilusuorituksista

saadut pokaalit sekä koulutodistukset ja muut diplomit (ks. Jorgen koti ja Marian koti sekä Miller, 1994, 210). Mm. Jorgen olohuoneessa on oma kaapisto pokaaleille ja useita todistuksia seinillä kehyksissä.

Elisabeth Jelinin (1991, 165-196) mukaan buenosairesilaisissa kodeissa on hyvin usein hienot stereot, TV ja muita laitteita, vaikka rahat eivät riitä edes ruokaan. Laitteet ovat usein hienoja, vaikka kodin kalusteet olisivatkin rähjäntyneitä. Sama ilmiö on näkyvässä mielestäni myös Carúpanon Tio Pedrossa ja muuallakin Venezuelassa. Marian kotona TV ja stereot ovat ruokailuhuoneessa kunniapai-

koilla hyllykköjen päällä ja keittiössä on mikro, kahvinkeitin ja stereot. Myös Jorgen olohuoneessa on stereot ja radio. Isabelin kotona TV on käytävällä perheen oleskelutilan keskuksena. Jelinin mukaan laitteet ovat hyvinvointiyhteiskunnan merkkejä. Niiden avulla koetetaan antaa parempi kuva perheen taloudellisesta asemasta tilanteesta, jossa perheiden tulot eivät riitä asunnon korjaamiseen tai uuden hankkimiseen.

Tio Pedron asunnot ovat muodoltaan ja pohjakaavaltaan melko samantyyppisiä. Kaikissa tarkastelemissamme taloissa on käytävä (usein avokattoinen sisäpiha), joka kulkee asunnon halki etuovelta takapihalle. Asunnon huoneet ryhmittyvät tämän käytävän ympärille. Olohuone on kadunpuolella, heti ensimmäisenä kun tullaan sisään. Makuuhuoneet ovat käytävän varrella ja keittiö on takaosassa. Kaikissa asunnoissa on takapiha. Kodeissa saattoi nähdä asunnon huoneiden selkeän jaon yksityiseen ja julkiseen tilaan. Yksityiset tilat suljetaan ulkopuolisten katseilta, mutta julkiset tilat ovat avoimia vierailijoille. Tio Pedron kodeissa yksityiseen tilaan kuuluvat makuuhuoneet, kylpyhuone ja takapiha. Julkiseen tilaan kuuluvat olohuone, ruokailutila ja käytävätilat. Keittiö on puolijulkinen tila.

Kodin merkitykset ja arvot

Kotia ja siellä olevien esineiden merkityksiä voidaan lähestyä monesta näkökulmasta. Marianne Gullestadin mukaan kodin materiaallinen ja fyysinen ilme on yhteydessä aineettomiin arvoihin ja ideoihin. Hän kirjoittaa, että kodin arvot ja identiteetti ilmennetään ja näytetään kodin sisustamisessa (1993, 158). Hänen mielestään nykyaikaisen kodin tärkein tehtävä on tuottaa paikka henkilön ja perheen intimitetille. Daniel Millerin mukaan (1994) koti on Trinidadissa keskihakuisten voimien, perheen ja jatkuvuuden arvojen paikka. Mielestäni myös Venezuelassa ja Carúpanossa koti on perhearvojen ylläpitämisen paikka. Venezuelassa kotia ei kuitenkaan suljeta erilleen sitä ympäröivästä katutilasta. Kodit jakautuivat julkiseen ja yksityiseen tilaan, ja kodin julkinen osa oli aina avoinna vierailijoille. Kodin avoimuus kadulle tarjoaa tilan vieraanvaraisuudelle.

Koti voi olla myös sosiaalisen statuksen merkittäjä. Mm. kodin puhtaus on Carúpanossa statusmerkki. Marian kodin kiiltävä muovitettu puhtaus erotti selvästi kahdesta muusta kodista. Kodin sisustuksessa myös elektroniselle laitteelle annetaan suuri arvo. Carúpanossa laitteisiin ja viihde-elektroniikkaan liitetään niin paljon merkityksiä, että niitä pyritään hankkimaan, vaikka varallisuus ei sitä oikein sallisikaan.

Mielestäni vaikuttaa kuitenkin siltä, että Venezuelassa koti ei ole statuksen määrittymistä merkittävistä asioista tärkein. Kotia tärkeimpiä olivat vaatteet,

Koti ja katu Tio Pedrossa

autot ja elektroniset laitteet. Ulkona liikkuaan henkilö antaa kuvan koko perheensä elintasosta, joten ulkoasuun kannattaa panostaa enemmän kuin kotiin, joka on melko vähän ulkopuolisille näkyvissä. Huolletulla ulkonäöllä voidaan perheen taloudellisesta tilanteesta antaa hieman kaunisteltu kuva ja näin parantaa perheen ”mainetta”.

Sisustus ja kodin esineet ilmentävät myös sosiaalista muistia ja henkilökohtaisia muistoja. Tio Pedrossa henkilökohtaisia muistoja kantavat urheilupokaalit, todistukset ja sukulaisten kuvat. Maria Koskijoen mukaan ilmaisemme esineiden avulla mitä muistoja pidämme muistamisen arvoisina (1997, 268-285). Henkilökohtaiset esineet toimivat omistajan elämänhistorian arkitona. Menneisyyden muistaminen on tärkeätä identiteetin ylläpitämisessä. Muistamalla menneisyytensä henkilö voi paremmin kontrolloida nykyhetkeä ja tulevaisuutta (1997, 277). Se, että sukulaisten valokuvia on niin paljon esillä Tio Pedron kodeissa, osoittaa mielestäni sen, että perhe ja suku ovat tärkeitä henkilölle hänen paikkansa määrittäjinä yhteiskunnassa. Sukulaisten kuvien halutaan olevan esillä, jotta satunnainenkin pistäytyjä voi nähdä minkälaiseen sosiaaliseen verkostoon talossa asuva henkilö kuuluu. Urheilupokaalien esilläpito osoittaa urheilumenestyksen olevan arvostettu asia. Myös koulutusta ja pitkää työtä tms. arvostetaan. Tähän viittaa se, että kotien seinillä on paljon diplomeja ja todistuksia.

Venezuelassa yleisin sosiaalisen muistin symbolinen merkki oli Simón Bolívarin kuva. Bolívarin hahmon lisäksi sosiaalista muistia ilmentävät myös monet muut kansallissankarit. Myös Virgen del Valle on sosiaalisesti välitettävä nationalistis-uskonnollinen merkki. Monet muutkin pyhimyshahmot kantavat mukanaan sosiaalisesti jaettu merkityksiä mm. muistoja mustien historiasta Latinalaisessa Amerikassa ja legendoja urheista intiaanipäälliköistä. Venezuelalaiset pyhimyspatsaat ja katumaalaukset ovat omiaan välittämään merkityksiä, sillä hahmot on niissä kuvattu aina samalla helposti tunnistettavalla tavalla.

Kodin sisustaminen on myös luovuuden osoittamista. Mielestäni Carúpanossa kuitenkin kodin sisustamisessa luovuus ja henkilökohtaisen identiteetin määrittely eivät ole niin tärkeitä kuin esimerkiksi Suomessa. Millerin (1994, 207) mukaan Trinidadissa henkilökohtaisen tyylin ilmaisua ei kodeissa korostettu. Hän kirjoittaa, että kotien sisustukset olivat pääpiirteiltään hyvin saman tyyliisiä. Tästä ”normatiivisesta sisustustyylistä” poikettiin lähinnä vain rahan ja resurssien puutteen tai sisustamiseen liittyvän kiinnostuksen puutteen takia. Jos kodit poikkeavat tästä normatiivisesta sisustuksesta, ne poikkeavat yleisimmin koriste-esineiden ja seinäkoristeiden käytön vähyydellä (vrt. Isabélin koti). Myös hyvin varakkaat kodit saattavat poiketa tästä normatiivisesta estetiikkakäsityksestä ja seurata länsimaisia sisustustrendejä. Kuitenkin yleisesti ottaen normatiiviselle estetiikkakäsitykselle ei löydy Trinidadin kodeissa haas-

tajia. Tämä vaikuttaa pitävän paikkansa myös Carúpanon Tio Pedrossa.

Nuoret, raha ja kulutus

Johanna Ilman

Kirjoitukseni perustuu pääasiassa Carúpanon kaupungin Tio Pedron kaupunginosassa pääsiäisenä 1999 tekemiini havaintoihin nuorten osallistumisesta kotitalouksien tu-

lojen ansaitsemiseen ja kulutukseen. Käyttämällä käsitettä kotitalous perheen sijasta haluan kiinnittää huomiota toimintaan rakenteen sijasta. Kotitalous voidaan nähdä toimivana ryhmänä, jonka vastuulla on hyvin erilaisia toimintoja liittyen suvunjatkamiseen ja uuden sukupolven sosiaalistamiseen sekä jäsentensä taloudelliseen, fyysiseen ja emotionaaliseen hyvinvointiin.

Kotitalouden suorittama taloudellinen toiminta voi tapahtua joko kodin ulkopuolella tai kodissa. Tio Pedrossa taloudellista toimintaa harjoitettiin usein jossakin määrin kodissa tai sen välittömässä läheisyydessä. Monissa taloissa oli kadunpuolella pieni kauppa, kioski tai kodin yhteydessä saattoi toimia esimerkiksi baari. Kaupankäynti ei välttämättä vaatinut edes erillistä tilaa vaan portin vieressä saattoi olla ilmoitus myytävänä olevista leipomotuotteista ja vieressä pari leipää. Asunnon jatkeena olevan kaupan hoitamiseen saattoivat helposti osallistua useat perheen jäsenet myös lapset ja nuoret. Kadun muodostama julkinen tila jatkui selvästi myyntitiloihin ja yleensä avoimesta ovesta näkyvään olohuoneeseen.

Tyypillistä oli myös se, että asunnon takapihaa tai siihen liittyvää kujaa tai katua käytettiin liiketoimintaan. Sieltä saattoi löytyä virvokkeita myyvä pieni kioski tai jopa laajaa ravintolatoimintaa harjoittava baari. Esimerkiksi Avánida de las Cípresilla sijaitseva baari, jonka läpi asiakkaat kävelivät päästäkseen talon takapihalla sijaitsevaan baariin, jossa tarjottiin juomia ja ruokaa, kuunneltiin musiikkia ja tanssittiin. Ilmeisesti pienimuotoiset baarit ja kioskit tarjoavat kotitalouksille mahdollisuuden hankkia lisätuloja, sillä palkat ovat jääneet jälkeen hintojen kallistuessa rajusti. Samoin niiden sijainti kodin yhteydessä tai läheisyydessä tekee mahdolliseksi sen, että useat perheenjäsenet voivat tarvittaessa huolehtia niistä.

Nuorille tuntui olevan tärkeätä, että heillä oli riittävästi rahaa ostaa alkoholi-juomia ja savukkeita, kun he menivät rannalle pääsiäisen aikana. Hauskaa, musiikkia ja liikkumista tuli olla koko ajan. Jokaisen odotettiin osallistuvan

kustannusten jakamiseen juhlinnan aikana. Jos ei ollut käytettävissä rahaa bensaan ja juomiin, useat nuoret ei halunneet lähteä ollenkaan ulos. Kaikki vaikuttivat halukkailta jakamaan tai ostamaan olutta toisille niin kauan kuin heillä oli rahaa. Tämä saattoi antaa vaikutelman anteliaisuudesta. Mutta on syytä muistaa, että alkoholijuomien hinnat olivat hyvin edullisia verrattuna moniin muihin hintoihin ja tarjoamalla juomia oli helppo olla antelias. Ruoka ja syöminen olivat paljon vähemmän tärkeitä kuin esimerkiksi bensa hankkiminen autoon, jotta päästiin rannalle juhlimaan.

Sekä nuoret tytöt että pojat olivat hyvin tietoisia ulkonäöstään, vaatteista ja puhtaudesta. Eräs nuori mies kertoi tyttöjen vaihtavan vaatteita ja ottavan suihkun heti kun tuntevat olonsa vähän hikiseksi. Eräs tyttö kertoi tavanneensa mukavia eurooppalaisia poikia edellisenä vuonna, mutta ei voinut olla heidän kanssa, koska he haisivat hielle. Nuoret pitivät vaatteita hyvin tärkeänä tekijänä toisen sukupuolen kiinnostuksen herättämiseksi. Puhtaiden tietyn merkkisten vaatteiden omistaminen tuntui olevan pojille tärkeämpää kuin suuren vaatevaraston omistaminen. Eräs perheenemäntä valitti, että kadulla ihmiset arvioivat, mitä kullakin on päällä ja arvioivat sitä. He kiinnittivät huomiota siihen miten asusteet sopivat yhteen, mitä merkkiä ne ovat ja ylipäänsä tyyliin. Jos tämä pitää paikkansa laajemminkin, pukeutuminen muodostaa tärkeän osan henkilön esiintymistä julkisuudessa.

Mitä tuotteita perhe ostaa ei ole riippuvainen vain perheen varallisuudesta ja välttämättömien tarpeiden tyydyttämisestä, vaan arvoista. Arvot, jotka säätelevät osto- ja kulutustottumuksia vaihtelevat sosiaaliluokittain mutta myös alueittain. Kulttuuriset tekijät säätelevät mitkä tarpeet koetaan ensisijaisiksi ja mitkä toissijaisiksi. Esimerkiksi tiopedrolaisnuoret asettivat juomisen ja liikumisen syömisen edelle. Useat tiopedrolaiset kotitaloudet arvostivat suuresti uusia kotitalouskoneita. Jopa muuten vaatimattomissa kodeissa saattoi olla suuria stereoita, televisio tai keittiökoneita. Useimmista kaupoista oli mahdol-

lista ostaa tuotteita osamaksulla, jopa vaatteita saatettiin ostaa maksamalla hinta useassa erässä.

Pienituloisissa talouksissa nuorten kulutus tuntui vievän olennaisen osan käytettävissä olevista varoista. Perheen eri jäsenten vaatteiden laadun välillä saattoi olla suuri ero. Jos ku-

lutukseen on käytettävissä niukasti varoja, nuoret ovat usein perheen parhaiten pukeutuneita. Nuoret ilmaisevat itseään ulkoasunsa avulla. Koska persoonallisuuden muotoutuminen jatkaa vielä kehitystään, nuoret antavat suuren arvon ulkonäölleen. Se että perhe käyttää nuorten kulutuksen rahoittamiseen huomattavan osan tuloistaan, voidaan nähdä niin että perhe käyttää nuoria ”julkiseen esittämiseen”. Nuoret liikkuvat paljon kodin ulkopuolella, ovat näkyvillä ja edustavat samalla perhettä.

Nuorten pääsiäisen viettoa: auto, anisviina ja musiikki

Laura Ekholm

Uskonnollisesta alkuperästään huolimatta pääsiäisviikko oli monille carúpanolaisille ennen muuta rentoutumisen aikaa. Kun kouluista ja yliopistoista oli pääsiäisenä pitkä loma, halusivat nuoret ottaa siitä kaiken irti pitämällä hauskaa ja juhlimalla usein aamuun asti. Pääsiäisenä diskot olivat auki ja täynnä nuoria. Rantabulevardi oli täynnä erilaisia myyntikojuja ja iltakävelyllä olevia ihmisiä. Monet perheet muuttivat asumaan telttoihin läheisille rannoille parhaimmaksi juhlaesongiksi. Päivisin carúpanolaiset lähtivät rannoille rentoutumaan, jos eivät olleet töissä. Iltaisin kadut täyttyivät ihmisistä: perheet lähtivät iltakävelylle, tapaamaan ystäviään ja nuoret autoajelulle rantakadulle tai baareihin. Myös rannoilla alkoi uudenlainen elämä illan hämärtyessä. Baareihin sytytettiin valoja. Perheet korvautuivat osittain nuorilla juhlijoilla. Musiikkia tulvi joka autosta, teltasta ja baarista, ihmisiä tanssi hiekalla ja olut tai rommipullot ilmestyivät monen käteen.

Seurasimme läheltä yhden nuorisoryhmän oleilua. Ryhmä koostui lähinnä 17-22-vuotiaista pojista, joiden perheet kuuluivat keskiluokkaan. Nuorille autolla oli suuri merkitys vapaa-ajan vietossa, sillä autolla ajelu ympäri kaupunkia tai sen ulkopuolelle muodosti pääasiallisen harrastuksen. Auto saattoi olla joko poikien oma tai isältä lainattu. Suhde omaan autoon oli tunnepitoinen, sitä hoidettiin ja huollettiin jatkuvasti. Hienot amerikkalaistyyliset jättijeeppit olivat ihailun kohteena, mutta poikia ei näyttänyt haaitaan, vaikka heidän oma autonsa oli hajoamispisteessä. Pojat kertoivat huvittuneina, kuinka eräänä päivänä pääsiäisenä toinen takaovi oli yhtäkkiä tipahtanut kesken ajon tielle, eikä sitä sen koommin saatu kiinnitettyä uudelleen. Bensa on Venezuelassa halpaa, mutta siitä huolimatta bensarahojen hankkiminen oli välillä vaikeaa. Yleensä periaatteena oli, että se jolla on rahaa, maksaa. Omia rahavaroja saatettiin vähätellä, jotta joku toinen maksaisi. Kaiken kaikkiaan kulut varmasti jakautuivat suhteellisen tasaisesti. Musiikki kuului hyvin olennaisena osana

autoon ja ajeluun. Pääsiäistä varten pojat lainasivat ystävältään valtavat kaiuttimet ja asensivat ne jeppinsä takaosaan, vaikka autosta sen seurauksena tuli äärimmäisen ahdas. Musiikkia soitettiin mahdollisimman kovalla. Automusiikiksi kävivät niin amerikkalainen ja eurooppalainen tekno kuin paikallinen salsa ja merengue. Jos autossa oli ilmastointilaitte, se oli aina asennettu ääri-asentoon, niin että autossa saattoi olla 15 astetta viileämpää kuin ulkona 35 asteen helteessä.

Päivällä nuoret lähtivät autoilla rannalle, kiertelemään kaupunkia, pelaamaan biljardia suosittuun biljardibaariin tai amerikkalaista country clubia muistuttavaan Centro Italo Venezolanoon, jossa pääsymaksua vastaan pääsi koko päiväksi uimaan isoon uima-altaaseen, pelaamaan pöytätennistä, pöytäjalkapalloa tai jotain muuta peliä. Rannoilla nuoret uivat, kuuntelivat musiikkia auton kaiuttimista, tapailivat ystäviään, tanssivat ja pilailivat keskenään. Suosituimmilla rannoilla myytiin uima-asuja ja bikineitä, ruokaa, juomaa, aurinkolaseja ja jopa vaatteita. Tienvarret olivat täynnä autoja ja tie rannalle todella ruuhkainen. Carúpanon lähellä oli myös rantoja, joilla ei ollut minikäänlaisia palveluja ja jotka olivatkin lähes autioita. Tietyt rannat olivat suosiossa surffareiden keskuudessa, toiset tunnettuja juhlistaan. Rantojen suosio vaihteli ja uudet rannat tulivat muotiin. Nuorten suosima vaihtoehto rannoille oli pato, joka sijaitsi noin puolen tunnin automatkan päässä kaupungista. Pato sijaitsi sen järven rannalla, josta Carúpano saa vesijohtovetensä. Se koostui luonnon muovaamasta vesialtaasta, josta johti betoninen jyrkkä ja pitkä kouru toiseen altaaseen. Leväkasvuston seurauksena kouru oli liukas ja poikien huvina oli laskea kouru alas joko kyykyssä tai jopa seisaaltaan.

Biljardi oli selvästi suosituin ja muodikkain peli nuorten keskuudessa. Muutamat kaupungin baareista olivat keskittyneet biljardiin ja tarjosivat useita pöytiä. Vaikka biljardin pelaaminen maksoi, sen hinta ei ollut ylitsepääsemätön nuorillekaan. Rannoilla pelattiin usein dominoa, mutta se oli suosituimpi ajanviete vanhempien keskuudessa. Yleensä dominon pelaajat olivat miehiä, mutta naisetkin saattoivat pelata miesten seurassa - keskenään hyvin harvoin. Silloin tällöin saattoi rannalla nähdä pelattavan rantapalloa.

Nuorille syöminen ei ollut tärkeää tai siihen ei ollut varaa. He söivät usein vasta kotona, kun olivat palanneet rannalta tai muista päiväaktiiviteeteistaan. Pullollinen rommia tai erittäin suosittua paikallista anisviinaa saatettiin kuitenkin ostaa jo aamulla matkalla rannalle. Alkoholit olivat halpaa, mutta yleensä sitä juotiin kohtuudella, eikä humalaisia juuri näkynyt kaduilla. Suosituimmat juomat olivat paikallinen rommi, anisviina, jota sekoitettiin usein appelsiinimehuun, ja olut, esimerkiksi paikallinen Polar tai brasilialainen Brahma. Baareissa ja diskoissa juotiin yleensä olutta. Rannoilla myytiin paljon maissileipiä eri täytteillä (arepas), täytettyjä upporasvassa paistettuja piiraita (empanadas) ja paistettua kanaa.

Illalla nuoret lähtivät uudestaan liikkeelle autoillaan. Täyteen ahdetut autot kiertelivät katuja ja kerääntyivät rantabulevardin päässä sijaitsevalle aukiolle. Siellä musiikin volyymit väännettiin täysille ja nuoret kerääntyivät tanssimaan autojen viereen. Rommi- ja anispullot kiersivät ja nuoret tanssivat salsaa tai merenguea omissa ryhmissään tai tapasivat tuttujaan. Rantabulevardi oli pääsiäisenä erityisen tärkeä, sillä se oli täynnä katumyyjiä myymässä uskonnollista esineistöä, koruja, hajuvesiä, patsaita, koriste-esineitä, musiikkia, ruokaa ja juomaa, kakkuja ja leluja. Siellä ihmiset tapasivat toisiaan, kävivät iltakävelyillä tai ”näyttäytymässä”, lapset leikkivät ja nuoret aloittelivat illanviettoa. Aaltojen kohinaan sekoittuivat eri suunnista tulviva musiikki, ihmisten ja autojen äänet. Täältä nuoret yleensä suuntasivat baareihin, diskoihin tai rannoille.

Torstai 1.4. oli pääsiäisen tärkein rantapäivä, jolloin suosituimmat rannat kuhisivat ihmisiä koko yön ja ruuhkat täyttivät tiet. Monet olivat asettuneet rannoille teltoineen tai pelkkine riippumattoineen useaksikin päiväksi juhlistamaan pääsiäistä ja lomaa. Rannat olivat täynnä myyntikojuja, baareja, teltoja ja autoja. Joka puolelta kaikui kovaääninen musiikki ja ihmisten äänet. Ihmiset pitivät hauskaa tanssien, juoden olutta ja rommia, tavaten uusia ihmisiä,

pelaten ja vitsailen. Rannalla hauskanpito oli ilmaista, toisin kuin diskoissa, joissa pääsymaksu oli varsin korkea. Myös diskot ja baarit olivat pääsiäisenä täynnä juhlivia nuoria ja vanhempiakin ihmisiä. Myös siellä tanssiminen oli olennainen osa hauskanpitoa. Jos nuorilla ei ollut varaa lähteä diskoon, sen korvasivat vueltat eli ajelu ympäriinsä päämäärättömästi tai paikasta toiseen. Kun baarit ja diskot sulkeutuivat aamuyöstä, saattoivat juhlijat vielä lähteä rannalle varhaiselle aamu-uinnille, uudelle vueltalle tai vain istuskelemaan jonnekin. Ja seuraavana päivänä lähdettiin taas...

Lähteet - luku 4

- Gullestad, Marianne 1993. *Home Decoration as Popular Culture*. Teoksessa: *Gendered Anthropology*, 128-161, toim. Teresa del Valle.
- Jelin, Elisabeth 1991. *Social Relations of Consumption: The Urban Popular Household*. Teoksessa: *Family, Household and Gender Relation in Latin America*, toim. Elisabeth Jelin. UNESCO & Paul Kegan International, Paris & London.
- Miller, Daniel 1987. *Material Culture and Mass Consumption*. Basil Blackwell Ltd., London.
- Miller, Daniel 1994. *Modernity - An Ethnographic Approach, Dualism and Mass Consumption in Trinidad*. Berg Publishers, London.
- Koskijoki, Maria 1997. *Esine muiston astiana*. Teoksessa: *Aina uusi muisto*, 269-285, toim. K. Eskola & E. Peltonen. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja, Jyväskylän Yliopisto.
- Paavilainen, Marja 1999. *Carúpanossa keväällä 1999 kirjoitettu kenttäpäiväkirja. Carúpanossa keväällä 1999 kuvatut valokuvat*.

5. Katolinen kirkko ja pääsiäisen vietto Carúpanossa

Santa Rosa de Lima - Carúpanon vanhin katolinen seurakunta

Marika Pasanen

Kristinusko saapui Parian niemimaalle espanjalaisten konkistadorien mukana, kun Kolumbus joukkoineen astui maihin nykyisen Macuron lähistöllä elokuussa 1498. He uskoivat saapuneensa paratiisiin: luonnon kauneus, vehreys ja makea vesi tekivät heihin suuren vaikutuksen. Fransiskaanimunkit aloittivat 1513 käännästyön Cumanassa ja samoihin aikoihin myös dominikaanimunkit saapuivat Santa Féhen. Aluksi Parian seurakunnat olivat Puerto Ricon San Juanin piispan alaisuudessa. 1700-luvun lopulla ne siirtyivät muodostettuun Santo Tomas de Indiaksen eli Guayanalan alaisuuteen, jonka keskuspaikkana oli Angosturan kaupunki, nykyinen Ciudad Bolívar. Vuonna 1922 niemimaa jaettiin useampaan hiippakuntaan, joista yksi on Cumanán hiippakunta, johon Carúpanon katoliset seurakunnat nykyisin kuuluvat.

1600-luvun puolivälissä Puerto Ricon silloinen piispa päätti rakennuttaa kappelin Carúpano-Arribaan, jonka jälkeen sinne saapuivat ensimmäiset lähetyssaarnaajat Iberian niemimaalta ja vähän myöhemmin alettiin rakentaa lisää taloja nykyisen sataman kohdalle. Venezuelan ja koko Latinalaisen

Amerikan kuuluisin vapaustaistelija Simón Bolívar, "El Libertador", julisti Carúpanossa orjat vapaiksi kiivaan itsenäisyystaistelun aikana 1800-luvun alussa. Kaupungista muodostui alueen merellisen kaupankäynnin keskus hyvän strategisen sijaintinsa vuoksi. 1900-luvun alussa kaupungin pääkatuja pitkin kulkivat raitiovaunut ja Eurooppaan pidettiin yhteyttä merenalaisten kaapeli- välityksellä. Carúpanon kauppakamari on maan vanhimpia. Ennen "öljybuumia" 1920-luvulla tärkeimpiä vientituotteita olivat kahvi, sokeriruoko ja kaakao.

Santa Rosa de Liman kirkko ja seurakunta ovat dominikaanimunkkien perustamia ja Carúpanon vanhimpia. Dominikaanit ovat kerjäläismunkkijärjestö, joka perustettiin 1100-1200-lukujen vaihteessa Iberian niemimaalla Euroopassa. Järjestön tavoitteena oli taistella harhaoppeja vastaan. Santa Rosa de Liman kirkko on saanut nimensä Amerikan ensimmäisen naispuolisen pyhimyksen mukaan. Santa Rosa syntyi Limassa nykyisessä Perussa vuonna 1586. Hänen isänsä toimi hopeakaivoksen johtajana. Kasteessa tytär sai nimekseen Isabél, joka myöhemmin vaihdettiin Rosaksi, jolla viitataan lähimmäisiin ja jumalaan kohdistuvaan rakkauteen

sekä fyysiseen kauneuteen. Legendan mukaan Rosa liittyi kaksikymmenvuotiaana dominikaanijärjestöön. Hän kävi päivittäin luostarissa rukoilemassa viettäen yksinkertaista, uskonnollista elämää. Hän huolehti pikkusisaruksistaan ja auttoi kotiaskareissa ja perheen elättämisessä. Hänen ensisijaisina hyveinä mainitaan tottelevaisuus ja nöyryys. Rosa kuoli 31-vuotiaana eläen lyhyen, mutta "erittäin pyhän ja viisaan elämän". Rosa julistettiin autuaaksi 1668 ja lopulta pyhimykseksi vuonna 1671.

Carúpanon asukasluku oli 1600-luvun puolivälissä noin 400. Tällöin munkki Fray Damián López oli huolissaan alueen kookosviljelmillä työskentelevien mustien, mulattien ja intiaanien kohtalosta kuoleman jälkeen. Hänen mielestään heidät piti "kristillistää" ja samalla myös "sivistää". Kirkkorakennusta alettiin rakentaa Suniagan puiston koilliskulmaan vuonna 1741. Työt saatiin päätökseen huhtikuussa 1743, jolloin kirkko vihittiin käyttöön. Maanjäristys tuhosi kirkon joulukuussa 1793, mutta kirkko rakennettiin uudestaan ja siunattiin toisen kerran tammikuussa 1829. Santa Rosan kirkkoon on haudattu useita itsenäisyysodassa henkensä menettäneitä. Kolmannen kerran kirkko romahti vuonna 1959, mutta tällä kertaa vain osa kirkosta vaurioitui. Seurakuntalaiset perustivat neuvoston, jotta temppleri nopeasti korjattaisiin entiseen loistonsa ja kansalaisten lahjoituksilla ja hallituksen avustuksella kirkko saatiin restauroitua. Kirkko pyhitettiin uudestaan käyttöön 30. elokuuta vuonna 1969. Ensimmäisenä kirkkoherrana toimi Monseñor Tomás Márquez ja sitten Monseñor Andres Márquez. Santa Rosa de Liman kirkkorakennus, pyhimysten patsaat, arkistot ja uskonnollinen ikonografia ovat arvokasta kulttuuriperintöä kaupunkilaisille ja venezuelalaisille.

Santa Rosa de Liman seurakuntaan kuuluu nykyään noin 25000 jäsentä. Se on toiseksi suurin Carúpanon viidestä katolisesta seurakunnasta. Vain keskustan Santa Catalinan seurakunta on suurempi noin 40000 jäsenellä. Santa Rosan seurakuntalaiset ovat erittäin aktiivisia ja osallistuvat aktiivisesti pääsiäisviikon tapahtumiin.

Kirkon arvostetuimmat pyhimysten patsaat ovat peräisin Ranskasta. Tämä todennäköisesti johtuu siitä, että Englannin valloitettua läheisen Trinidadin saaren 1800-luvun loppupuolella saaren ranskalainen väestö pakeni Carúpanoon tuoden pyhimysten patsaat mukanaan. Mutta alue oli jo aikaisemmin viehättänyt Euroopasta tulleita siirtolaisia mm. italialaisia ja korsikalaisia. Osa kirkolle lahjoitetuista pyhistä esineistä on peräisin Italiasta. Kaikkein arvostetuin patsaista on Jeesusta esittävä El Nazareno. Puinen patsas ilmestyi 1800-luvun puolivälissä, mutta kukaan ei tiedä tarkalleen mistä, ehkä Ranskasta. Patsaan kädet liikkuvat ja se saa joka vuosi uudet purppuran ja valkoisen väriset vaatteet. San Juan Evagelista, apostoli Johanneksen patsas on tuotu Pariisista joulukuussa 1878. El Santo Cristo - patsas on tyyppillistä koloniaalista puukaiverrustyötä. Nuestra Señora del Rosario on tuotu Espanjasta vuonna

1890. El Corazón de Jesús (Jeesuksen sydän) ja Jesús en el Huerto (Jeesus Getsemanen puutarhassa) patsaat ovat seurakuntalaisten lahjoituksia vuosilta 1880 ja 1881 kuten myös Nuestra Señora de Lourdes (Lourdesin neitsyt, 1882) ja La Purísima eli La Inmaculada Concepción (Kaikkein Puhtain, 1890).

Pyhä viikko katolisessa Santa Rosa de Liman seurakunnassa

Laura Kokko

Vaikka suurimman osan venezuelalaisista katsotaan olevan katolisia, harvoja on koskaan kastettu ja vain muutamat osallistuvat säännöllisesti seurakunnan toimintaan. Siitä huolimatta että katolinen kirkko on suuntaamassa enemmän huomiotaan huono-osaisiin, se on edelleen instituutio, jonka ensisijassa koulutetut ja keskiluokkaiset tuntevat omakseen. Pyhä viikko on kuitenkin poikkeus. Se on katolisten tärkein juhla-aika. Pääsiäisenä kirkon järjestämiin tapahtumiin osallistuvat myös sellaiset ihmiset, jotka eivät muuten käy uskonnollisissa tapahtumissa. Hiljaista viikkoa kutsutaan pyhäksi (*Semana Santa*) tai suurimmaksi (*Semana Mayor*) viikoksi, joka on erityinen juhlakausi täynnä erilaisia niin kirkon itsensä kuin epävirallisten tahojen järjestämiä tapahtumia.

Pääsiäistä juhlitaan virallisesti siksi, että Jumalan poika sovittaa silloin ihmiskunnan syyllisyyden kärsimällä syntiinlankeemuksen seurauksena kuuluvan tuomion ja voittaa kuoleman ylösnousemuksellaan. Mutta juhlalla ei ole ainoastaan uskonnollista merkitystä. Silloin kaupungin asukkaat kokoontuvat yhteen muistelemaan perinteitään. He haluavat juhlia pääsiäistä samaan tapaan kuin vanhempansa. Kuitenkaan kirkolliset toimitukset eivät tavoita koko Carúpanon väestöä. Osalle kaupunkilaisista pääsiäinen on vain lomaviikko, ja osa kaupungin asukkaista puolestaan kuuluu muihin uskonnollisiin liikkeisiin.

Santa Rosa de Liman katolisessa seurakunnassa pääsiäisen jokaiselle päivälle nimetään muutama vastuullinen maallikko, jotka ovat erityisen kiinnostuneita tästä ajanjaksosta. Seurakunnan pappi on vastuussa juhlallisuuksista kokonaisuudessaan, mutta hän nimittää eri tehtäviin ryhmiä, jotka koostuvat vireistä ja vastuuntuntoisista seurakunnan jäsenistä.

Näkyvin osa pääsiäisen viettoa ovat kulkueet. Niissä tuodaan kirkosta ulos pyhät patsaat, joita kuljetetaan kaduilla ennalta sovittua reittiä myöten. Kulkueita johtavat yleensä rummuilla tahtia lyövät tambores -soittajat.

Joissakin Santa Rosan kirkon kulkueissa viime pääsiäisenä soitti sotilassoittokunta.

Kaikki ovat tervetulleita osallistumaan kul-

Lapset pukeutuivat violetteihin asuihin Nazareno- kulkueen aikana.

kueeseen, jonka edetessä esitetään lauluja ja rukouksia megafonin avulla. Kulkueissa kuljetettavia, yleensä Jeesusta tai Mariaa esittäviä patsaita säilytetään tavallisesti kirkon sisällä lasivitriineissä kirkon hyväksymien muiden pyhimysten joukossa. Mutta hyvissä ajoin ennen pääsiäistä niitä aletaan huoltaa mm. ompelemalla niille uudet vaatteet, jotta ne olisivat mahdollisimman hyvässä kunnossa juhla-aikana.

Santa Rosa de Liman seurakunnan pääsiäisohjelma keväällä 1999 ei noudata kaikilta osin raamatusta tai katekismuksessa kerrottua kronologista järjestystä. Palmusunnuntaina, kun Jeesus ratsasti Jerusalemiin, järjestettiin Carúpanossa kulkue, jossa Getsemanen Jeesus (Jesus en el Huerto) vietiin Suniagan kaupunginosan läpi. Keskiyöksi Jeesusta esittävän Nazareno-patsaan kanssa kuljetettiin apostoli Johannesta, jolla oli ilmestyskirjakäärö kädessään. Kiirastorstaina Rafael Marquézin talossa valvottiin Marian kanssa jo arkussa makaavan Jeesuksen äärellä. Jeesuksen ruumiinvalvojaishuoneen ulkopuolelle oli katettu viimeinen ateria, jonka Jeesus raamatun mukaan nautti opetuslastensa kanssa kiirastorstaina ennen vangitsemistaan Getsemanessa. Pitkänperjantain aamuna, jolloin raamatusta Pilatus kuulustelee Jeesusta ja tämä ristiinnaulitaan, Carúpanossa arkussa makaava Jeesus ja sureva Maria (La Dolorosa) siirrettiin kulkueessa hautakammioon ja lopulta takaisin kirkkoon.

Katolinen kirkko ei ole perinteiltään yhtenäinen, joten carúpanolaisten tiukasta raamatun tulkinnasta poikkeavat pääsiäisen viettotavat eivät ole har-

vinaisuus katolisen uskon levinneisyysalueella. Osa eroista johtuu paikallisista kulttuurisista piirteistä, osa täysin käytännöllisistä syistä. Esimerkiksi on yleistä, että pyhän viikon torstaina vietetään krismamessua, jossa piispa siunaa seuraavana vuonna tarvittavat pyhät öljyt ja hiippakunnan papit uudistavat pappislupauksensa. Santa Rosa de Liman kirkko on kuitenkin järjestänyt pyhän viikon niin, että krismamessu on jo tiistaina, koska kirkko kuuluu Cúmanan hiippakuntaan ja poikkeuksellisesti järjestämällä messu siellä vältyttiin aikataulun mutkistumiselta.

Kulkue- ja messukäytäntö vaihtelee eri puolilla Venezuelaa. Carúpanoa lähellä sijaitsevilla kaupungeissa lapset pukeutuvat jokaiseen kulkueeseen violettiin viittaamaan, mutta Santa Rosan seurakunnan lapset ja jotkut aikuiset pukeutuivat violetteihin asuihin vain keskiviikkona Nazareno -kulkueen aikana. Purppuraan pukeutuminen on merkki siitä, että henkilö haluaa *pagar promesa*, joka tarkoittaa kirjaimellisesti 'lupauksen maksamista'. Uskovainen ihminen on silloin saanut Jumalalta palveluksen, jonka hän hyvittää aikaisemmin sovittulla tavalla, joka voi olla teko, rukous, almu tai pyhiinvaellus.

Pyhän viikon juhlintatavat eivät ainoastaan vaihtelee alueittain vaan ne myös muuttuvat ajan kuluessa. Monet carúpanolaiset muistelevat pääsiäisjuhlien olleen aikaisemmin paljon mittavampia ja suuremman määrän ihmisiä ottaneen osaa niihin. Lisäksi jotkut vanhat tavat jäävät kokonaan pois. Esimerkiksi aikaisemmin oli tapana polttaa Juudasta esittävä nukke pääsiäisen lopuksi, mutta sitä ei ole tehty alueella ainakaan julkisesti pitkään aikaan.

Pyhään viikkoon kuuluvat olennaisesti kulkueiden lisäksi niitä edeltävät messut ja ehtoollinen. Messu on tärkeä kristillinen rituaali, koska se on tapa tuoda Jeesuksen ristinkuoleman voitto ihmiskunnan pelastukseksi. Vaikka uhraus ristillä on lopullinen, messu on suhteellinen uhraus, jossa Jeesus käyttää pappeja edustajinaan. Ristinkuolema ja messu ovat siis identtiset, ainoastaan niiden uhrien luonne ja muoto ovat erilaisia: ristillä uhraus oli verinen ja todellinen, kun taas messussa uhraus on veretön ja mystinen. Messussa uhraus tapahtuu ehtoollisella. Pääsiäinen ja ehtoollinen kuuluvat kiinteästi yhteen, ehtoollista kutsutaan "sakramenttien sakramentiksi" ja pääsiäistä "juhlien juhlaiksi". Jo juutalaisten (Mooseksen solmiman vanhan liiton) pääsiäiseen kuului ajatus maan hedelmien uhraamisesta Egyptistä lähdön muistelemiseksi. Jeesus antoi kuitenkin viimeisellä aterialla pääsiäiselle uuden merkityksen lausussaan: "Tämä on minun ruumiini, joka annetaan teidän puolestanne. Tehkää tämä minun muistokseni." (Luukas 22:19). Uutta pääsiäistä odotetaan Jeesuksen ja opetuslasten aterialla, ja tätä juuri ehtoollisella juhlietaan. Jeesus täydentää juutalaisen pääsiäisen, mikä vie mielen lopulta "viimeiseen pääsiäiseen", iankaikkiseen elämään Jumalan valtakunnan loisteessa.

Katoliset tunnustavat ns. transsubstantiaatio-opin, mikä tarkoittaa sitä, että leivän ja viinin todella uskotaan olevan Jeesuksen ruumis ja veri. Ehtool-

linen ei siis ole pelkkä symbolinen toimitus tai muistelutilaisuus (vrt. reformoidut kirkot) vaan uhraus tapahtuu yhä uudestaan ja uudestaan. Katolinen kirkko vaatii nauttimaan ehtoollisen ainakin kerran vuodessa, jos mahdollista pääsiäisenä. Pyhällä viikolla onkin järjestetty erilaisia messuja, joissa ehtoollisen suorittaminen on mahdollista: palmusunnuntaita edeltävänä perjantaina on naisten messu, maanantaina on miesten vuoro ja tiistaina nuorten. Viikko huipentuu luonnollisesti pääsiäissunnuntaihin, jolloin on messu sekä aamulla että illalla. Hiljaisen viikon messut poikkeavat usein ulkoasultaan tavallisista sunnuntaimessuista. Esimerkiksi kun lauantaina siunataan ja sytytetään pääsiäiskynttilät, kukilla koristeltuun kirkkoon saapuvat seurakuntalaiset tuovat mukanaan pieniä kynttilöitä, jotka sytytetään isosta kirkossa sijaitsevasta pääsiäiskynttilästä. Tämä toimitus yhdessä kasteveden vihkimisen ja ehtoollisen kanssa suuntaa katseet pääsiäisyön pimeyden jälkeen koittavaan valoon, jonka Jeesus kuolemallaan ja ylösnousemuksellaan uskovaisille palautti.

Kulkueiden ja messujen lisäksi pyhään viikkoon kuuluu erilaisia perinteitä, kuten kasteet paaston ajan viidennen viikon lauantaina ja pääsiäissunnuntaina. Lisäksi palmusunnuntaina siunataan palmunlehvät, kiirastorstaina ja pitkänäperjantaina rukoillaan tabernaakkelin edessä ja pääsiäissunnuntaina pyhitetään vesi ja siunataan meri. Kirkon virallisen ohjelman lisäksi on muiden ryhmien esityksiä kuten teatteria ja konsertteja. Esimerkiksi partiolaiset esittivät ennen pyhää viikkoa lasten oman kulkueen, jossa käytiin näytelmän muodossa läpi Jeesuksen kärsimykset ylipappi Kaifaan palatsista ristin kuolemaan.

Lähteet - luku 5

- Agenda Perpetua Santa Rosa de Lima, Parroquia de Santa Rosa de Lima, Carúpano, 1998.*
Catecismo de la Iglesia Católica. Un libro del image doubleday, Bantam Doubleday Dell Publishing Group, New York 1995.
Kariniemi, Tuomi 1997. Carnival in Carúpano - A Dialogical Approach. Pro gradu -työ, Helsingin yliopiston kulttuuriantropologian laitos.
Ott, Ludvig 1960. Fundamentals of Catholic Dogma. Englanniksi toimittanut James Canon Bastible. Rockford Tan Books.
Pollak-Eltz, Angelina 1998. La Religiosidad Popular en Venezuela. Teoksessa: Venezuela-Tradición en la Modernidad, toim. Aleman & Suarez, Fundación Bigott, Caracas.
Pollak-Eltz, Angelina & Isturiz, C 1990. Folklore y cultura en la península de Paria (Sucre) Venezuela. Biblioteca de la Academia Nacional de la Historia, Caracas.
Programa de la Semana Santa. Iglesia Santa Rosa de Lima, Carúpano.
Raamattu. WSOY, Porvoo 1992.
Holger Gualberto Tapia Monarín haastattelu pääsiäisenä 1999.
Pentti Laukama, Katolinen tiedotuskeskus, Helsinki, haastattelu 1999.
Pasanen, Marika 1999. Kenttäpäiväkirja.

<http://ekeko.rcp.net.pe/rcp/santarosa/>

6. Katolinen pyhimyskultti Venezuelassa

Katolinen kirkko ja pyhimykset

Eija-Maija Kotilainen

Roomalaiskatoliseen uskontoon liittyvällä pyhimyskultilla on vahva asema Latinalaisen Amerikan katolisuudessa. Myös Venezuelassa pyhimykset ovat hyvin tärkeitä toimiessaan välittäjinä ihmisten ja jumalan välillä. Pyhimysten kuvia ja veistoksia on esillä kaikkialla: kirkkojen lisäksi kotialttareilla, liikehuoneisiin rakennetuilla alttareilla, autoissa ja seinämaalauksissa. Kuvattuna on katolisen kirkon virallisesti hyväksymien pyhimysten lisäksi paikallisia pyhimyksiä jopa María Lionzan kulttiin liittyviä hahmoja.

Roomalaiskatolisen kirkon hyväksymien virallisten pyhimysten rinnalla, joista oli peräisin Latinalaisesta Amerikasta vuonna 1988 13 varsinaista pyhimystä (*santos*) ja 17 siunattua (*beatos*) Latinalaisessa Amerikassa esiintyy paljon paikallisia pyhimyksiä. Pyhimykset voidaan jakaa kolmeen ryhmään: pyhät, kunnioitetut ja siunatut. Autuaaksi julistaminen on pyhäksi julistamisprosessin ensimmäinen vaihe, jossa paavi ilmoittaa, että tutkimusten perusteella kyseinen henkilö on taivaassa - sikäli kuin kirkko on voinut sen todeta - ja häntä voidaan kunnioittaa jonkin paikalliskirkon liturgiassa. Kunnioitettavat on hyväksytty ehdolle autuaaksi julistamiseen eli pyhimyskandidaateiksi. Pyhät ovat paavin kanonisoimia virallisia pyhimyksiä. Aikaisemmin he olivat usein uskonsa vuoksi kuolleita marttyyreita. Pyhimykseltä vaaditaan esimerkillistä elämää, ihmeiden tekoa ja marttyyrikuolemaa.

Paikalliset pyhimykset kuuluvat yleensä kunnioitettujen tai siunattujen ryhmään. Alkuaan monet heistä ovat olleet pelkästään paikallisia pyhimyksiä, joiden kultin ovat aloittaneet marttyyriin kuolemaa todistaneet henkilöt ja heidän jälkeläisensä ovat jatkaneet sitä. Paikallisuus ei välttämättä merkitse maantieteellistä paikallisuutta, vaan pyhimystä saattavat palvoa tietyn uskonnollisen sääntökunnan (sisar- tai veljeskunnan) jäsenet. Paikallisen pyhimyksen kultti on saattanut levitä laajallekin alueelle. Katolisen kirkon pyhimysten joukosta voidaan erottaa todelliset pyhimykset, jotka ovat olleet historiallisia henkilöitä, joiden elämänhistoria tunnetaan ja luodut pyhimykset, joista on hyvin vähän tai ei ollenkaan historiallisia tietoja ja jotka ovat yhteisöllisen kuvauksen muistin varassa uudelleen muokkaamia.

Pyhimykset toimivat esirukoilijoina, varjeluksen ja ihmeellisten parantumisten välittäjinä. Heillä uskotaan olevan inhimillisiä ominaisuuksia, heikko-

uksia ja paheita. Kun henkilö haluaa heiltä apua ongelmiinsa, hän lähestyy pyhimystä antamalla uhrilupauksen (*promesa*). Kun hänen toivensa toteutuu, hän maksaa tuomalla lahjan pyhimykselle. Pyhimysten ajatellaan erikoistuneen tietynlaisiin ihmeisiin: sairauksiin, rakkaushuoliin, pahan karkottamiseen jne. Ihmiset pitävät pyhiä esineitä ja riittejä ”tienä” pyhään maailmaan, josta löytyy apu ongelmiin. Pyhimyksiä kunnioitetaan sytyttämällä kynttilöitä kirkkoihin ja kotialttareille. Jotkut vierailevat pyhäköissä ja asettavat votiiviesineitä (*ex-votos*) ja muita lahjoja pyhimysten kuvien eteen. Myös Pyhän Klaaran, Pyhän Juudaksen, Johannes Kastaja ja pyhän lapsen (el Divino Niño) puoleen käännytään usein.

Kunkin kirkon virallisen suojeluspyhimyksen kultista huolehtivat uskonnolliset sääntökunnat ja niitä viettää koko seurakunta. Pappi ei aina ole paikalla suojeluspyhimyksen juhlaa vietettäessä. Kirkoista pyhimyskultti ulottuu koteihin. Useissa kodeissa on alttari, johon asetetaan pyhimysten kuvia. Niiden edessä rukoillaan ja sytytetään kynttilöitä kiitokseksi saaduista suosioista. Pääsiäisviikolla nasaretilaiskulkueen aikana carúpanolaiset asettivat pieniä alttareita kaduille oven viereen. Pyhimysten suosio vaihtelee alueittain: Virgen del Valle on hyvin suosittu Venezuelan itäosassa ja Virgen de Coromoto läntisillä alueilla. Nykyisin hyvin suosittu pyhimys Venezuelassa on tohtori José Gregorio Hernández. Hänet tapaa alttareilla useissa kodeissa.

Pyhimyskultin synkretistisistä muodoista Latinalaisessa Amerikassa antaa hyvän kuvan kahden kuolleen lääkärin costaricalaisen Ricardo Moreni Cañasin ja venezuelalaisen José Gregorio Hernández kultit. Molemmat hyväntekeväisyydestään ja uudistushalustaan tunnetut tohtorit kuolivat traagisesti. Heidän ympärilleen on kehittynyt parannuskultit. Käsite ”Pyhä tohtori”, joka parantaa sekä kansanomaiseen katolisuuteen liittyvän uskonnollisen sopimuksen eli *promesan* avulla että muuttamalla mystisesti veden voimakkaaksi lääkkeeksi kertoo siitä, miten lääketieteelliseen asiantuntemukseen perustuva ja ihmeisiin pohjautuva pyhimysten parannuskyky ovat sekoittuneet toisiinsa.

La Virgen del Valle

Vallen neitsyt on yksi itäisen Venezuelan tärkeimmistä pyhimyksistä. Häntä palvelevat erityisesti Margaritasaaren asukkaat viettäen hänen muistojuhlaansa syyskuun 8. päivänä, Neitsyt Marian syntymän juhlapäivänä. Vallen neitsyttä palvotaan yleisesti myös Carúpanossa. Häntä esittäviä patsaita löytyy kirkkoista, kotialttareilta, liikehuoneistojen alttareilta, autoista ja häntä esittäviä seinämaalauksia on kaupungissa useampiakin. Vallen neitsyt on erityisesti merimiesten ja kalastajien suojelija. Vuonna 1981 paavi Paul II julisti Vallen neitsyen virallisesti Venezuelan merivoimien suojelijaksi.

Vallen neitsyttä on palveltu Espanjassa 1500-luvun alusta asti, josta hänen hahmonsaaapui uuteen maailmaan aikana, jolloin Venezuelassa alkoi käännytystyö. Tarinan mukaan 25. joulukuuta 1541 ankara myrsky iski Nueva Cádiziin ja Cubaguan ja samaan aikaan saapui neitsyen patsasta suojeleva seurakunta Espanjasta. Neitsyen kuva huuhtoutui mereen, mutta espanjalaiset onnistuivat pelastamaan sen ja hakeutuivat turvaan maihin. Patsas kuljetettiin Margaritasaaren laaksoon ja sille rakennettiin pyhäkkö.

Lähelle Porlamaria sijaitsevan Nuestra Señora del Valle del Espiritu Santo basilikan nykyisen neitsytpatsaan valmistuttivat helmien kalastuksella vaurastuneet Cubaguan saaren asukkaat. Jostakin salaperäisestä syystä helmet loppuivat ja erilaiset onnettomuudet koettelivat saarta. Asukasmäärä väheni ja jäljelle jääneet asukkaat muuttivat Margaritasaarelle tuoden mukanaan neitsyen veistoksen.

Tarinan mukaan Cochen saaren lähellä eräs kalastaja sai jalkaansa piikistä haavan laskeutuessaan merenpohjaan etsimään ostereita. Hänen haavansa tullehtui pahasti ja lääkärin mielestä aikoa keino oli amputoida jalka. Sairas kääntyi Vallen neitsyen puoleen antaen lupauksen, että jos tämä pelastaa hänet kirurgiselta operaatiolta ja palauttaa terveyden, hän antaa neitsyelle ensimmäisen löytämänsä helmen. Pian parannuttuaan kalastaja sukelsi mereen täyttämään lupaustaan. Hän löysi merestä simpukankuoren, avasi sen ja helmiäisen keskellä heijasteli jalan muotoinen helmi. Helmen yhdellä sivulla oli nähtävissä arpi, joka muistutti kalastajan haavan arpea. Tämä on yksi niistä monista tarinoista, jotka kertovat neitsyestä jumalan välikappaleena. Vuonna 1911 piispa Antonio María Durán kruunasi kanonisesti Nuestra Señora del Vallen kuvan paavi Pius X luvalla.

Valkoiseen huntuun ja mekkoon puettu Vallen neitsyt on puhtauden ja lempeyden perikuva. Hänet kuvataan aina helposti tunnistettavana hahmona: edessä rinnalla vastakkain olevissa käsissä riippuu rukousnauha; päässä hänellä on kruunu. Hyvin usein kirkoissa, kotialttareilla, erilaisten kauppojen, kahviloiden ja liikkeiden pienoisalttareilla, jopa autoissa näkee Vallen neitsyttä esittäviä erikokoisia kipsiveistoksia. Näitä valettuja kipsipatsaita valmistetaan eri puolella Venezuelaa myös Carúpanossa ja niitä on myytävänä esoteerisissa perfumeria -liikkeissä rinnan ei-katolista uskontoa edustavien esineiden kanssa. Niitä myyvät myös kiertävät kauppiat, jotka saapuvat Carúpanoon juhlien kuten karnevaalin ja pääsiäisen aikana ja pystyttävät myyntikojunsa rantabulevardille. Myös kirkon edustalle pääsiäisen aikaan pystytetyillä myyntipöydillä oli saatavilla Vallen neitsyen patsaita, mutta myös hänen kuvallaan varustettuja rukouskortteja. Painokuvalla varustettuja kaulamedaljonkeja ja rukouskortteja voi hankkia myös esoteerisista liikkeistä ja rantakadun kiertäviltä kauppiailta. Pääsiäisen aikaan kotialttareilla pidettävät pyhimysten patsaat tuotiin kirkkoon siunattavaksi.

Uskonto, politiikka ja kauniit naiset kietoutuvat Venezuelassa mielenkiintoisiksi tositarinoin. Entinen Miss Universum Irene Sáez on esimerkki kaupeudellaan kuuluisuutta saavuttaneesta venezuelalaisesta, jonka kunnianhimo

on nyt siirtynyt politiikkaan. Hän oli ehdokkaana vuoden 1998 presidentinvaalissa ja vaikka hävisikin Hugo Cávezille toimii nyt Margarita, Coche ja Cubagua saarten kuvernöörinä. Elite -lehden haastattelussa hän esiintyy kotialttarin edessä ja kertoo menevänsä pian naimisiin uskonnollisesti Virgen del Valle edessä. Myös hänen kotialttarilleen on asetettu tämän neitsyen patsas.

Tohtori José Gregorio Hernández

José Gregorio Hernández syntyi 26.10.1864 Isnotún kylässä, Venezuelan Andien alueella. Hän opiskeli

lääketiedettä Caracasissa ja Pariisissa, josta hän palasi vuonna 1891 Caracasiin työskentelemään vasta perustettuun kokeellisen fysiologian ja bakteriologian laboratorioon. Hernándezia pidetään modernin lääketieteen perustajana Venezuelassa. Hän julkaisi useita tieteellisiä artikkeleita ja koulutti tulevia lääkäreitä uusien oppien mukaan. Hänen maineensa lääkärinä ei kuitenkaan nojautu ensisijaisesti hänen toimintaansa lääketieteen uudistajana vaan taitavana diagnostikkona ja hienotunteisena potilaiden hoitajana. Köyhät potilaat hän otti vastaan ilman korvausta ja maksoi usein heidän lääkkeensä ja ruokansa.

José Gregorio Hernández oli hyvin uskonnollinen ja yritti astua kahteen uskonnolliseen veljeskuntaan, mutta epäonnistui siinä. Hän vietti esimerkiksi elämää ja vastusti kiusausta hankkia maallista omaisuutta ja henkilökohtaisia mukavuuksia. Hän oli aina potilaiden käytettävissä ja käytti energiansa sairaiden parantamiseen. Vapaa-aikansa hän vietti hartautta harjoittaen. Vuonna 1919 tohtori Hernández kuoli traagisesti, kun auto ajoi hänen päälleen hänen ollessa ylittämässä katua mennessään ostamaan lääkettä potilaalleen.

Tohtori Hernándezin kultti alkoi hänen kuoltuaan paikallisena kulttina, mutta on levinnyt laajasti Venezuelassa ja maan ulkopuolellekin. Hän on hyvä esimerkki paikallisesta pyhimyksestä, josta tulee vähitellen virallinen kirkon hyväksymä pyhimyskandidaatti. Vuonna 1949 hänen elämästään alet-

tiin kerätä tietoja pyhimykseksi julistamista varten ja vuonna 1958 aineisto lähetettiin Roomaan. Vuonna 1971 Rooma totesi tohtori Hernándezin eläneen hyveellisen elämän ja osoittaneen uskon täydellistä puhtautta. Kunnioitettujen ryhmään hänet hyväksyttiin vuonna 1986, kun oli todistettu, että hänen harjoittaneen hyveitä sankarillisesti. Näin José Gregorio Hernándezista tuli virallinen pyhimyskandidaatti, jota odottaa kanonisoimisprosessin viimeinen vaihe, häneen liitettävien ihmeiden tarkastelu. Mutta hänen julistamistaan viralliseksi pyhimykseksi hidadastaa tai saattaa jopa estää se, että hänet liitetään myös ei-kristillisiin kultteihin. Tohtori Hernándezilla on hyvin keskeinen asema esimerkiksi María Lionza kultissa. Tämä on kiusallista katoliselle kirkolle.

Vaikka katolinen kirkko ei ole suostunut kanonisoimaan José Gregorio Hernándezia, hän on hyvin tärkeä pyhimys venezuelalaisille. Häntä esittäviä patsaita on venezuelalaisissa kirkkoissa esimerkiksi Santa Rosan de Liman kirkossa Carúpanossa ja hänen muotokuvansa tuodaan kirkkoon siunattavaksi rinnan virallisten pyhimysten kuvien kanssa. José Gregorio Hernándezia on hyvin suosittu hahmo kansantaitteessa ja erilaisissa uskonnollisessa käytössä olevissa kuvallisissa muodoissa: seinämaalauksissa, kotialttareilla ja myyntikokuissa. Massatuotantona valmistettavia häntä esittäviä painokuvia, rukoukortteja, lompakkokuvia, rukousvihkoja ja kipsipatsaita on myytävänä esoteerisissa perfumeria- kaupoissa ja kirkon edustalla juhlien aikaan. Patsaita myyvät myös kiertävät kauppiat, jotka saapuvat Carúpanoon suurten juhlien kuten karnevaalin ja pääsiäisen aikaan ja levittävät tuotteensa esille rantakadun myyntikokujiin.

Tohtori Hernández esiintyy helposti tunnistettavassa hahmossa. Erittäin tyyppillinen on kipsipatsas, joka on kopioitu hänestä New Yorkissa vähän ennen kuolemaa otetun valokuvan mukaan. Hän on hyväntahtoisen näköinen viiksekäs herrasmies, kädet selän takana, pukeutuneena tyylikkäästi mustaan pukuun ja huopahattuun. Hän esiintyy rintakuvana tai kokovartalokuvana hyvin muodollisessa joko mustassa tai valkoisessa puvussa hattu päässään. Joskus hänellä on yllään lääkärin valkoinen asu ja stetoskooppi kaulassa. Lääkärin roolia saattaa korostaa vierellä oleva potilas. Kuvan merkitystä rituaalisena symbolina, joka vaikuttaa hartaudentarjoittamisen luonteeseen, ei voi kieltää. Huolimatta Hernándezin kuvan stereotyyppisestä esitystavasta se esiintyy monenlaisissa muodoissa, eri kokoisina ja sitä voidaan käyttää usealla eri tavalla. Kuvalla on keskeinen rooli parannus-uskonnollisessa prosessissa,

koska se symbolisesti kertoo pyhimyksen parantavasta voimasta. Se symboloi sekä historiallista henkilöä, jota se esittää, että pyhää olentoa. Hartaudentarjoittajat eivät usko pelkästään kuvan abstrakteihin ominaisuuksiin vaan myös kuvan vaikuttavuuteen. Kuvan avulla hän kokee olevansa suorassa fyysisessä kontaktissa pyhän henkilön kanssa. Näin ollen kuva on enemmän kuin symboli. Se omaa voimaa. Sitä voidaan pitää kädessä ja sillä voidaan kosketella sairaita ruumiin osia. Kuva tuo lohdutusta.

Kultin harjoittajat rukoilevat omistamansa Hernándezin kuvan edessä kotonaan ja tuntevat näin tohtorin läsnäolon lohduttavana. Tohtori Hernándezin kuten muidenkin katolisten pyhimysten kultin perustan muodostaa lupaus, jonka henkilö tekee pyytessään pyhimystä ratkaisemaan ongelman. Lupaus voidaan täyttää eri tavoin. Tohtori Hernándezin uskotaan parantavan muuttamalla haudallaan raanaveden pyhäksi vedeksi tai hänen patsaastaan tihkuvan veden ihmeellisten ominaisuuksien avulla. Hänen synnyinpaikastaan Isnotústa on tullut hallituksen avustuksella pyhä paikka, joka houkuttelee tuhansia vierailijoita ja pyhiinvaltaajia joka vuosi.

Lähteet - luku 6

- Delooz, Pierre 1985. *Towards a Sociological Study of Canonized in the Catholic Church. Teoksessa: Saints and their Cults. Studies in Religious Sociology, Folklore and History, toim. Stephen Wilson. Cambridge University Press, Cambridge.*
- Pollak-Eltz, Angelina & Isturiz, C. 1990. *Folklore y cultura en la península de Paria (Sucre), Venezuela. Biblioteca de la Academia Nacional de la Historia, Caracas.*
- Low Setha M. 198. *Medical Doctor, Popular Saint: The Syncretic Symbolism of Ricardo Moreno Cañas and José Gregorio Hernández, Journal of Latin American Lore 14:1, 49-66.*
- MacKlin, June 1988. *Two Faces of Sainthood: The Pious and the Popular, Journal of Latin American Lore 14:1, 67-91.*
- Margolies, Louise, 1988. *The Canonization of a Venezuelan Folk Saint: The Case of the José Gregorio Hernández, Journal of Latin American Lore 14:1, 93-110.*
- Naranco, Rafael del 1999. *Irene Sáez: "Mis hijos nacerán en la isla", Elite 13-4: 15-17.*
- Sarmiento Garmendia, Mabel 1999. *Una isla a la medida de Irene. Elite 13-4: 18-19.*

www.virgengelvalle.org.ve

www.iglesia.org.ve

www.hotelquadalupe.com

7. Venezuelan maaginen todellisuus eli katsaus kansanuskoon María Lionzan kultin valossa

Kati Vyyryläinen

María Lionza -kultin harjoittajan kalastaja Louisin haastattelu:

Mitä María Lionzan pyhällä vuorella tapahtuu?

Siellä tapahtuu monia oikein ihania asioita, jotka todella vaikuttavat. Yksi kauneimmista asioista sen lisäksi mitä hengellisissä rituaaleissa tapahtuu on joki - miten joki saa alkunsa vuoren huipulta, alueelta, joka on neitseellinen ja pyhä.

Kävelet joenvartta ylöspäin ja katsot vuorta edessäsi ... mutta tulee hetki, jolloin et enää pääse pidemmälle etkä ymmärrä, mistä joki todella saa alkunsa.

Minulle tapahtui näin, kun menin ensimmäisen kerran. Halusin todella tietää, mistä joki syntyy. Olin yksin ja mietin, miten kiipeäisin ylös, kun yht' äkkiä näin joen keskellä kynttilän, suuren keltaisen kynttilän ... kahlaan sen luo, näen kauempana keskellä jokea sinisen valon. Olin hämmästyneyt ja jatkoin sinistä loistetta kohti ... mutta siellä ei ole mitään, vaan näin edelleen kauempana punaisen valon. Nämä kynttilät muodostivat kuin tien joen sisään.

Millainen on suhteesi intiaani Guaicai-puroon?

Henkilökohtainen. En kerro siitä kenellekään, se kulkee ja on sisälläni. Se on minun salaisuuteni. Uneksin hänestä paljon, näen ilmestyksiä. Kun kehittyi hengellisesti, hakee yhteyttä. Olen hänen kanssaan, keskityn kynttilän valosa, koen ihania asioita.

Vaikka Venezuela on virallisesti katolinen maa, kyseessä on hyvin monimuotoinen ja vähän institutionalisoitu katolisuus, joka antaa tilaa monenlaisille uskonnollisille ilmauksille. Virallisen kirkon rinnalla elää rikas populaari-uskonnollisuuden ja vaihtoehtojen kirjo, joka nousee kansan etnisestä moninaisuudesta. Esimerkiksi tutkimuskohteessamme Carúpanon kaupungissa on yhä rikas kansallisuuksien ja yhteisöjen mosaiikki, joka on säilyttänyt ja luonut monimuotoisia kulttuurisia ilmauksia, uskonnolliset perinteet mukaan lukien. Karibianmeren rannalla sijaitsevan Carúpanon väestö koostuu mm. afroamerikkalaisesta, eurooppalaisesta, aasialaisesta ja amerikkalaisesta kreoliväestöstä jälkeläisineen; myös intiaanivirta virtaa monien suonissa ja viime vuosikymmeninä maahanmuuttajia on vIRRannut erityisesti Trinidadista ja muilta Antilleilta.

Venezuelan eri kansanryhmien perinteiset uskomukset ja mytologia sekä siirtolaisten ja modernin ajan tuomat vaikutteet elävät rintarinnan ja sulautuneina toisiinsa. Maan kansanuskkoa ja etnisiä vähemmistöjä tutkinut Angelina Polak-Eltz mainitseekin, että voidaan puhua uskonnollisesta jatkumosta populaarikatolisuuden sisällä, jossa synkretismi näkyy sekä rituaaleissa että yliluonnollisia olentoja koskevissa käsityksissä. "Venezuelan populaariuskonto on sekoitus af-

rikkalaisia, eurooppalaisia ja latinalaisamerikkalaisia spontaaneja rituaalisia ilmauksia suhteessa pyhään. Sen luonne on hyvin pragmaattinen ja se antaa vastauksia köyhimmän kansanosan jokapäiväisiin ongelmiin." (Polak-Eltz 1998, 245-6.)

Tarkoitukseni on käsitellä María Lionzan kultin kautta Venezuelan kansanuskon jatkumon "maagisempaa" puolta, jossa henkiusko, ennustaminen, parantamisrituaalit ja yhteys yliluonnolliseen ovat keskeisimpiä elementtejä.

María Lionzan synkretistinen kultti on mielestäni relevantti esimerkki, sillä hyvin laajalle Venezuelan kansanryhmiin levinneenä se on erityisen rikas ilmaus maan kansanuskon luonteesta. Tämän kansanuskonnollisuuden kenttään voidaan katsoa kuuluvan mm. katolisuuden populaarimuodot pyhimyskultteineen, pahalais-tansseineen ja intiaaniryhmien synkretistisine juhlisineen, María Lionzan kultti ja muut ei-katolisten pyhimysten kultit, spiritismi, Kuuban santería, Brasilian umbanda, Trinidadin changoísmo ja monet uususkonnolliset liikkeet kuten helluntailaisuus.

On myös syytä lisätä, että pääsiäisviikko, joka oli kiinnostuksemme kohde Carúpanossa, liittyy vahvasti katolisen sisältönsä lisäksi myös María Lionzan parantamiskulttiin: hänen lumottu vuorensa Yaracuyn osavaltiossa on silloin seuraajiansa pyhiinvaelluskohde koko maasta.

Erityisesti pyrkimyksenäni on antaa taustaa sille maailmalle, jonka koin voimakkaasti läsnäolevaksi pääsiäisen aikaan sijoittuvalla kenttätyömatkallamme. Tämä esoteerinen tai maaginen todellisuus konkretisoitui niin ihmisten kodeissa, puheissa, arjen askareissa ja Carúpanon esoteerista välineistöä myyvissä kauppoissa perfumerioissa kuin koko Venezuelan yhteiskunnallisen ja sosiaalisen todellisuuden lävistäneenä.

Kultin taustaa

María Lionzan alkuperä löytyy esikolumbiaanisten intiaaniheimojen luonnonjumalattaresta, joka hallitsee eläimiä ja turvaa maan ja sen asukkaiden

hedelmällisyyden. Katolisuuden myötä jumalatar yhdistettiin Neitsyt Maria -tyyppiseen Pyhään Äitiin, ja nykyisin tämä panteistisen kultin hierarkian huipulla oleva kuningatar tunnetaan nimellä La Reina María Lionza. Kultin mytologiassa ja rituaaleissa löytyy myös afrikkalaisperäisiä elementtejä, kuten possessio, musiikin rytmikka ja tiettyjen jumaluuksien alkuperä. Kruunupäiseksi ja alastomana tapiirilla ratsastavaksi usein kuvatun jumalattaren hahmo on siis muodostunut sekä esihispaanisten intiaaniuskomusten että espanjalaisten katolisuuden ja afrikkalaisorjien tuomien vaikutteiden muovaamana.

Tämän haltioituneen kuningattaren alaisuudessa on mittava määrä muita henkiolentoja, jotka ovat järjestäytyneinä eri hoveihin (*cortes*).¹ Kulttia tutkinut Nelly García Gavidia (1996,49) on esittänyt ne kaaviona, joissa kaiken yläpuolella on luojajumala, ja hänen alaisuudessaan María Lionza hallitsee muita henkiolentoja.

Kaiken alapuolella on Anti-Dios eli jumalan vastavoimat edustaen pimeyden voimia, joihin myös musta hovi liittyy.

¹ Nämä hovit ovat mm. la Corte Celestial (taivaallinen hovi), la Corte India (intiaani-hovi), la Corte de Juanes (luonnonhenkien hovi), la Corte Africana, la Corte Vikinga, la Corte Médica (parantajien hovi), la Corte Libertadora (vapauttajien hovi), la Corte Astrol, la Corte Hindú, la Corte Negra (musta hovi), la Corte sin Luz (valoton hovi), la Corte Malandra (rikollisten hovi).

Tässä henkiolentojen joukossa esiintyy niin afrikkalaisia jumalia, intiaanien luonnonhenkiä kuin katolisia pyhimyksiäkin, parantajia ja lääkäreitä, poliittisia merkkihenkilöitä sekä legendaarisia intiaani-päälliköitä, mustia orjasotureita ja vapaustaistelijoita. Alttarilla voivat

olla rinnakkain arvostettu lääkäri José Gregorio Hernández, intiaanijohtaja Guaicaipuro ja ukkonenjumala Changó yhdessä Simón Bolívarin, eri neitsyiden ja venezuelalaisten diktaattorien kanssa.

Kultin täsmällisestä alkuperästä ja syntyajasta ei ole tietoa. Kultin luonteeseen kuuluu, että se muuttuu jatkuvasti ottaen yhä uusia vaikutteita, symboleita ja arvoja ympäröivästä todellisuudesta. Kuitenkin kultti sisältää myös yhteneviä piirteitä ja kirjoittamattomia sääntöjä rituaaleissaan.

Tutkimusten mukaan kultin muotoutumisen alkuaikoina palvottiin tärkeimmän jumalattaren *María de la Onzan* rinnalla (onza = tapiiri) intiaanien luonnonjumaluuksia ja -henkiä, jotka vielä 50 vuotta sitten olivat kultin keskeisimpiä hahmoja. Nykyisin ne muodostavat niin sanotun luonnonhenkien hovin. Myöhemmin kolmeksi tärkeimmäksi hahmoksi nousivat Indio Guaicaipuro, Negro Felipe ja Reina María Lionza. Nämä ”*Tres potencias*”, kolme voimaa, jotka muodostavat myös voimakkaan kolmiyhteyden voidaan katsoa edustavan symbolisesti Venezuelan kolmea tärkeintä etnistä ryhmää: intiaaneja, mustia ja valkoista kreoliväestöä. Guaicaipuro oli hurja päällikkö, jota pidetään sekä mielen että fyysisten taistelujen voittajana. Vapautussankari Negro Felipe oli puolestaan mustien orjien rohkea vastarintataistelija. Nämä hahmot kantavat sisällään kansansa historiaa: vapaustaisteluja, orjuutta ja traditioita, jotka elävöityivät rituaaleissa ja mytologiassa.

Nykyiseen muotoonsa kultti alkoi kehittyä noin 60 vuotta sitten, kun kaupungistuminen ja väestön liikkuminen sai aikaan kulttuurivaihdon, jonka seurauksena kultti laajentui ja sulautti itseensä kansan maagis-uskonnollisen perimän eri puolilta Venezuelaa. Uusia elementtejä on tullut myös Venezuelan ulkopuolelta Kuubasta, Trinidadista, Haitilta, Antilleilta, jopa Euroopasta ja Aasiasta saakka. Kultista löytyy intiaanien shamanististen piirteiden ja espanjalaisten aikoinaan tuoman katolisuuden lisäksi ranskalaisen *kardecismon* ja Kuuban *santerían*, Trinidadin *changoismon* sekä muiden Karibian alueen possessiouskontojen vaikutusta, jopa hindulaisuuden käsitteitä. Toisaalta

Las tres potencias: Indio Guaicaipuro, Reina María Lionza ja Negro Felipe.

myös muut Venezuelassa vaikuttavat kultit, kuten Brasiliasta saapunut *umbanda*, ovat sisällyttäneet omaan kulttiinsa María Lionzan paikallisen henkenä.

María Lionzan kultti kehittyi maatalousyhteiskunnassa ja on viime vuosikymmeninä muotoutunut uskomuksiltaan, riiteiltään ja organisaatioiltaan uuteen tilanteeseen Venezuelan siirtyessä "moderniksi" öljynviejämäaksi. Viimeaikaisinta muutosprosessia kultissa edustaa kuubalaisen santería -uskonnon ja sen jumalten vyöry keskeisimmiksi hengiksi. Nämä alkujaan Länsi-Afrikasta orjien mukana saapuneen yoruba-uskonnon henget (*orishat*) ovat persoonallisia ja possessioituvia jumaluuksia, jotka ovat osittain löytäneet yhtenevyydet katolisista pyhimyksistä. Venezuelaan ne ovat kulkeutuneet kuubalaisten, puertoricolaisten ja Antilleilta maahan muuttaneiden siirtolaispappien, papittarien ja seuraajien mukana. Nämä *Siete potencias africanas* - (seitsemän afrikkalaista voimaa) ovat syrjäyttämässä "kolme suurta" (Las Tres potencias) ja monet tutkijat ovat katsoneetkin kultin olevan "afrikkalaistumassa".

Kuka on La Reina María Lionza?

Panteistisen ja synkretistisen kultin hierarkian huipulla on feminiininen ja sensuelli luonnonjumalatar, joka on samalla sekä suojeleva ja hedelmällinen äiti että arvaamaton hallitsijatar. Hänen hahmossaan onkin nähtävissä koko Latinalaisessa Amerikassa vaikuttavaa äiti-maa-symboliikkaa ja hänelle pyhitetyt vuoret kuvataan usein feminiinisinä figuureina, jonka rinnosta saavat lähteet alkunsa kasvillisuuden ollessa hänen hiuksiaan.

Tämän "kosmisen äidin" - asema erityisesti jokien, lähteiden ja käärmeiden valtiaana liittyy vahvasti yhä Venezuelassa elävään uskomukseen vedenhengistä², jotka vartioivat ja asuttavat vesiä, lähteitä sekä luolia. Niitä sekä varotaan että arvostetaan, sillä ne voivat siepata lapsia ja vahingoittaa voimallaan, mutta toisaalta myös opettaa parantamiseen ja kasveihin liittyviä saloja. Myös Carúpanossa ihmiset mainitsivat niiden olemassaolon. Mm. läheinen Guacharo-luola oli tuttaviemme mukaan vedenhengen asuttama. María Lionzaan liittyvissä myyteissä kuvataankin usein suuri *anaconda*-käärme, feminiininen veteen liitettävä eläin, joka sekä suojelee että kykenee lumoamaan. Näissä elementeissä näkyvät María Lionzaan vahvasti liitetyt ominaisuudet - toisaalta elämänsuojelijana, jolta ihmiset etsivät apua sairauksiinsa ja ongelmiinsa ja toisaalta arvaamattomana jumalattarena, villieläinten valtiaana, jonka kosto on syytä pelätä.

Tämän lisäksi María Lionzan hahmossa yhdistyy katolisia ja messiaanisia piirteitä Neitsyt Maria-tyylisenä valkoihoisena äitinä ja kuningattarena, johon viitataan sanoilla

² Vedenhenkiä kutsutaan Venezuelassa nimellä *encantados* eli lumotut.

"*Madre de América*", "*La Reina*" tai "*Diosa criolla, que salva Venezuela*"³ Tässä kreoli-kuningattareme saa myös messiaanisen luonteen kansakunnan pelastajana, ja kultti onkin voimistunut yhteiskunnallisten muutosten sekasorrossa keskittyen parantamiseen sen kaikilla merkitystasoilla.

María Lionzan asemaa uskonnollisten kulttien kirjossa sekä kultin synkretististä muodostumista kuvaa hyvin se, että juuri hänen nähdään hallitsevan koko laajaa jumalten joukkoa. Niin afrikkalaiset jumaluudet, luonnonhenget, kuin katoliset pyhimyksetkin; samoin monet lääkärit, arvostetut poliittiset merkkihenkilöt ja vapaustaistelijat - vaikkapa itse Simón Bolívar, ilmaisevat itsensä María Lionzan nimen alaisuudessa.

María Lionzan alaston monikymmenmetrinen patsas keskellä Caracasin urbaania auto- ja talomerta, jonka diktaattori Pérez Jiménez rakennutti keskelle suuren autoväylän liikenteenjakajaa 1950-luvulla, on mahtavuudessaan hätkähdyttävä näky. Eikä vähiten siksi, että tapiirin selässä kädet ylhäällä ratsastaen María Lionza kantaa myös selkää seksuaalista viestiä. Hänen hahmonsaa voidaankin nähdä myös hyvin monitasoisena ja voimallisena primitiivisyyden ja sensuaalisuuden symbolina. Tummakutrinen ja vihreäsilmainen jumalatar on seuraajiansa mukaan "kaunein olemassa oleva jumalatar".

Joessa tehdään parannus- ja puhdistautumisrituaaleja.

Pyhiinvaellus- ja parantamiskulttuuri

María Lionzan ympärille on muodostunut vahva parantamis- ja pyhiinvaelluskulttuuri, joka on keskittynyt hengellisiin keskuksiin eri puolille maata ja Sorten pyhälle vuorelle. Keskuksat toimivat itsenäisesti. Kultin dynaamisesta ja itseään uusintavasta luonteesta johtuen riitit ja painotukset vaihtelevat eri keskuksissa ja ne sulauttavat uusia vaikutteita ympäröivistä virtauksista. El Cerro de María Lionza eli Yaracuy'n osavaltiossa sijaitseva "lumottu vuori" on tärkein kohde, jonne tuhannet seuraajat tekevät pyhiinvaellusmatkoja suorittamaan parannus- ja puhdistautumisrituaaleja.

Tämä pyhä vuori, on legendan ja joidenkin tutkijoiden mukaan se paikka,

³ "Amerikan äiti", "*Kuningatar*" tai "*Kreolijumalatar, joka pelastaa Venezuelan*".

Rituaalivalmisteluja **María Lionzan** jossa Yara, suuren intiaanijohtajan tytär ja pyhällä vuorella. yliluonnollisin avuin parantava intiaaniprinsessa vaikutti espanjalaisten saapuesssa. Tarina kertoo, että intiaanien ja espanjalaisten välisissä taisteluissa prinsessa pakeni vuorille ja muuttui lumotuksi saaden myöhemmin ilmestyessään nimen María de la Onza. Hänen uskotaan yhä asuvan vuorellaan, jossa monet kokevat hänen läsnäolonsa.

Parantamisrituaalit ovat vuorella kaikkein tehokkaimpia ja ihmiset vaeltavat sinne joko yksityisesti tai ryhmissä. Tärkeimmät juhlapäivät vuorella ovat 12.10, Amerikan löytymisen päivä ja pääsiäisviikko. Tällöin kultin seuraajat tulevat etsimään yhteyttä ja konsultoimaan henkiä monenlaisissa ongelmissa rakkaushuolista varkauksien selvittämiseen ja terveydellisistä ongelmista työpaikan hankkimiseen. Haastattelemamme carúpanolainen seuraaja kertoi käyneensä vuorella joka vuosi jo yli kymmenen vuoden ajan.

Erilaisilla uhrilahjoilla, tupakalla, maagisilla puhdistautumisvälineillä ja rukouksilla on keskeinen osa keskuksissa ja vuorilla suoritettavissa rituaaleissa. María Lionzalle tuodut uhrilahjat kuten kynttilät, tupakka, rommi, hajuvedet, omenat, makeiset jne. asetetaan alttareille tai heitetään jokeen ja yrteillä, saippuoilla ja aromaattisilla öljyillä (*esencias*) puhdistetaan ja tasapainotetaan kehoa sekä vedetään puoleen haluttuja asioita.

Parantaminen

María Lionzan kulttia voidaan pitää sekä uskonnollisena manifestaationa että sosiaalisena ilmiönä, jossa joka alueella on omat erityisominaisuutensa, jopa niin että voidaan puhua monista kulteista yhden sisällä. Kuitenkin on olemassa yhteisiä elementtejä, jotka sallivat yleistysten teon koskien uskomuksia ja parantamiskäytänteitä. Selkeimmin kultin merkitys Venezuelassa näkyy juuri parantamiskäytänteissä.

Kultin kolme tärkeää kulmakiveä ovat ennustaminen, henkipossessio ja parantaminen. Parantamistapahtuma on monenlaisten sosiaalisten vuorovaiikutussuhteiden ja joustavan uskonnollisen koodiston lävistämä rituaali, jossa possessiolla on keskeinen asema. Possessiolla tarkoitetaan tässä tilaa, jossa tietty henki tai jumaluus laskeutuu ja ruumiillistuu välittäjämeedion kautta kertomaan viestinsä tai antamaan vastauksen potilaan ongelmaan. Näin ennustaminen valmistaa ja orientoi rituaaliin, jonka henkipossessio täydentää toimimalla välineenä toivotun lopputuloksen saamiseksi

Henkiä kutsuttaessa on puhdistauduttava tupakansavulla, jota rituaalia valvova ja ohjaava henkilö puhaltaa osallistujien päälle. Tupakalla on merkittävä funktio myös sairauden alkuperän luonteen selvittämisessä ja esteiden poista-

misessa. Puhdistautumisen jälkeen potilas lasketaan talkilla piirrettyjen symbolisten kuvioiden rajaamaan tilaan, jota ympäröivät tietyt kynttilät, yrtit ja kukkien terälehdet.

Välittäjä eli meedio lausuu rukouksia, joihin sisältyy katolisia rukouksia kuten Isä meidän ja Ave María ja vaipuu transsiin erilaisten toimenpiteiden siivittämänä. Usein, varsinkin kutsuttaessa afrikkalaisia jumaluuksia, on rummutus välttämätöntä. Tällöin välittäjä tanssii possession aikana tambores-rytmien tahdissa ja polttaa pyhitettyä tupakkaa tulkiten siitä hengen viestejä. Usein seuraajan päälle ja hengille pirskotellaan rommia tai muuta alkoholia; jotkut alemmat henget tai santerian orisha-henget saattavat tarvita myös esim. kukon verta uhriksi, vaikka María Lionzan kultin sisällä veriuhri on harvinaisen.

Potilas voi tehdä lupauksia ”omalle” pyhimykselleen tai jumalhahmolleen, ja pyyntöjen täytyessä monet alttarit kaupungeissa ja teiden varsilla ovatkin täynnä kiitosplakatteja ylistäen rukousvastauksia ja ihmeparantumisia. Myös koti toimii tietynlaisena rituaalitalana. Monissa carúpanolaisissa kodeissa oli kotialttari, jossa pyhimyksen eteen oli asetettu kiitos- tai rukoukortteja ja rituaaliesineitä. Esimerkiksi keski-ikäisen naistuttavamme kotialttarilla oli Santa Barbaran vieressä sytytetty kynttilä, omena, vesilasi ja suitsukkeita.

Vaikka kultin käytännöt vaihtelevat, itse parantamistapahtumaan liittyy tarkka rituaalijärjestys. Se koostuu sekä lauluista ja rukouksista, että useista sanattomista riiteistä kuten tupakan savun ja maagisten puhdistusaineiden käytöstä, rummutuksesta ja tanssista. Rummutus on yhteyden synnyttäjä ja tarpeellinen kutsuttaessa monia henkiä. Se toimii välittävänä elementtinä ihmisten ja jumalten välillä mahdollistaen näin hengen laskeutumisen. Puhdistautumisella puolestaan on tärkeä symbolinen merkitys uuden ja vanhan elämän erottajana.

Kultin suhde viralliseen katolisuuteen

María Lionzan kultin seuraajat pitävät useimmiten itseään katolisina kantaen ristiä kaulallaan ja aloittaen monet riitit Ave Marialla tai Isä meidän -rukouksella. He eivät koe ristiriitaa mennessään aamulla messuun ja illalla konsultoimaan afrikkalaisperäisiä henkiä. Toisaalta osa papistosta suhtautuu hyvin kriittisesti kulttiin syyttäen sitä pakanallisuudesta ja saatanallisuudesta. Esimerkiksi tohtori José Gregorio Hernándezia ei ole kanonisoitu johtuen hänen suosiostaan María Lionzan kultissa.

Carúpanon Santa Rosan de Liman seurakunnan papin mielestä katolinen kirkko on

Santa Rosa de Lima -seurakunnan pappi kertoo kirkon suhtautumisesta José Gregorio Hernándeziin.

Lionzan palvontaa vastaan. ”María Lionza on hahmo, jota juhlietaan kuin jumalataria. Häntä pidetään prinsessana. Hänellä on jumalattaren voima. En tunne asiaa hyvin, mutta hän käyttää noituutta ja häntä palvotaan erityisessä paikassa suorittaen tiettyjä riittejä ja parantamisrituaaleja. Kirkon mielestä palvoilta puuttuu sivistystä ja on paljon parantajia, jotka huiputtavat.”

María Lionzan kultista Caracasin yliopistossa väitellyt Daisy Barreto toi esiin haastattelussaan, että katolinen kirkko ei ole koskaan saanut Venezuelassa niin suurta jalansijaa kuin muissa Latinalaisen Amerikan valtioissa. Barretton ajatus on, että katolisuus on aina tuotu ulkoapäin ja väkinäisesti, eikä se ole koskaan lähtenyt kansasta itsestään. ”Me, venezuelalaiset olemme pakanoita. Jokainen uskoo mihin uskoo ja jokaisella kylällä on omat uskontunnustuksensa ja pakanalliset rituaalinsa.”

A. Polak puolestaan kirjoittaa, että hengellisten keskusten kukoistus ja santerian sekä changoïsmon kaltaisten kulttien suuri suosio on osittain seurausta katolisen kirkon epäonnistumisesta taistelussa “taikauskkoa” vastaan. Vuosisatoja jatkunut köyhyys, työttömyys ja epävarmuus sai saanut osakseen kirkon huomiota. Suora kommunikaatio ylikuonnollisten olentojen kanssa ja ekstaattiset riitit vastaavat paremmin kansan uskonnollisiin tarpeisiin, kuin kirkon ankarat ja jäykät dogmit.

Valtio ja maaginen realismi

Venezuela on viime vuosikymmeninä käynyt läpi voimakkaan taloudellisosiaalisen muutosprosessin, kun se on siirtynyt maatalousmaasta öljynviejämääksi. Yhteiskunnan nopean muutoksen seurauksena eri sosiaaliset ryhmät joutuvat uudelleen rakentamaan identiteettinsä ja sopeuttamaan maailmankuvansa etsien vastauksia uuteen tilanteeseen. Se voi tapahtua esimerkiksi taiteen, politiikan tai uskonnon keinoin, jotka antavat mahdollisuuden arvojen uudelleen määrittelyyn ja ilmaisuun.

María Lionzan kultti on yksi harvoista agraariyhteiskunnan aikaisista instituutioista, joka on säilynyt vuosikymmenten rakennemuutosten yli. Se on levittäytynyt mukana koko maahan muodostuen ilmiöksi, joka toisaalta edustaa yhteiskunnan konservatiivista osaa, toisaalta samalla edustaa joustavuutta ja muutosta olosuhteiden mukana. Kultti on nykyisellään saavuttanut sellaiset mittasuhteet, että tuhannet eri sosiaaliryhmiin kuuluvat venezuelalaiset etsivät siitä apua ongelmiinsa, vaikka köyhin kansanosa onkin siinä mukana aktiivisimmin.

Michael Taussigin (1997) mukaan María Lionza, nainen ja kuningatar, edustaa kansaa, kun taas Simón Bolívar edustaa maskuliinisuutta ja valtiota. María Lionzan pyhä vuori heijastaa jännitettä valtion ja kansan välillä. Taussig sukeltaa myös Venezuelan maagisuuden kyllästäämään todellisuuteen ja esittää, että pyhän vuoren alttarit ja portit ovat itse asiassa portteja siihen kansakunnan historian kuviteltuun maailmaan, jossa voima tulee esille sankarihahmoissa kuten Bolívarissa, jonka maaginen voima kykenee parantamaan.

Taussigille magian käyttö on maaginen peili, josta heijastuvat kansan kasvot niin menneisyydessä, nykyajassa kuin tulevaisuudessakin. María Lionzan kultissa kuolleiden intiaaniansankareiden ja afrikkalaisorjien hahmoissa henkilöityy menneisyys ja “primitiivinen” alkuperä säilyy tärkeänä osana kansakunnan luomisprosessissa. Tämä kaikki on osa sitä näkymätöntä maailmaa minkä ympärille on rakennettu koko kansakunnan olemus ja sen toimintatavat.

Kun oletetaan että nykyisyys on täynnä menneen merkityksiä, on helppompia tajuta María Lionzan kulttia kokonaisuutena. Kultin kannalta vaikea

sosioekonominen tilanne ja politiikan kyvyttömyys on luonut otollisen ja tarpeellisen maaston kultin voimistumiseen ja leviämiseen yli maan. Sen edellytyksenä on kuitenkin vahva mytologinen pohja ja uskonnollinen jano.

Lähteet - luku 7

- Coronil, Fernando 1997. *The Magical State: Nature, Money and Modernity in Venezuela*, University of Chicago Press.
- Díaz, Juan de Dios 1995. *El Día de la Reivindicación de la Etnicidad: Efemerides Local Carupanera*. Teoksessa: Mata, Ricardo, *Breviario IEETPA*, no. 2, Instituto de Estudios Etnicos y Tradicionales de Paria, Carúpano.
- Díaz, Mariano 1988. *Historia escrita de María Lionza - Religiosidad Mágica de Venezuela*.
- Galeano, Eduardo 1997. *María Lionza*. Teoksessa: *Tulen muistot. 3 Tuulen vuosisata*, 316-18. *Loki-kirjat*, Helsinki.
- García Gavidia, Nelly 1990. *Enfermedad y Sistema Sociocultural: Vías que ofrece el Culto a María Lionza para la Curación*. *Boletín Antropológico*, no.19, Universidad de los Andes, Mérida.
- García Gavidia, Nelly 1987. *Posesión y Ambivalencia en el Culto a María Lionza*, Universidad de Zulia, Maracaibo.
- García Gavidia, Nelly 1996. *El Arte de Curar en el Culto a María Lionza*, Universidad de Zulia, Maracaibo.
- Guss, David M. 1982. *The Encantados: Venezuela's Invisible Kindom*. *Journal of Latin American Lore*, 8:2, 223-272.
- Jiménez Emán, Gabriel 1999. *En los Dominios de la Gran Reina*, *Revista Bigott*, no. 48, 57-68.
- Pollak-Eltz, Angelina 1998. *La Religiosidad Popular en Venezuela*. Teoksessa: *Venezuela-Tradición en la Modernidad*, toim. Aleman & Suarez, Fundación Bigott, Caracas.
- Pollak-Eltz, Angelina & Isturiz, C 1990. *Folklore y cultura en la península de Paria (Sucre) Venezuela*. Biblioteca de la Academia Nacional de la Historia, Caracas.
- Salas, Yolanda 1998. *Nuevas Subjectividades en el Estudio de la Memoria Colectiva*. Teoksessa: *Venezuela-Tradición en la Modernidad*, toim. Aleman & Suarez, Fundación Bigott, Caracas.
- Salazar, Homero 1998. *La Historia de María Lionza. El Libro del Siglo - Yara*. Editorial el Aragueño.
- Taussig, Michael 1992. *La Magia del Estado: María Lionza y Simón Bolívar en la Venezuela Contemporánea*. Teoksessa: *De Palabra y Obra en el Nuevo Mundo*, vol. 2, *Encuentros interétnicos*, 489-518, toim. M. Gutiérrez Estévez, M. León-Portilla, G. H. Gossen, J. J. Klor de Alva, *Siglo XXI de España*, Madrid.
- Taussig, Michael 1997. *The Magic of the State*, Routledge, New York & London.
- Velasquez, Ronny 1990. *Lo Divino en la Concepcion Aborigen*, *Boletín Antropológico*, no. 19, Universidad de los Andes, Mérida.

Haastattelut - Carúpano ja Caracas 20.4- 11.5.1999

Kalastaja Luis Palacios, Patillan rannalla
 Perfumerian myyjä, kaupassa “El Siete Poder”
 Pappi M. H. G. Tapia Monar, Santa Rosa de Liman seurakunta
 Tutkija Daisy Barreto, Caracasin yliopisto

Santa Rosa de Lima -seurakunnan ohjelma pääsiäisenä 1999

26.3. Sovitusperjantai

Nuestra Señora de Los Doloresin eli kärsivän Marian muistopäivä

9.00 Sairaiden ja aikuisten messu sekä ehtoollinen

18.00 Iltamessu ja naisten ehtoollinen

19.00 Ristintie (kummit osallistuvat)

27.3. Paastonajan viidennen viikon lauantai

8.30 Kasteet

18.00 Iltarukous ja ehtoollinen

28.3. Palmusunnuntai

Kirkon nuorisopäivä

8.00 Palmunlehvien siunaaminen

Paikka: apteekki Mirandan edusta. Vastaa: Rosa

Martínez ja Flia alueille

18.00 Ehtoollinen

Kulkue Getsemanen Jeesus (Jesus en el huerto) -patsasta kantaen Suniagan alueen läpi.

Vastaa: Amparo de Gutiérrez, María de Hernández, Gisela Prieto, Casto Moya

29.3. Pyhän viikon maanantai

17.00 Liturgia

18.00 Iltamessu ja miesten ehtoollinen.

Kulkue Guayacánin alueen läpi. Vastaa: Agustina de Alcoba, Rosita Viña, Romelia Deyán, Erminia Martínez, Fredy Rodríguez.

30.3. Pyhän viikon tiistai

9.00 Krismamessu - öljyjen siunaaminen Cumanássa

18.00 Nuorten messu ja ehtoollinen

Kulkue "Ecce Homo" -Jeesuspatsaan kanssa Tío Pedron ja El Tigren alueiden läpi.

30.3. Pyhän viikon keskiviikko: Nazaretilaisen päivä

8.00 Juhlamessu ja pääsiäisehtoollinen

18.00 Messu

Kulkue Jeesus Nazaretilainen -patsaan kanssa reittiä S. A. Dominici, Libertad, Guiría, Carabobo, Qda Honda ja Santa Rosa.

1.4. Kiirastorstai

18.00 Messu - Herran viimeisen aterian vuosipäivä ja pääsiäisen muisteleminen

19.00 Rukoushetki Jeesuksen ruumiin äärellä kello 24 asti Rafael Marquézin talossa Tío Pedrossa

2.4. Pitkäperjantai: Herran kuolema

1.00 Haudatun Kristuksen eli Cristo Yacente -hahmon valvojaiset Rafael Marquézin talossa Tío Pedrossa

7.00 Rukous haudatun Jeesuksen edessä

9.00 Kärsivän Marian -hahmon siirtäminen pyhään hautakammioon sekä kuljetaminen kirkkoon

17.00 Kärsimysjuhla sekä Pyhän Ristin kunnioittaminen

Pyhän hauta-arkun kulkue reittiä Independencia, Guiría, Carabobo, Miranda ja Santa Rosa.

3.4. Pyhä lauantai: Herra lepää haudassa

9.00 Hiljaisuuden kulkue yhdessä yksinäisen Marian kanssa.

Kulkueeseen on osallistuttava täydessä hiljaisuudessa, sillä Jumala puhuu hiljaisuuden kautta, jolloin sielu vastaanottaa runsaita ja erityisiä lahjoja. Kadut: Miranda, Santa Ana, Plaza Rivas, Santa Rosa, Urica, Juncal, Perimetral ja Independencia

22.00 Pääsiäisyön rukoushetki ja messu

Pääsiäiskynttilän siunaaminen ja sytyttäminen, pääsiäisen ylistys, kasteiden vihkiminen ja ehtoollinen.

4.4. Pääsiäissunnuntai: Herran ylösnouseminen

Kuolleista noussut Jeesus Kristus on meidän pelastuksemme ja autuutemme ikuisesti. Juhlikaamme sitä ilolla: ONNELLISTA PÄÄSIÄISTÄ, HALLELUJA!

8.00 Messu ja kasteet

18.0 Pyhä Messu ja "Valon tie" - Jeesus on maailman valo, joka voitti pimeyden ja palautti meille elämän.

5.4. 8-päiväisen pääsiäisjakson ensimmäinen päivä

18.00 Messu ja veden siunaaminen

Muistutamme tuomaan veden muoviasiatioissa. Tällä "sakramentti-vedellä" on pyhittävä voima, sitä ei siis käytetä maagisella elementtinä, vaan toimitaan ainoastaan kirkkokunnan rukouksen voimalla.

11.4. Sunnuntai: elämän päivä

8.30 Liturgia ja meren siunaaminen satamalaiturilla

Sanasto

AD, Acción Democrática -puolue
Anti-Dios, jumalan vastavoima
El arepa, täytetty maissileipä
Asamblea Constituyente, perustuslain laatimisvaliokunta
El barrio, slummi
El beato, siunattu, vaihe pyhimykseksi julistamisessa

El Cerró de María Lionza, Yaracuy'n osavaltiossa sijaitseva María Lionzalle omistettu vuori

Changó, ukkosen jumala, alkuaan Länsi-Afrikan yorubojen jumalia
COPEI, Comité de Organización Política Electoral Independiente -puolue
El Corazón de Jesús, Jeesuksen sydän
La corte, hovi
La Corte Africana, afrikkalaisten hovi
La Corte Celestial, taivaallinen hovi
La Corte Hindú, hindujen hovi
La Corte India, intiaanien hovi
La Corte Juanes, luonnonhenkien hovi
La Corte Libertadora, vapauttajien hovi
La Corte Malandra, rikollisten hovi
La Corte Médica, parantajien hovi
La Corte Negra, musta hovi
La Corte sin Luz, valoton hovi
La Corte Vikinga, viikinkien hovi
El Divino Niño, pyhä lapsi
La Dolorosa, sureva Maria
Ecce homo, katso ihmistä
Empanadas, upporasvassa paistettuja piirakoita
Esencias, aromaattiset öljyt
Esoteerinen, vain asiaan perehtyneille tai "vihityille" tarkoitettu esitys tai oppi
El ex-voto, votiivilahja

La Inmaculada Concepción, viittaa Neitsyt Mariaan
Jesús en el Huerto, Jeesus Gestemanen puutarhassa
El Libertador, vapauttaja, Simón Bolívarista käytetty nimitys
MVR, Movimiento de la Quinta República, Chávezin muutospuolue
El Nacional, Caracasissa ilmestynvä sanomalehti
Nuestra Señora de Lourdes, Lourdesin neitsyt
La onza, tapiiri
Orisha, alkuaan länsiafrikkalaisen yoruba-uskonnon henkiolento
Pagar promesa, maksaa lupaus uskonnollisessa merkityksessä
Perfumería -liike, esoteerinen kauppa jossa myydään sekä katoliseen uskontoon että muihin kultteihin liittyviä esineitä
Polar, Venezuelan suosituin olutmerkki

El por puesto, mini-bussi tai taksi, joka kulkee määrättyä reittiä

Possessio, hengen tunkeutuminen, transsimainen - ekstaattinen tila, johon henkilö vaipuu toimiakseen parantavien tai vahingoittavien voimien välikappaleena

La promesa, uhrilupaus
La Purísima, Kaikkein Puhtain, viittaa Neitsyt Mariaan

La Reina, kuningatar
La Revolución Libertadora, vallankumoustoiminta

San Juan Evagelista, apostoli Johannes

Santería, Kuubassa kehittynyt synkretistinen uskonto

El santo/ la santa, pyhä, pyhimys
Semana Mayor, suuri viikko, pääsiäisviikko

Semana Santa, pyhä viikko, pääsiäisviikko

Los siete potencias africanas, seitsemän afrikkalaista voimaa
Tabernaakkeli, katolisessa kirkossa kaappi, jossa säilytetään rippileipää

Tambores, rummut, tanssi

La tienda, kauppa
Transsubstantiaatio, katolinen oppi ehtoollisleivän ja -viinin muuttumisesta Kristuksen ruumiiksi ja vereksi

Las tres potencias, kolme voimaa eli María Lionza, intiaani Guaicapuro ja musta Felipe
Umbanda, Brasiliassa kehittynyt synkretistinen uskonto
El Universal, Caracasissa ilmestynvä sanomalehti

URD, Unión Republicana Democrática -puolue

La Virgen, Neitsyt Maria
La vuelta, vapaa-ajan viettoä vaeltelemalla kävellen tai autolla

